

Avrupa Birliği tarafından
finanse edilmektedir.

Yaşlılık ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği

Haritalama ve İzleme
Çalışması
2021-2024
Güncellemesi

2025

GÜLÇİN CON WRIGHT

Türkiye’de Katılımcı Demokrasinin Güçlendirilmesi: Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin İzlenmesi Projesi Faz III

Yaşlılık ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği

**Haritalama ve İzleme Çalışması:
2021-2024 Güncellemesi**

Dr. Gülçin Con Wright

Nisan 2025

CEİD YAYINLARI

Yaşlılık ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Haritalama ve İzleme Çalışması 2021-2024 Güncellemesi

Kaynak gösterilmek kaydıyla yararlanılabilir.

ISBN: 978-625-7666-41-1

Tel: 0 312 440 04 84

www.ceid.org.tr

www.ceidizler.ceid.org.tr

Kapak/İç Tasarım: Hasan Kürşat Akcan

Bu yayın Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir. İçeriği yalnızca Cinsiyet Eşitliği İzleme Derneği sorumluluğundadır ve her zaman Avrupa Birliği’nin görüşlerini yansıtmaz.

DR. ÖĞR. ÜYESİ GÜLÇİN CON WRIGHT 2007 yılında Boğaziçi Üniversitesi Sosyoloji Bölümü’nü bitirmiştir. 2010-2013 yılları arasında ODTÜ Sosyoloji Bölümü’nde yüksek lisansını yapmış ve bölüm asistanı olarak çalışmıştır. 2013 yılında kazandığı Fulbright Doktora bursuyla gittiği ABD’nin Purdue Üniversitesi’nde sosyoloji ve gerontoloji çifte doktora programını 2018 yılında tamamlamıştır. 2020 yılından itibaren TED Üniversitesi Sosyoloji Bölümü’nde Dr. öğretim üyesi olarak çalışmaktadır. 65+ Yaşlı Hakları Derneği, Sosyoloji Derneği ve Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Derneği (TOCİKAD) üyesidir.

Teşekkür

Değerli öneri ve katkılarından dolayı Aslıhan Kabadayı’ya teşekkür ederim. Ayrıca raporun hazırlanması sürecindeki önemli destekleri için Selenay Kaşkaya, Ulaş Cetemen ve Pamir Zeynep Polat’a da teşekkürü bir borç bilirim.

İçindekiler

Teşekkür	5
İçindekiler	6
Tablolar Listesi	7
Grafikler Listesi.....	7
Kısaltmalar Listesi	9
Giriş	11
Genel Değerlendirme	11
Raporun Akış Planı	13
Uluslararası Alandaki Gelişmeler.....	14
Yaşlı Hakları ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Talebinin Uluslararası Sözleşmelere ve Politika Belgelerine Yansıması.....	14
Yaşlı Hakları Alanında Yaşanan Gelişmeler	18
İyi Uygulamalar	23
Türkiye’de Mevcut Durum Analizi	28
Yapısal izleme	28
Gösterge Temelli İzleme.....	37
Göstergeler	69
Türkiye’de Verisi Toplanmakta Olan ve/veya Kullanılan Yaşlılık ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ile İlgili Göstergeler	69
Kavramlar ve Teknik Terimler Listesi	75
Kaynakça	77
Ekler	85

Tablolar Listesi

Tablo 1. Yaşlılık ile ilgili STK’ların izlemesinin yapılabileceği kaynaklar	30
Tablo 2. Yaşlılık konusuna ilişkin 2021 sonrası toplanan veri kaynaklarının listesi .	37

Tablo 1. Yaşlılık ve toplumsal cinsiyete ilişkin uluslararası belgeler

Tablo 2. Yaşlılık ile ilgili STK’ların izlemesinin yapılabileceği kaynaklar

Tablo 3. Yaşlılık konusuna ilişkin 2021 sonrası toplanan veri kaynaklarının listesi

Tablo 4. Yaşlılığa ilişkin mevcut göstergeler

Grafikler Listesi

Grafik 1. Türkiye’deki yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki oranı, 1935-2080	39

Grafik 1. Türkiye’deki yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki oranı, 1935-2080

Grafik 2. Türkiye’deki yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki oranı, 2022 ve 2023

Grafik 3. Yaşlı nüfus içerisindeki erken yaşlı, orta yaşlı ve yaşlı yaşlı nüfusun oranları, 2015 ve 2020

Grafik 4. Yaşlı nüfus içerisindeki erken yaşlı, orta yaşlı ve yaşlı yaşlı nüfusun oranları, 2022 ve 2023

Grafik 5. Yaş ve cinsiyete göre beklenen yaşam süresi, 2017-2019

Grafik 6. Yaş ve cinsiyete göre beklenen yaşam süresi, 2021-2023

Grafik 7. Yaş ve cinsiyete göre beklenen sağlıklı yaşam süresi, 2021-2023

Grafik 8. Cinsiyete göre nüfusun ortanca yaşı, 1935-2080

Grafik 9. Cinsiyete göre nüfusun ortanca yaşı, 2022 ve 2023

Grafik 10. Yaşlı nüfusun cinsiyete göre medeni durumu, 2020

Grafik 11. Yaşlı nüfusun cinsiyete göre medeni durumu, 2023

Grafik 12. Yaşlı nüfusun cinsiyete göre eğitim durumu, 2019

Grafik 13. Yaşlı nüfusun cinsiyete göre eğitim durumu, 2022

Grafik 14. Yaşlı nüfusun cinsiyete göre işgücü durumu, 2019

Grafik 15. Yaşlı nüfusun cinsiyete göre işgücü durumu, 2023

Grafik 16. Yaşlı nüfusun cinsiyete göre yoksulluk oranı, 2015 ve 2019

Grafik 17. Yaşlı nüfusun cinsiyete göre yoksulluk oranı, 2022 ve 2023

Grafik 18. Yaşlı nüfusun cinsiyete göre genel sağlık durumu, 2023

Grafik 19. Yaşlı nüfusun cinsiyete göre fiziksel aktivite yapma oranları, 2023

Grafik 20. Yaşlı nüfusun cinsiyete göre obezite oranı, 2019

Grafik 21. Yaşlı nüfusun cinsiyete göre obezite oranı, 2022

Grafik 22. Yaşlı nüfusun cinsiyete göre GYA zorlukları, 2014 ve 2019

Grafik 23. Yaşlı nüfusun cinsiyete göre GYA zorlukları, 2022

Grafik 24. Yaşlı nüfusun cinsiyete göre GYA yapabilme oranı, 2023

- Grafik 25.** Yaşlı nüfusun cinsiyete göre fiziksel zorlukları, 2022
- Grafik 26.** Yaşlı nüfusun cinsiyete göre engellilik durumları, 2022
- Grafik 27.** Ölüm nedeni ve cinsiyete göre ölen yaşlıların oranı, 2019
- Grafik 28.** Ölüm nedeni ve cinsiyete göre ölen yaşlıların oranı, 2022
- Grafik 29.** Alzheimer hastalığından ölen yaşlıların cinsiyete göre oranı, 2010-2019
- Grafik 30.** Alzheimer hastalığından ölen yaşlıların cinsiyete göre oranı, 2020 ve 2022
- Grafik 31.** Yaşlı nüfusun cinsiyete göre internet kullanım oranları, 2015 ve 2020
- Grafik 32.** Yaşlı nüfusun cinsiyete göre internet kullanım oranları, 2022 ve 2023
- Grafik 33.** Yaşlı nüfusun cinsiyete göre teknolojik ürün kullanım oranları, 2023
- Grafik 34.** Yaşlı nüfusun cinsiyete göre ileri yaş dönemindeki yaşam tercihleri, 2023
- Grafik 35.** Yaşlı nüfusun cinsiyete göre huzurevinde kalmayı tercih etme nedenleri, 2023
- Grafik 36.** Yaşlı nüfusun yaş gruplarına ve cinsiyete göre evde bakım desteğine ihtiyaç oranları, 2023
- Grafik 37.** Yaşlı nüfusun cinsiyete göre oy kullanma oranları, 2023
- Grafik 38.** Yaşlı nüfusun cinsiyete göre torun bakım sıklığı oranları, 2023

Kısaltmalar Listesi

65+ YHD	65+ Yaşlı Hakları Derneği
AB	Avrupa Birliği
AGYA	Araçsal Günlük Yaşam Aktiviteleri
AK	Avrupa Konseyi
ASHB	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
BİT	Bilgi ve İletişim Teknolojileri
BM	Birleşmiş Milletler
BM-AEK	Birleşmiş Milletler Avrupa Ekonomi Komisyonu
BM-ESİB	Birleşmiş Milletler Ekonomi ve Sosyal İşler Birimi
BM-İHK	Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyi
BM-KSK	Birleşmiş Milletler Kadının Statüsü Komisyonu
CEDAW	The Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi
CEİD	Cinsiyet Eşitliği İzleme Derneği
ÇSGB	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
UN DESA	United Nations Department of Economic and Social Affairs Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal İşler Departmanı
DSÖ	Dünya Sağlık Örgütü
EYHGM	Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü
ENKAD	Engelli Kadın Derneği
GAROP	The Global Alliance for the Rights of Older People Yaşlı İnsanların Hakları için Küresel İttifak
GYA	Günlük Yaşam Aktiviteleri
ILO	International Labor Organization Uluslararası Çalışma Örgütü
İŞKUR	Türkiye İş Kurumu
LGBTİ	Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Transseksüel, İnterseksüel
KADINSA	Kalkınmada Kadının Sağlık Hakkı Derneği
KİH	Kadının İnsan Hakları Derneği
MEB	Millî Eğitim Bakanlığı
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
OEWGA	Open Ended Working Group on Ageing Yaşlanma Konusunda Açık Uçlu Çalışma Grubu
SB	Sağlık Bakanlığı
SGK	Sosyal Güvenlik Kurumu
SKA	Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları
STK	Sivil Toplum Kuruluşları

TAYA	Türkiye Aile Yapısı Araştırması
TİHEK	Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu
TOHAD	Toplumsal Haklar ve Araştırmalar Derneği
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
65+ YHD	65+ Yaşlı Hakları Derneği
AB	Avrupa Birliği

Giriş

Genel Değerlendirme

Bu güncelleme raporun amacı, yaşlılık alanında toplumsal cinsiyet eşitliğinin, bir önceki raporun tamamlandığı tarih olan 2021 yılından bu yana mevcut durumunun ortaya konulmasıdır. Bu amaç doğrultusunda, küresel düzeyde ve yerelde yaşlı haklarına dair gelişmelerin izlenmesi ve değerlendirilmesi yoluyla Türkiye’de ortak bir yaşlı hakları anlayışının geliştirilmesinin yanı sıra söz konusu hakların kazanılması ve korunmasında toplumsal cinsiyet eşitliğine gereken önemin verilmesi de hedeflenmektedir.

Bir önceki raporda, yaşlı haklarına dair uluslararası bir sözleşmenin olmadığı belirtilmişti. Son üç yıl içerisinde yaşlı haklarına dair uluslararası alanda yeni gelişmeler olmasına rağmen, uluslararası bir sözleşme halen imzalanmamıştır. Ancak küresel bağlamda hızla yaşılanan nüfus, yaşlı haklarına dair gelişmelerin de hızlanmasını gerektirmektedir.

Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal İşler Birimi (*Department of Economic and Social Affairs*) (BM-ESİB), 2023 yılında iki önemli rapor yayımlamıştır. Bunlardan ilki, “Yaşılanan Bir Dünyada Kimseyi Geride Bırakma: Dünya Sosyal Raporu 2023”tür. Bu raporda, 2021 yılı itibarıyla sayıları 761 milyon olan yaşlı nüfusun, 2050 yılında iki katına çıkarak 1,6 milyara ulaşmasının beklendiği belirtilmektedir. Dolayısıyla, 2021’de her 10 kişiden biri 65 yaş ve üzeriyken, 2050 yılında her 6 kişiden biri yaşlı kategorisinde yer alacaktır. Ayrıca, 80 yaş ve üzeri nüfusun daha hızlı bir şekilde büyüdüğü de altı çizilmektedir. BM-ESİB, bu raporda, hızla yaşlanmakta olan dünya nüfusunda, yaşlanmaya giden yolun eşit olmadığını, özellikle toplumsal cinsiyet bazlı eşitsizliklerin eşitsiz yaşlanmaya neden olduğunu; bu nüfusun uzun süreli bakım ihtiyaçlarının daha da elzem hale geldiğini ve geride kimseyi bırakmamak adına politika bazlı eyleme geçilmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

BM-ESİB’in 2023 yılındaki ikinci raporu ise “Yaşılanan Dünya Nüfusu 2023: En Az Gelişmiş Ülkelerde Nüfusun Yaşlanmasıyla İlgili Zorluklar ve Fırsatlar” başlığıyla yayımlanmıştır. Bu raporda, genç nüfustan dolayı yaşlanmaya ilişkin politikaların odağında olmayan ve çoğunlukla Afrika kıtasında yer alan en az gelişmiş ülkelerin, nüfus projeksiyonlarına göre, 2023-2050 yılları hızla artacaktır. Artan nüfuslarının içinde yaşlı nüfus payının da artmasıyla birlikte, bu ülkelerin sosyal güvenlik ve sağlık sistemlerinde ciddi sıkıntılar yaşamaları beklenmektedir. 2030 yılı itibarıyla Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları doğrultusunda ‘geride kimsenin bırakılmayacağı’ teminatından yola çıkarak, bu ülkelerin nüfus yaşlanmasına yönelik çalışmalarını başlatmaları ya da hızlandırmaları önerilmektedir.

TÜİK’in İstatistiklerle Yaşlılar, 2023 haber bülteninden alınan verilere göre, Türkiye’de 2020 yılında toplam nüfus içerisindeki payı yüzde 9,5 olan yaşlı nüfus oranı, son üç yıl içinde yüzde 10,2’ye yükselerek ilk kez iki basamaklı bir sayıya

ulaşmıştır. Nüfus projeksiyonlarına göre, yaşlı nüfusun 2030 yılı itibarıyla %12,9’a, 2040’ta %16,3’e, 2060’ta %22,6’ya ve 2080’te %25,6’ya yükseleceği öngörülmektedir. Hızla yaşılan nüfusun içinde sayıları neredeyse 9 milyonu bulmuş bu demografik grubun yüzde 55,5’ini ise kadınlar oluşturmaktadır (TÜİK, 2024a).

TÜİK 2021-2023 Hayat Tabloları verilerine göre, kadınların doğuştan beklenen yaşam süresi 80 yıl, erkeklerin ise 74,7 yıldır. Doğumda beklenen yaşam süresi 2020 verileriyle kıyaslandığında düşüş göstermiştir. Ayrıca 65 yaşına ulaşmış kadınların geriye kalan yaşam süreleri 19 yıl, erkekler için ise bu süre 15,7 yıl olarak ölçülmüştür (TÜİK, 2024b). Türkiye’de kadınlar, erkeklere kıyasla, daha uzun yaşasa ve yaşlı nüfusunun içinde kadınların payı daha yüksek olsa da bu durum, daha uzun süren yaşamlarını daha sağlıklı geçirdikleri anlamına gelmemektedir. Belirli bir yaştaki kişinin günlük hayattaki faaliyetlerini sınırlandıracak bir sağlık sorunu olmadan yaşaması beklenen yıl sayısı olarak tanımlanan “sağlıklı yaşam süresi”, sıfır yaşında bulunan bir kadın için 56,3 yıl iken, erkekler için 59 yıldır. Ayrıca, 65 yaşındaki bir bireyin geriye kalan sağlıklı yaşam süresi, kadınlar için 5,6 yıl, erkekler için ise 6,9 yıl olarak öngörülmektedir. Dolayısıyla kadınlar erkeklere göre daha uzun yaşamakta olsalar da bu uzun yaşamlarının ciddi bir kısmını sağlıklı geçirmektedir.

Yaşlılığa giden yolu özellikle toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizliklerle şekillenen Türkiye’de aktif yaşlanma, tıpkı Avrupa ülkelerinde olduğu gibi, merkezi ve yerel yönetimlerin programlarında baskın bir model olarak karşımıza çıkmaktadır (Erman ve Yazar, 2023). Öyle ki, On İkinci Kalkınma Planı’nın yaşlanma üzerine çalışan Özel İhtisas Komisyonu’nun adı Aktif Yaşlanma olarak belirlenmiştir. Ancak, nüfusun aktif yaşlanabilmesi adına başta toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri olmak üzere tüm eşitsizliklerin hedef alınması elzemdir.

Yaşlı hakları alanında uluslararası bir sözleşmenin halen var olmadığı ve çoklu ayrımcılık kavramının kapsamına yaş faktörünün nadiren alındığı bir dönemde, bu güncelleme raporunun, izlemesini gerçekleştireceği kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum kuruluşları için yaşlı haklarının hayata geçirilmesi, korunması ve izlenmesi süreçlerinde toplumsal cinsiyete duyarlı bir bakış açısını gözetmeleri açısından yol gösterici olmaya devam etmesi amaçlanmaktadır.

Bu amaca ulaşmak amacıyla: 1) Yaşlılık alanında toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda gerçekleşen yeni gelişmeleri takip etmek için uluslararası sözleşme, bildirme, rapor ve politika belgelerinin izlemesi yapılacak ve iyi uygulamalar sunulacak. 2) Türkiye’deki mevcut durumun değerlendirilmesi adına, öncelikle kalkınma planları, sonrasında kamu kuruluşlarının strateji ve eylem planları ile vizyon belgeleri ve sivil toplum örgütlerinin çalışmalarının toplumsal cinsiyet eşitliği açısından değerlendirmesi yapılacak. 3) Veriler ışığında, Türkiye’deki mevcut durumun analizi gerçekleştirilecek ve yaşlılık alanının toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı olması için hâlihazırda kullanılan göstergeler bir araya getirilecektir.

Raporun Akış Planı

Bu raporun ikinci bölümünde, BM’nin sözleşme statüsünde olmayan bazı belgeleri, bazı alt komitelerinin yaşlılık ve/veya toplumsal cinsiyet eşitliğine dair tavsiyeleri ile Avrupa Konseyi politika belgeleri incelenecektir. Bu bölümde son olarak dünyanın çeşitli bölgelerinden yaşlılık ve toplumsal cinsiyet kesişiminde iyi örnek niteliğindeki bazı uygulamalardan bahsedilecektir.

Üçüncü bölümde, Türkiye’de yaşlılık ve yaşlanma konusunda mevcut durumun analizi yapılacaktır. Bunun için, bakanlıklar, bakanlıklara bağlı kurumlar ve kuruluşlarca geliştirilen belge, stratejik plan ve eylem planlarının toplumsal cinsiyet açısından değerlendirilmesi yapılacaktır. Bunlara ek olarak, Türkiye’de yaşlılık alanında da çalışan kadın örgütleri, LGBTİ+ örgütleri, yaşlılık örgütleri ve diğer ilgili sivil toplum örgütlerinin izleme ve değerlendirme raporları ile çalışmaları incelenecektir. Bu bölümde ayrıca uluslararası göstergeler ve uluslararası, ulusal ve alana dair nicel ve nitel veri kaynaklarının haritalaması yapılacaktır. Son olarak, Türkiye’de mevcut durum ortaya konularak yaşlıların eğitim, sağlık, bakım, istihdam ve emeklilik/sosyal güvence haklarına erişimlerinde yaşanan olası toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri üzerinden toplumsal cinsiyet eşitliği haritalaması yapılacaktır.

Dördüncü bölümde Türkiye’de verisi toplanmakta/kullanılmakta olan yaşlılık göstergeleri haritalandırılacaktır.

Uluslararası Alandaki Gelişmeler

Yaşlı Hakları ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Talebinin Uluslararası Sözleşmelere ve Politika Belgelerine Yansıması

Bu bölümde yaşlı haklarına yönelik uluslararası sözleşme statüsünde olmayan belge, eylem planı, bildirme, konferans ve tavsiye kararları ele alınmıştır. Tablo 1’de listelenen belgeler üzerinden yaşlı hakları ve toplumsal cinsiyet üzerinden değerlendirmeleri yapılmıştır.

Tablo 1. Yaşlılık ve toplumsal cinsiyete ilişkin uluslararası belgeler

Belgenin Adı	Tarihi	Kaynak
1. CEDAW 37 sayılı Tavsiye Kararı	2018	BM
2. CEDAW 39 sayılı Tavsiye Kararı	2022	BM
3. CEDAW 40 sayılı Tavsiye Kararı	2024	BM
4. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Stratejisi (2020-2025)	2020	AK
5. LGBTIQ Eşitliği Stratejisi (2020-2025)	2020	AK
6. Sağlık için Yapay Zekada Yaşlılık Politika Özeti	2022	DSÖ
7. Sağlıklı Yaşlanmanın On Yılı İlerleme Raporu (2021-2023)	2023	DSÖ
8. COVID-19’un Yaşlı İnsanlar Üzerindeki Etkisi Politika Özeti	2020	BM
9. Gayri Resmi Bakıcıların Zorlu Roller Politika Özeti no 22	2019	BM-AEK
10. Sürdürülebilir ve Akıllı Şehirlerde Yaşlanma Politika Özeti no 24	2020	BM-AEK
11. Yaşlanmanın Anaakımlaştırılması Rehberi	2021	BM-AEK
12. Yaşlanmanın Anaakımlaştırılması Politika Özeti no 27	2022	BM-AEK
13. Savunmasız Durumdaki Yaşlılar Politika Özeti no 28	2022	BM-AEK
14. Yaşlı İnsanların Ruh Sağlığı Politika Özeti no 29	2024	BM-AEK
15. Yaşlıları Görünür Kılmak: Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri İzleme Çerçevesi ve Göstergeler	2024	DSÖ

Bu kısımda, öncelikle Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi’nin (CEDAW) 37, 39 ve 40 sayılı Genel Tavsiye Kararları, yaşlı kadınların (ya da tüm yaşlardaki kadınların) haklarına ilişkin maddeler açısından incelenmektedir. Yaşlı haklarına dair mevcut bir uluslararası sözleşmenin bulunmaması nedeniyle, yaşlılık ve yaşlanma konuları üzerine DSÖ, BM ve BM-AEK tarafından yayımlanan politika özetlerine ve Avrupa Konseyi tarafından hazırlanan strateji belgelerine odaklanılmaktadır.

CEDAW Komitesi tarafından 2018 yılında yayımlanan *İklim Değişikliği Bağlamında Afet Riskinin Azaltılmasının Toplumsal Cinsiyetle İlgili Boyutlarına İlişkin CEDAW 37 sayılı Genel Tavsiye Kararı*’nda, kadın ve kız çocuklarının iklim değişikliği ile afetlerden farklı şekillerde etkilendikleri ve kriz koşullarının toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini ve kesişimsel ayrımcılığı daha da derinleştirdiğine dikkat çekmektedir. Bu Tavsiye Kararı, iklim değişikliği ve afet riskinin azaltılmasına yönelik alınacak önlemler kapsamında, engelli kadınlar ve kız çocukları, etnik ve cinsel azınlıklar, kırsal ve kentsel alanlarda yoksulluk içinde yaşayan kadınlar ve kız çocukları gibi diğer kırılgan grupların yanı sıra yaşlı kadınlara da değinmiştir.

2022 yılında yayımlanan *Yerli Kadınların ve Kız Çocuklarının Haklarına İlişkin CEDAW 39 sayılı Genel Tavsiye Kararı*, yerli kadınlar ve kız çocuklarına yönelik ayrımcılığın önlenmesine yönelik eylemlerde kesişimsel ayrımcılığa dikkat çekmektedir. Bu kapsamda, kesişimsel ayrımcılığa maruz kalma riski taşıyan gruplar arasında yaşlı yerli kadınlara da yer verilmiştir. Genel tavsiye kararında, kurumlarda yaşlı ve engelli yerli kadınlara uygulanan şiddet konusuna değinilmiş ve özellikle evlenmemiş yaşlı kadınların cadılık veya kötü ruhlarla ilişkilendirilmesi şeklindeki farklı şiddet biçimlerine vurgu yapılmıştır. Ayrıca, yerli kadınlara sunulacak sağlık hizmetlerinin erişilebilir ve kültürel değerlere uygun olmasının yanı sıra özellikle yaşlı ve engelli kadınların özel ihtiyaçlarının da göz önünde bulundurulması gerektiği belirtilmiştir.

2024 yılında yayımlanan *Kadınların Karar Alma Sistemlerinde Eşit ve Kapsayıcı Temsiline İlişkin CEDAW 40 sayılı Genel Tavsiye Kararı*’nda, Taraf Devletlerin toplumsal cinsiyet, yaş ve engellilik durumunu dikkate alarak bakım verenlerin ve alanların haklarını gözeterek her türlü bakım sistemine yatırım yapmaları önerilmektedir. Ayrıca “kadınların ve erkeklerin ekonomik faaliyetlerde yer almasına ve bakım sorumluluklarını paylaşmasına olanak tanıyacak sosyal altyapıya” yatırım yapılmasının önemi de vurgulanmaktadır.

Avrupa Konseyi’nin 2020 yılında yayımlandığı **Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Stratejisi** (2020-2025) belgesinde, toplumsal cinsiyet bazlı istihdam açığıyla mücadele başlığı altında, özellikle yaşlılık döneminde kadınların yüksek oranda yoksulluk riskiyle karşı karşıya kaldığına dikkat çekilmektedir. Ayrıca bakım emeğindeki toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini hedef almak amacıyla uzun süreli bakım, emeklilik ve aktif yaşlanmaya odaklanılması önerilmektedir. Belgede, Avrupa Birliği politikalarında toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılması ve kesişimsel bir bakış açısının benimsenmesi gerektiği vurgulanmakta ve ayrımcılığın altı nedeni arasında yaş faktörü de sıralanmaktadır. Avrupa Konseyi’nin yine 2020 yılında hazırladığı **LGBTIQ Eşitliği Stratejisi** (2020-2025) adlı belgede kesişimsel yaklaşıma önem verildiğinden bahsedilse de yaşlı LGBTİ+lara değinilmemiştir.

Dünya Sağlık Örgütü’nün (DSÖ) 2022 yılında yayımladığı **Sağlık için Yapay Zekada Yaşlılık Politika Özeti**, sağlık alanında yapay zekâ kullanımına yönelik en önemli etik endişelerden birinin yapay zekanın yaş, toplumsal cinsiyet, ırk ve cinsel yönelime yönelik önyargılara dayanması ve bu önyargıları pekiştirmesi olduğunu vurgulamaktadır. Bu bağlamda, yapay zekâ teknolojilerinin yaşlı bireyler tarafından ve onların katılımıyla geliştirilmesi önerilmektedir. Ayrıca, bu süreçte kesişimsel kapsayıcılığa dikkat edilmesi de önemle tavsiye etmektedir.

Birleşmiş Milletler tarafından 2021-2030 yılları arasındaki dönemin **Sağlıklı Yaşlanma On Yılı** olarak ilan edildiği bir önceki raporda da belirtilmişti. DSÖ’nün “hiçbir yaşlı geride kalmayacak” hedefiyle başlattığı bu 10 yıllık dönem, ayrıca ulusal ve ulusötesi kurum ve kuruluşların sağlıklı yaşlanmaya dair gelişmeleri her üç yılda bir takip etmelerini zorunlu kılmıştır. İlk üç yıllık dönemdeki gelişmeleri kapsayan ve 2023’te yayımlanan DSÖ’nün **Sağlıklı Yaşlanmanın On Yılı İlerleme Raporu** (2021-2023), sağlıklı yaşlanmaya yönelik geliştirilen politikaların, farklı bireylerin ihtiyaçlarını göz önünde bulundurmayan, “herkese tek beden” (*one size fits all*) yaklaşımıyla oluşturulduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca, sağlıklı yaşlanmanın sağlanabilmesi için sağlık sistemlerinin yaş ve toplumsal cinsiyet duyarlılığına sahip politikalar ve programlar doğrultusunda yapılandırılmasını önermektedir.

BM 2020 yılında **Covid-19’un Yaşlı İnsanlar Üzerindeki Etkisi Politika Özeti**’ni yayımlamıştır. Bu politika özeti, COVID-19 pandemisinin yaşlı bireyler, özellikle de yaşlı kadınlar ve yaşlı engellilere yönelik toplumsal eşitsizlikleri daha belirgin hale getirdiğini vurgulamaktadır. Politika özeti, üç önemli noktaya özellikle dikkat çekmektedir. İlk olarak, yaşlı kadınların genellikle yaşlı akrabalarına ve çocuklarına bakım verme yükümlülüğü nedeniyle daha fazla riske maruz kaldıkları ifade edilmektedir. Ayrıca, yaşlı kadınların yaşamlarını idame ettirebilmek için ailelerine bağımlı olmalarının, onları suistimale açık hale getirdiği belirtilmektedir. Son olarak pandeminin ekonomik etkilerinin, özellikle de gelirlerdeki toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri nedeniyle yaşlı kadınları orantısız bir şekilde olumsuz etkilediği ortaya konulmaktadır. Bu bağlamda, yaşlı kadınlar başta olmak üzere tüm yaşlı bireylerin gelir güvenliğinin sağlanması önemle tavsiye edilmektedir.

Birleşmiş Milletler Avrupa Ekonomik Komisyonu’nun (BM-AEK) 2019 yılında yayımladığı **Gayri Resmi Bakıcıların Zorlu Roller Politika Özeti**’nde, gayri resmi bakıcıların emeklerinin görünmez olmasının temel nedenlerinden birinin, bu bakım emeği ve bakıcılarına dair ulusal düzeyde net tanımlar olmaması olduğu vurgulanmaktadır. Ayrıca, 50-59 yaş arası kadınlar arasında gayri resmi bakıcı olma oranının en yüksek olduğu verilerle desteklenmektedir. Bu politika özetinde, gayri resmi bakıcılara yeterli destek ve sosyal koruma sağlanarak ihtiyaçlarının karşılanması, esenliklerinin korunması ve sosyal dışlanma risklerinin azaltılması hedeflenmektedir.

BM-AEK’in 2020 tarihli **Sürdürülebilir ve Akıllı Şehirlerde Yaşlanma Politika Özeti** üç ana konuya odaklanmaktadır; konut, yeşil alanlar ve ulaşım. İlk olarak, 'yerinde yaşlanmayı' destekleyen, işlevsel, erişilebilir ve sürdürülebilir, akıllı, yaşlı dostu konutların geliştirilmesi gerektiği belirtilmektedir. İkinci olarak, 'binalar arasındaki yaşamı' ve 'binalardaki yaşamı' destekleyen, güvenli, sürdürülebilir, akıllı ve yaş dostu yeşil alanlar ve kamusal alanların oluşturulmasına vurgu yapılmaktadır. Son olarak ise, sürdürülebilir, akıllı ve güvenli yaşlı dostu ulaşım yatırım; aynı zamanda toplu taşımanın kabul edilebilir, kullanılabilir, uygun maliyetli ve erişilebilir hale getirilmesi için planlamaların yapılması önerilmektedir. Bu politika özetinde sunulan veriler yaşlı bireylerin, özellikle de yaşlı kadınların, şehirlerdeki kamusal alanlarda suç korkusu yaşamakta olduğunu ve geceleri sokaklarda kendilerini güvende hissetmediklerini ortaya koymaktadır. Bu durum, şehir planlamada yaşlanma, toplumsal cinsiyet, engellilik ve insan hakları konularının dikkate alınarak sürece entegre edilmesi gerektiği yönünde önerilere zemin hazırlamaktadır.

BM-AEK, 2021 yılında **Yaşlanmanın Anaakımlaştırılması Rehberi**'ni, 2022 yılında ise **Yaşlanmanın Anaakımlaştırılması Politika Özeti**'ni yayımlamıştır. Her iki belgede de yaşlanmanın anaakımlaştırılmasının ne anlama geldiği üzerinde önemle durulmaktadır. Yaşlanmanın anaakımlaştırılması kavramının, yaşlı bireylerin sorunları ve ihtiyaçlarının ana akım haline getirilmesinden ziyade, günümüzde yaşam seyri odaklı, toplumsal cinsiyete duyarlı ve insan haklarını benimseyen bir yaklaşımla ilişkilendiği belirtilmektedir. Bu bağlamda, bu kavramın kapsamlı kullanımı için, nüfus yaşlanması ve bireysel yaşlanmaya yönelik bütünsel bir yaklaşıma öncelik verilmesi önerilmektedir.

BM-AEK tarafından 2022 yılında hazırlanan bir diğer önemli politika özeti ise **Savunmasız Durumdaki Yaşlılar Politika Özeti** olmuştur. Bu belgede, yaş, toplumsal cinsiyet, etnisite ve sosyoekonomik durum gibi faktörlerin kesişiminde şekillenen sosyal kimliklerin, savunmasızlık üzerindeki etkileri vurgulanmaktadır. Ayrıca, toplumsal eşitsizliklere dayanan bu savunmasızlığın, dezavantajlı gruplardaki bireyleri daha fazla riske maruz bıraktığı ve dolayısıyla savunmasızlığın yaşam seyri boyunca evrildiği ve değişimlere uğradığı üzerinde durulmaktadır. Bu politika özetindeki öneri, esasen savunmasızlıkla mücadelede yaşam seyri odaklı, toplumsal cinsiyete duyarlı ve insan haklarını merkez alan mekanizmaların geliştirilmesi yönündedir.

BM-AEK tarafından 2024 yılında yayımlanan **Yaşlı İnsanların Ruh Sağlığı Politika Özeti**, yaşlı kadınların depresyon deneyiminin, yaşlı erkeklere kıyasla daha yaygın olduğunu kabul ederek başlamaktadır. Bu politika özetinde, yaşlıların ruh sağlığını korumaya yönelik geliştirilecek stratejiler arasında yaşlı nüfusa özgü ruh sağlığı zorluklarıyla ilgili verilerin, toplumsal cinsiyet temelli farklılıklar da dikkate alınarak toplanması önerilmektedir. Bunun, sosyal politikaların şekillendirilmesinde büyük önem taşıdığı özellikle vurgulanmaktadır.

2016 yılında yürürlüğü giren **BM Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları** (SKA), önceki raporda da belirtildiği gibi, kesişimsel ve her yaştaki bireyleri kapsayan hedefler içermektedir. Ancak DSÖ, birçok alana özgü geliştirilen hedeflerde yaşlıların göz ardı edildiği eleştirilerinden yola çıkarak, 2024 yılında **Yaşlıları Görünür Kılmak: Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri İzleme Çerçevesi ve Göstergeler** başlıklı bir belge yayımlamıştır. Bu belgede, küresel düzeyde yaşlılıkla ilgili ortak bir tanımın bulunmadığı ve yaşlılığın bir sosyal inşa olduğu vurgulanmakta; yaşlılık anlayışının toplumsal cinsiyet ve coğrafi konuma bağlı olarak değişebileceği ifade edilmektedir. Ayrıca, 60 yaş ve üzeri bireylere dair toplanan verilerin, toplumsal cinsiyet, yaş grupları, engellilik durumu ve kır-kent ayrımı gibi boyutlar açısından ayrıştırılmadan sunulması da önemli bir sorun olarak belirtilmektedir. Bu nedenle ulusal istatistik ofislerinin topladıkları verileri 5li yaş grupları ve cinsiyete göre ayrıştırma kapasitelerinin daha kapsayıcı olacak şekilde artırılması, önemli bir hedef olarak ortaya konulmaktadır.

Yaşlı Hakları Alanında Yaşanan Gelişmeler

2002’de gerçekleştirilen Madrid İkinci Dünya Yaşlanma Asamblesi’nden çıkan Uluslararası Yaşlanma Eylem Planı’nın üstünden 2022 yılı itibariyle 20 yıl geçmiş olmasına rağmen, yaşlı haklarına dair uluslararası bir sözleşme bulunmamaktadır. Oysa HelpAge International’ın başını çektiği birçok uluslararası sivil toplum kuruluşu ve ulusötesi kuruluşlar, 2011 yılından bu yana Yaşlı Hakları Bildirgesi’ne duyulan ihtiyacı dile getirmektedir.

HelpAge International, 2011 yılında yaşlılık alanında çalışan diğer uluslararası örgütlerle iş birliğinde “Yaşlı Bireylerin Haklarına Dair Yeni bir BM Sözleşmesi Oluşturulması Konusunda Diyaloğun Teşviki için bir Kaynak” başlıklı bir belge yayımlamıştır. Yaşlılık alanında çalışan uluslararası kurum ve kuruluşların iş birliğiyle kurulan Yaşlıların Hakları için Küresel İttifak (*Global Alliance for the Rights of Older People-GAROP*) ağı, yaşçılık ve yaşlılara yönelik ayrımcılığın giderek daha arttığı bir dünyada, yaşlıların her alanda ayrımcılığa uğradığını, haklarından faydalanamadıklarını ve bu hak ihlallerinin hızla artan küresel nüfus yaşlanması sonucu daha geniş bir yaşlı nüfusunu etkilediğini belirtmektedir.

2018-2022 yılları arasında BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği görevini üstlenmiş olan Michelle Bachelet, 12 Mayıs 2021 tarihinde gerçekleşen İHK 47. oturumunda “Her yaşam eşit değere sahiptir. Haklarımız yaşlandıkça azalmaz” diye belirtmiştir. Ancak yaşlılık alanında faaliyet gösteren birçok kuruluş, İnsan Hakları Bildirgesi’nde belirtilen hakların yaşlanmayla birlikte ciddi bir tehdit altına girdiğini; Bildirge’nin yaşlılık dönemine özgü ihtiyaçları ve beklentileri kapsamadığını savunmaktadır. Bu sebeple de İnsan Hakları Bildirgesi’nde ele alınmayan yaşlı haklarının bağımsız bir bildirge ile güvence altına alınması gerekliliğinin altını çizmektedirler. Bu hedefe yönelik olarak Yaşlıların Hakları için Küresel İttifak, 2021’deki BM Yaşlanmaya İlişkin Açık Uçlu Çalışma Grubu’nun 11. oturumunda Haklarla Yaşlan (*Age with Rights*) kampanyasını (2022) başlatmıştır. Bu kampanya ile dünya liderlerinin BM Yaşlı Hakları Bildirgesi’ni hazırlamaya başlamalarını teşvik etmek adına herkesi dilekçeler (*petition*) hazırlamaya, ayrıca küresel ve kitlesel gösteri ve etkinlikler düzenlemeye çağırılmaktadır.

Tüm bu çağrılarının sonucunda, BM Yaşlanmaya İlişkin Açık Uçlu Çalışma Grubu’nun (*Open-Ended Working Group on Ageing-OEWGA*) 6 Nisan 2013 tarihli 13. oturumunda BM Yaşlı Hakları Bildirgesi’nin taslak çalışmalarının başlatılmasına karar verilmiştir. Bunu takiben, 22-24 Mayıs 2024 tarihlerinde gerçekleştirilen 14. oturumda ise, yaşlı haklarının desteklenmesi ve korunmasında önemli bir dönüm noktası olarak kabul edilen bir karar alınmıştır. Bu çalışma grubuna dahil olan Üye Devletler, yaşlı bireylerin insan haklarının korunmasında açıklar olduğunu ve bu açıkları gidermek için uluslararası yasal bağlayıcılığı olan bir BM sözleşmesinin seçenekler arasında olduğunu oy birliğiyle kabul etmiştir. 14/1 esaslı bu karar, Üye Devletler, uluslararası STK ve insan hakları kurumları, BM sistemi ve diğer paydaşların 14 yıllık ortak çabalarının önemli bir sonucu olarak değerlendirilmektedir. 13 Ağustos 2024 tarihinde BM Genel Kurul’u tarafından da kabul edilen bu kararı takiben, İnsan Hakları Konseyi’nin bu tavsiyeleri dikkate alıp çalışmalara başlaması beklenmektedir.

Bu kararın ardından bildirgenin hazırlanmasına yönelik çalışmaları hızla devam eden sivil toplum kuruluşları, kampanya ve stratejik hedef çalışmalarına ağırlık vermiştir. Bu çalışmalara örnek olarak, HelpAge International’ın en güncel çalışmaları arasında yer alan, düşük ve orta-gelirli ülkelerdeki yaşlı kadın ve erkeklerin hayat koşullarını iyileştirmek amacıyla 2020 yılında yayımladıkları “Adil Bir Dünyada Yaşlanmak: HelpAge International 2030 Strateji Belgesi” verilebilir. Yaşlı hakları alanında küresel bir lider konumunda olan HelpAge International’ın bu belgede belirttiği ve üzerine kampanyalar düzenlemeyi kendisine görev edindiği hususlar şunlardır:

- a)** İnsani krizlere yanıt verilmesi,
- b)** Gelir güvenliğinin iyileştirilmesi,
- c)** Sağlıklı yaşlanmanın desteklenmesi,

- d)** Her yaştan insan için bir toplumun yaratılması,
- e)** İklim değişikliğine karşı harekete geçilmesi,
- f)** Toplumsal cinsiyet eşitliğinin geliştirilmesi,
- g)** Yaşlı haklarının korunması,
- h)** Yaş ayrımcılığıyla mücadele edilmesi.

Uluslararası Af Örgütü, 2024 yılında hayata geçirdiği “Ses Çıkararak Yaşlan: İnsan Haklarının Ömür Boyu Sürdüğü Bir Dünya Talebi” (*Age Loud: Demand a World Where Human Rights Last a Lifetime*) başlıklı kampanya ile yaşlı hakları alanında savunuculuk çalışmalarına başlamıştır. Yaşlıların, özellikle silahlı çatışma ve COVID-19 pandemisi gibi küresel krizlerden daha fazla etkilendiklerini belirten bu kampanya; yaşlılara yönelik ayrımcılık, ihmal ve suistimale mücadele için her yaştaki bireylerin talepte bulunmasını hedefleyen çalışmalar yapmayı amaçlamaktadır.

Yaşlılık çalışmalarında ve yaşlı hakları tartışmalarında toplumsal cinsiyet eşitliği konusu her gün daha fazla önem kazanmaktadır. BM Kadın Birimi, son dört sene içerisinde yaş ve toplumsal cinsiyet kesişimindeki eşitsizlikler üzerine çeşitli çalışmalar yürütmüş ve bu çalışmalar sonucunda önemli belgelerle yaşlı hakları alanındaki uluslararası gelişmelere katkıda bulunmuştur. Yaş ve toplumsal cinsiyetin kesişimindeki eşitsizliklerin, yaşlı kadınları daha kırılganlaştırmasına, yaşlılıkta ekonomik güvenceden yoksun bırakmasına ve onlara yönelik suistimal ile şiddeti görünmez kılmasına dair bulgulara dikkat çekilmiştir (BM Kadın Birimi, 2022).

Yaşlı kadınlara yönelik şiddetin görünmez olmasının arkasındaki sebepler; kadına yönelik şiddete dair yapılan çalışmaların, örneklemelerinde yaşlı kadınların yer almaması, özellikle yaşlılığa özgü şiddet biçimlerinin araştırılmaması ve yaşlı kadınlara yönelik ekonomik suistimale dair ölçümlerin geliştirilmemesi olarak listelenmiştir (DSÖ, 2024). Bu doğrultuda, gelecekte gerçekleştirilecek çalışmaların kadına yönelik şiddeti yaşam seyri boyunca ele alması, ancak bunu yaparken yaşlılıkta kadınları şiddet ve suistimale karşı kırılganlaştıran mekanizmaların da göz ardı edilmemesi önerilmektedir. Sosyal koruma pratiklerinin, yaşamları boyunca biriken kümülatif ayrımcılık ve eşitsizlikler sonucunda yaşlı kadınların, özellikle de yaşlı ve engelli kadınların, sahip oldukları bambaşka deneyimlere uygun şekilde geliştirilmesi gerektiği de belirtmektedir (BM Kadın Birimi, 2020).

Ancak yaşlı hakları tartışmalarında sıklıkla göz ardı edilen bir diğer konu da LGBTİ+ haklarıdır. LGBTİ+ların maruz kaldıkları cinsel yönelim, cinsiyet kimliği ve toplumsal cinsiyet bazlı eşitsizliklerin kesişiminde yaş bazlı eşitsizlik deneyimleri farklılaşmaktadır. Buna ek olarak, LGBTİ+ların yaşlandıkça artan ya da farklılaşan ihtiyaçlarının ele alınması konusunda karşılaştıkları ayrımcılık ve ihmallerle kendi başlarına başa çıkmak zorunda bırakıldıkları tartışılmaktadır (Wilkinson, 2023). Bu farklı yaşlanma deneyimlerinin daha iyi anlaşılması için AB Temel Haklar Ajansı, 2019 yılında gerçekleştirdikleri “Kesişimler: LGBTİ II Araştırması”nda 55 yaş ve üzeri

katılımcılardan elde edilen verileri alt yaş grup kırılımlarını gözeterek analiz etmiş ve bulguları 2020 yılında rapor halinde yayımlamıştır. Sonuçlarda, yaşlı LGBTİ+ların homojen bir grup olmadıkları ve kendi içlerindeki farklı kimliklere bağlı olarak bambaşka kesişimlerdeki ayrımcılıklara maruz kaldıkları, verilerle tespit edilmiştir.

Yaşlılık alanında yaşanan gelişmelerin bir kısmı, yaşlı haklarına dair uluslararası sözleşmelerde belirlenen bazı normlara istinaden gerçekleşmektedir. Örneğin, yaşlı bakımı bir önceki raporda, yaşlı haklarına ilişkin önemli normlardan biri olarak ele alınmıştır. Nitekim bu norm uluslararası kuruluşların gündeminde daha çok yer almaktadır. Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiserliği’nin 2018 yılında yayımladığı bir yorum metni, “yaşlıların bakımda onur ve özerklik hakkı”na odaklanmıştır. DSÖ gibi çeşitli ulusötesi kuruluşlar, Covid-19 pandemisinin etkilerine istinaden, uzun süreli bakım sistemlerinin güçlendirilmesi konusuna odaklanmıştır. Birçok ülkede önem kazanan bu konu hem yaşlı hakları alanındaki önemli bir norm olan bakım hakkını, hem de bakım verenlerin çoğunluğunu kadınların oluşturması açısından toplumsal cinsiyet eşitliği alanını ilgilendirmektedir.

BM Kadın Birimi 2021 yılında 45 ülkeyi kapsayan “Geride Bırakılan Kadınlar ve Kız Çocukları: Pandemiye Yönelik Aksiyonlardaki Göze Batan Boşluklar” başlıklı araştırmasında, katılımcı yaşlı kadınların yarısından fazlasının pandemi boyunca karşılıksız bakım ve hane içi emeklerinde artış yaşadıklarını ortaya koymuştur. Bu raporda yer alan verilere göre, 60 yaş ve üzeri kadınların yüzde 61’inin gelirlerinde pandemiye bağlı olarak kayıplar yaşadığı tespit edilmiştir. BM Kadın Birimi 2023 yılında yayımladığı “Bakım Verenlere Bakmak: Yaşlı Kadınların Haklarını ve Katkılarını Tanıma” başlıklı yazısında, dünyada yaşlı kadınların günde ortalama 4,3 saatlerini karşılıksız bakım emeğine ve hane içi emeğe harcadığını belirtmektedir. Büyükbabaların, torunlarına haftalık bazda bakım sunma oranlarının büyükbabaların oranlarından daha yüksek olduğunu da eklemektedir. Bakım veren yaşlı kadınların kendilerinin de bakım ihtiyaçlarının olduğunu, ancak bu bakım ihtiyaçlarının çoğunlukla göz ardı edildiğini de vurgulamaktadır.

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), 2024 yılında Cenevre’de düzenlediği 112. oturumunda, 29 Ekim gününü Uluslararası Bakım ve Destek Günü olarak belirlemiştir. Bu oturumda ayrıca, “İnsana Yakışır İş ve Bakım Ekonomisine İlişkin Karar” da alınmıştır. Bu Karar kapsamında, yaşamın farklı evrelerindeki bakım veren ve alan kişilerin farklı ihtiyaçlarının dikkate alınması, faillik, özerklik ve onur ilkelerinin gözetilmesi ve yapabilirliklerin teşvik edilmesi hususlarına vurgu yapılmaktadır.

Son olarak, BM İnsan Hakları Konseyi, 56/4 sayılı karar ile “İnsan Hakları Perspektifinden Bakım ve Desteğin Merkeziliği” için tüm paydaşları hedef alan bir katkı çağrısına çıkmıştır. Bu çağrıda enformel ve formel bakım veren ve bakım alanların insan haklarına odaklanılmaktadır. Ayrıca, her ülkeden bakım veren ve alanların kişisel bakımına dair insan hakları konularında ulusal, yerel ve küresel

yasaların uygulamaya ne düzeyde koyduklarına dair katkılarını sunmaları beklenmektedir.

Uluslararası alanda yaşlı haklarına dair gelişmelerden önemli biri de yaşlanan dünyada iklim adaleti konusu olmuştur. HelpAge International, 2018 tarihli CEDAW 37 sayılı Genel Tavsiye Kararı’na ek olarak, 2021 yılında “Yaşlı Bireyler ve İklim Hareketi” başlıklı bir belge yayımlamıştır. Bu belgede, iklim hareketine yaşlı bireylerin dahil olabilmesi için atılacak adımlara değinilmiştir. Aynı kuruluş tarafından 2024 yılında yayımlanan “Yaşlanan Bir Dünyada İklim Adaleti” adlı tartışma belgesinde belirlenen öneriler gelecekteki iklim analizi raporlarında ekonomik büyüme, tüketim pratikleri, kırılganlık ve kapasite hususlarına, yaşlanmanın yarattığı etkiye yer verilmesi ile başlamaktadır. Belge ayrıca yaşam boyu dayanıklılığın güçlendirilmesi, kuşaklararası dayanışmanın desteklenmesi ve yaşa duyarlı bilinçlendirme çalışmalarının gerçekleştirilmesi gibi önerileri de kapsamaktadır. Özellikle iklim değişikliğine bağlı olarak oluşan kırılganlığın belirleyicileri arasında ön plana çıkan toplumsal cinsiyet faktörüne yer verilmektedir.

Yaşlı bireylerin sosyal hayata katılımı ve kendini gerçekleştirmelerinde dijital yeterlilikler önemli bir yere sahiptir. AB Temel Haklar Ajansı, 2023 yılında yayımladığı “Yaşlı Bireylerin Temel Hakları: Dijital Toplumlarda Kamu Hizmetlerine Erişimi Sağlamak” başlıklı çalışmada, dijital dönüşümde kimsenin geride bırakılmaması adına yaşlı bireylerin dijital haklarına önem verilmesinin gerektiğini vurgulamaktadır. Özellikle Avrupa Birliği sınırları içerisinde kamu hizmetlerine erişimde giderek daha elzem hale gelen dijital beceri ve teknolojik araç kullanımında yaşa dayalı eşitsizliklerin, yaşlı bireylerin sivil ve siyasal haklarından faydalanmalarını da olumsuz yönde etkilediği belirtilmektedir. Bu sebeple, yaşlı bireylere yönelik dijital eğitimlerin sağlanması yönünde ulusal inisiyatiflerin ve çevrim dışı alternatiflerin sunulması gibi bazı konulara da vurgu yapılmaktadır.

Türkiye’de yaşlılık alanında çalışan kamu kurum ve kuruluşları ile STKların çalışmaları haricinde, toplumsal cinsiyet bakış açısıyla ele alınan hak temelli çalışmalar seyrek bir ilerleme kaydetmektedir. Yaş ve toplumsal cinsiyet kesişimini gözeterek yazılmış nadir çalışmalardan biri “Yaşını Gösteren Kadınlar: Yaşlanmanın Feminist Deneyimi” başlıklı kitap olmuştur (Üstün vd., 2024). Bu kitapta, farklı kuşaklardan bir grup feminist kadın, kendi yaşlanma deneyimleri üzerinden yaşlanmayı feminist bir mesele haline getirmeyi amaçlamaktadır. Kitap, bu kesişime dair daha fazla yazılıp çizilmesi gerektiğini ortaya koyan bir çalışma olarak alana önemli bir katkı yapmıştır.

6 Şubat Kahramanmaraş Depremleri üzerine gerçekleştirilen bir analiz, deprem bölgesindeki yaşlı nüfusun, deprem öncesinde yalnız yaşamaları ve Türkiye geneline göre daha yoksul olmaları gibi kırılganlıklar tespit ederek Türkiye’de yaşlıların kırılganlıklarını ve yaşlı hakları konusunda bulunduğumuz yeri açıkça ortaya koymuştur (Taşçı ve Gökçe, 2023). Bu analizle bu gruba özel sosyal politikaların uygulanmasının önemi vurgulanmış ve öneri olarak sunulmuştur. Ancak

yapılan analizde bu ihtiyaçların toplumsal cinsiyetle şekillenmiş yapısına yer verilmemiş, sunulan verilerde cinsiyet kırılımları yer almamıştır. Halbuki deprem gibi afetlerde yaşlı bireylerin deneyimlerinin, toplumda afet öncesi, sırası ve sonrasında yaygın bir etki bırakan toplumsal cinsiyet eşitsizliğine göre nasıl şekillendiğinin anlaşılmasının gerekliliği, BM Kadın Birimi (2023) tarafından gerçekleştirilen “Türkiye’deki Depremlerin Etkisi: Kadın ve Kız Çocuklarının Hakları İçin Çalışan Sivil Toplum Kuruluşlarının Deneyim ve Bakış Açıları” başlıklı çalışmanın raporunda da vurgulanmıştır.

İyi Uygulamalar

Bu kısımda, dünyanın çeşitli ülkelerinden yaşlanma ve yaşlılığa yönelik toplumsal cinsiyete duyarlı bazı iyi uygulamalara yer verilmektedir. Bu uygulamaların ortak özelliği, toplumsal cinsiyet temelli hak savunuculuğu yapmalarıdır.

Bu uygulamalardan ilki olan Avrupa Birliği merkezli **Yaşlılarda İstismar Mağdurlarına Yönelik Tarama** (*Screening for Abuse Victims Among Elderly - SAVE*), yaşlılara yönelik kayıt dışı taciz vakalarının azaltılmasına yönelik uzun erimli ve çok ortaklı bir projedir. Proje, 2021-2023 yılları arasında Finlandiya, İtalya, Portekiz ve Kıbrıs’ta, bu ülkelerin her birinden yerel sivil toplum örgütlerinin ortaklığında gerçekleştirilmiştir. Projenin yürütücüsü olan sivil toplum örgütleri, yaşlı kadınların güçlendirilmesi ve cinsiyete dayalı şiddetin önlenmesi gibi alanlarda faaliyet gösteren ve kendilerini yaşlılık ile toplumsal cinsiyet kesişiminde tanımlayan kuruluşlardır. Proje kapsamında, tacize uğramış yaşlı bireylerin teşhisi, taciz vakalarına müdahale ve taciz mağduru yaşlılara destek gibi alanlarda özellikle sağlık çalışanlarına ve sosyal hizmet uzmanlarına yönelik eğitimler düzenlemiştir. Sağlık sisteminin ve sosyal hizmet birimlerinin yaşlılara yönelik taciz vakaları hususunda kapasitesini geliştirmeyi öngören proje, bu kapsamda taciz vakalarının izlenmesine yönelik araçlar da geliştirmektedir.¹

MARWOW 2.0: Yaşlı Kadına Yönelik Şiddete Yönelik Çok Kurumlu ve Koordineli Müdahale (*MARVOW 2.0: Coordinated Multi-agency Response to Violence against Older Women*), bir başka Avrupa merkezli iş birliği modelidir. Yaşlı kadınların şiddetten korunması amacıyla kurulmuş çok ortaklı bu proje, 2019-2022 yıllarında tamamlanan birinci MARVOW çalışmasının devamı niteliğindedir. Projenin ana odağı, giderek artış gösteren fakat belgelenmeyen yaşlı kadınlara yönelik şiddet vakalarına karşı çok ortaklı bir koruyucu mekanizma oluşturmaktır. Proje kapsamında, yaşlı kadınların karşılaştığı şiddet vakalarının belgelenerek kayıt altına alınması ve kolluk kuvvetleri, adli birimler ve sağlık personellerinin yaşlı kadınlara karşı şiddete yönelik koordinasyonunu sağlanmasına yönelik sistematik

¹ <https://www.projectsav.eu/>

çözüm üreten bir iş birliği ağı oluşturulması hedeflenmektedir. MARWOW 2.0, Avrupa Birliği bağlamında çeşitli platform, ağ veya araştırma merkezlerinin iş birliğinde yürütülmekte, proje kapsamında yürütülen çalışmaların farklı Avrupa Birliği ülkelerine uyarlanarak tekrarlanması hedeflenmektedir.²

NORC İnovasyon Merkezi (*NORC Innovation Centre*) Kanada’nın Toronto şehrinde bulunan *University Health Network (UHN)* bünyesinde faaliyet gösteren bir merkezdir. Olağan koşullar altında, 65 yaş ve üzeri bireylerin en az %30’unu oluşturduğu, minimum 50 kişilik topluluklar, NORC “Doğal Olarak Oluşan Emeklilik Toplulukları” (*Naturally-Occurring Retirement Communities*) olarak tanımlanmaktadır. Nüfusun yaşlanması ile özellikle kentsel alanlarda yaşlıların kümелendiği bu tür toplulukların sayısı artmaktadır. *NORC İnovasyon Merkezi* kent sakinlerinin giderek yaşlandığı ön kabulüyle, yaşlanan nüfusun ihtiyaçlarına göre bir geleceğin tasarlanması için hayata geçirilmiştir. Merkez, bu ihtiyacın öznesi olan yaşlılar tarafından yürütülen topluluk odaklı yeni bir konut ve sosyal politika modeli sunmaktadır. Bu model, kurumsallaşmış bakım hizmetlerinden ziyade yerinde yaşlanmayı mümkün kılmayı, bunu yaparken de topluluk içerisindeki diğer yaşlılarla etkileşimi artıracak pratikler ile yaşlıların sosyal olarak izole olmasını engellemeyi hedeflemektedir. Merkez, topluluk bazlı eğitimler, atölyeler ve etkinlikler aracılığıyla topluluk bilinci oluşturmayı da amaçlamaktadır. Bu model kapsamında, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin bir sonucu olarak kadınlar tarafından karşılanan ücretsiz bakım emeğinin profesyonelleşmesi hedeflenirken, yapısal eşitsizlikler sebebiyle sağlık ve bakım hizmetlerine erişemeyen toplulukların sosyal politika mekanizmalarına entegrasyonu da garanti altına alınmaktadır. Sonuç olarak bir taban örgütlenmesi olarak sosyal ve politik düzlemde tanımlanacak NORC’lar, kamu politikalarının, kentsel planlama ve konut stoğunun yaşlı bireylerin ihtiyaç duydukları bakım hizmetlerini odağına alacak şekilde yeniden düzenlenmesine dayanan bir model iken, bu modelin savunuculuğunu yapan oluşum ise *NORC İnovasyon Merkezi* adıyla faaliyetlerde bulunmaktadır.³

Kadın Koleji Hastanesi: Kadın Yaş Laboratuvarı (*Women’s College Hospital: Women’s Age Lab*), Kanada’nın Toronto şehrinde bulunan kadınların sağlık hizmetlerinden yararlanma deneyimlerini baz alarak, sağlık birimlerinin bu perspektifle yeniden tasarlanması için savunuculuk yapan bir araştırma merkezidir. Sağlık sistemi içerisindeki toplumsal cinsiyet ile kesişimselliğe sahip yaşlılık ile mücadele, araştırma merkezi nin ana hedeflerinden biridir. Sağlık hizmetlerinin göz ardı edilemez yararlanıcısı olan yaşlı kadınların sağlık politikaları ve sağlık kurumlarının tasarımından mahrum bırakılamayacağı ön kabulüyle hareket eden araştırma merkezi, sağlık ve sosyal güvenlik politikaları ile sağlık kurumlarının kadınların ihtiyaçlarına göre tasarlanması için araştırmalar yürütmektedir. Kurum,

² <https://marvow.eu/>

³ <https://norcinnovationcentre.ca/#insights>

yürüttüğü çalışmalar ile 2023’te yayınlanan Birleşmiş Milletler Sağlıklı Yaşlanmanın On Yılı raporunda örnek uygulama olarak yer almıştır.⁴

40 Yaş Üstü Kadınlar Derneği (*Association of Women over 40 - A40s*), Yunanistan’da faaliyet göstermekte olan 40 yaş ve üzeri kadınlar derneğidir ve iş yerindeki toplumsal cinsiyet eşitsizlikleriyle şekillenen yaşlılık üzerine çalışmalar yürütmektedir. A40s özellikle, aktif olarak istihdamda yer alan 40 yaş üzeri kadınların iş yerinde maruz kaldıkları ayrımcı pratiklere yönelik baş etme mekanizmaları geliştirmektedir. Bunun yanı sıra, çalışma ortamında yaşlı kadınlara yöneltilen ayrımcı söylem ile mücadele etmeye yönelik bir eğitim programı da hazırlamıştır. Eğitim içerikleri hedef kitlenin ihtiyaçları doğrultusunda oluşturulmuş, kadınların iş yerinde güçlenmelerini sağlayacak iletişim becerileri ve psikolojik dayanıklılık gibi modüller içermektedir. Dernek yaptığı çalışmalar ile 2023’te yayınlanan Birleşmiş Milletler Sağlıklı Yaşlanmanın On Yılı raporunda örnek uygulama olarak yer almıştır.⁵

Deutscher Frauenring, Almanya’da 1949 yılında kurulmuş bir kadın hakları örgütüdür. Toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak, kadınların sosyoekonomik statüsünü iyileştirmek ve kadın hakları savunuculuğu yapmak kuruluşun temel amaçları arasında yer almaktadır. Deutscher Frauenring, yaşlılık çalışmalarını bakım emeği ve toplumsal cinsiyet ilişkisi açısından ve feminist bir perspektifi benimseyen bir yaklaşımla ele almaktadır. Bu bağlamda kuruluş, kadınların hem formal hem de informal bakım hizmetlerinde birincil bakım veren olarak yer aldığını, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin bir sonucu olarak kadınların yaşlı bakımı, çocuk bakımı gibi süreçlerde erkeklerden daha fazla ve daha yoğun bir şekilde yer aldığını belirtmektedir. Örgüt, bu durumun, kadınların ilerleyen yaşlarda emeklilik haklarından yararlanamamalarına, sosyal güvence sisteminin dışında kalmalarına ve dolayısıyla kadınların yoksullaşarak yaşlanmasına sebep olduğunu savunmaktadır. Bu kapsamda, kuruluşun yaşlılık eksenli savunuculuk çalışmaları, yaşlı kadın yoksulluğu, emeklilik hakları, kadınların ekonomik özgürlüğü gibi alanlarda yoğunlaşmaktadır.⁶

Shirakat, Helpage International platformunun üyesi bir sivil toplum örgütüdür ve Pakistan hükümetine yaşlanma ve yaşlılık alanında danışmanlık sunmaktadır. Yaşlı bireylerin ihtiyaçlarını hükümetin ilgili birimlerine iletmekte olan bu kuruluş, yaşlı haklarının iyileştirilmesine yönelik lobi faaliyetleri de yapmaktadır. *Shirakat*, Şubat 2020’de Cenevre’de gerçekleştirilen Pakistan CEDAW incelemesi öncesinde, yaşlıların haklarına da odaklanan bir gölge rapor sunmuştur. *Shirakat* aynı zamanda Yaşlıların Hakları İçin Küresel İttifak (GAROP) üyesidir. Bu kuruluş, küresel güneyde

⁴ <https://www.womensacademics.ca/womens-age-lab/>

⁵ <https://www.decadeofhealthyageing.org/find-knowledge/innovation/reports-from-the-field/detail/tacking-self-ageism-greece>

⁶ <https://deutscher-frauenring.de/publikationen/#Publikatione>

yaşlanma ve toplumsal cinsiyet kesişiminde faaliyet gösteren, uluslararası ve ulusal ortaklı çok boyutlu yapısıyla iyi uygulamalar arasında yerini almaktadır.⁷

Yaşlanan Kadınlar için Singapur İttifakı (*Singapore Alliance for Women in Ageing – SAWA*), 2018 yılında *AWARE* (*Association of Women for Action and Research*), *PPIS* (*Singapore Muslim Women’s Association*), *SCWO* (*Singapore Council of Women’s Organisations*) ve *Tsao Foundation* iş birliğiyle kurulan bir koalisyondür. SAWA’nın temel amacı, Singapur’da kadınların yaşlanma sürecinde karşılaştıkları toplumsal cinsiyete dayalı zorluklara dikkat çekmek ve bu konuda farkındalık yaratmaktır. SAWA, özellikle yaşçılık, bakım yükümlülükleri ve emeklilik döneminde kadınların finansal güvenliği gibi konularda savunuculuk yapmaktadır. Örneğin, 2020 yılında ulusal bütçeye bakım hizmetlerinin desteklenmesi ve yaşlı kadınların mali güvenliğinin artırılmasına yönelik öneriler sunmuştur. Ayrıca, yaşlı kadınlara özgü zorlukları vurgulayan araştırmalar yapan SAWA, yaşlı kadınların ve bakıcıların sesini duyurmak için topluluk etkinlikleri ve odak grup toplantıları düzenleyerek bu kişilerin görüşlerini politika yapıcı süreçlere taşımaktadır. Bu vesileyle, yaşlanma ve toplumsal cinsiyet kesişimindeki konulara yönelik daha kapsayıcı bir toplum oluşturmayı hedeflemektedir.⁸

Çeşitlilik Evi Projesi (*The project ‘la Maison de la diversité’*) Fransa merkezli, yaş ayrımcılığı ve homofobi ile mücadele eden yaşlı LGBTİ+’ların bir arada yaşamaları için alan yaratan topluluk temelli bir dayanışma evidir. Yaş ayrımcılığı, homofobi ve zayıflayan aile bağlarının bir sonucu olarak sosyal izolasyon riski ile karşı karşıya kalan LGBTİ+’lar için bu oluşum, kolektif ve bağımsız bir yaşam alternatifi sunmaktadır. Dayanışma evi, yaşlı LGBTİ+’ların deneyimleri ve istekleri doğrultusunda otonom ve kendi kendine yetebilir bir yaşamı bir arada kurgulamak üzerine faaliyetler göstermektedir. Kuşaklararası dayanışmayı, özellikle LGBTİ+ dayanışmasını gerçekleştirmek üzere çalışan bu oluşum, kapsayıcı ve katılımcı bir model olarak yaşlı LGBTİ+’lar için güvenli bir ekosistem oluşturmayı amaçlamaktadır. Bu proje, 2023’te yayınlanan Birleşmiş Milletler Sağlıklı Yaşlanmanın On Yılı raporunda örnek uygulama olarak yer almıştır.⁹

Yaşlı LGBTİ için En İyisi (*Best4OlderLGBTI*) başlıklı proje, yaşlı LGBTİ+’ların gündelik hayatta ve sağlık sisteminde maruz kaldığı ayrımcı pratiklerin önlenmesine yönelik 2021 yılında geliştirilen çok ortaklı bir projedir. Proje, Avrupa Birliği tarafından finanse edilmiş; İtalya, Yunanistan, İrlanda, Portekiz, Hollanda ve Romanya’da uygulanmıştır. Proje kapsamında, ayrımcılığa yönelik pratikleri engellemek ve LGBTİ+ yaşlılar için daha kapsayıcı ve eşitlikçi bir ortam yaratabilmek

⁷ <https://shirakat.org/older-people-rights/>

⁸ <https://www.scwo.org.sg/older-womens-responses-to-the-white-paper-on-singapore-womens-development-a-report-by-singapore-alliance-for-women-in-ageing/>

⁹ <https://www.agevillage.com/outils-et-fiches-pratiques/7606-1-la-maison-de-la-diversite-pour-repondre-a-l-isolement-social-des-seniors-lgbt>

adına sivil toplum örgütlerinin kapasitelerinin geliştirilmesi, ayrıca sosyal hizmet çalışanlarının ve sağlık personellerinin duyarlılığının artırılması hedeflenmektedir. Proje, kamu hizmetlerinden faydalanan LGBTİ+ yaşlıların maruz kaldığı ayrımcı pratiklere dair sivil toplum aktörlerinin bilgi birikimini artırmayı amaçlamaktadır. Ek olarak sivil toplum örgütlerine LGBTİ+ların ihtiyaçlarına dair içgörüler sunarak bu alanda düzenleyecekleri faaliyetler için yol gösterici örnekler de sunmaktadır. Projede ayrıca, sosyal hizmet çalışanları ve sağlık personelleri nezdinde LGBTİ+lara yönelik yaş ve cinsel yönelim kesişiminde şekillenen cinselliğe dair kalıp yargıları değiştirmeyi amaçlayan programlar sunulmaktadır.¹⁰

---

¹⁰ <https://www.best4older-lgbti.org/index.html>

Türkiye’de Mevcut Durum Analizi

Yapısal izleme

Kamu Kurumlarının Değerlendirilmesi

Bu bölümde ilk olarak 2021-2024 yılları arasında yayımlanan son kalkınma planı, sonrasında bakanlıklar ve bakanlıklara bağlı kuruluşlar ve diğer merkezi kamu kurumlarının stratejik plan ve eylem planları toplumsal cinsiyet ve yaşlılık konuları bağlamında incelenmiştir. Bu kurum ve kuruluşlar tarafından hazırlanan çoğu eylem planında yaşlılar ve kadınlar birbirlerinden ayrı iki grup olarak ele alınmış, kesişimsel bakış açısına nadiren yer verilmiştir.

2024 yılında T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı tarafından yayımlanan **On İkinci Kalkınma Planı**’nda (2024-2028) yaşlı kadınların özellikle yoksullukta farklılaşan deneyimlerine yer verilmektedir. Bu çerçevede, “Yaşlı kadınlar başta olmak üzere yoksul yaşlıların yaşam koşullarının iyileştirilmesine yönelik mekanizmalar” bir hedef olarak belirlenmiştir. Plan kapsamındaki afet başlığı altında, afet yönetimi, afet öncesi, sırası, sonrasında yapılacaklara dair rehber hazırlanması ve eğitimler verilmesi, toplanma ve geçici barınma alanlarına yönelik belirlenen hedeflerde engelli, yaşlı ve kadınlar ayrı gruplar olarak ele alınmakta ve kesişimsellik dikkate alınmamaktadır. **On İkinci Kalkınma Planı Aktif Yaşlanma Özel İhtisas Komisyonu Raporu** ise henüz kamuoyu ile paylaşılmamıştır.

Millî Eğitim Bakanlığı Stratejik Planı (2024-2028) hedefleri arasında sadece şu ifade de yaşlılar ve kadınlardan iki ayrı grup olarak bahsedilmektedir: “Dezavantajlı gruplara (kadınlar, gençler, yaşlılar, engelliler, uzun süreli işsizler, hükümlüler vb.) temel beceri ihtiyaçları doğrultusunda eğitim ve öğretim verilecektir.” Bu Stratejide yaşlı ve kadın kesişimsel bir şekilde ele alınmamaktadır. **Sağlık Bakanlığı Stratejik Planı** (2024-2028) kapsamında, hedefler arasında “Yaşlı, engelli ve özel gereksinimi olan bireylerin uygun sağlık hizmetine kolay erişimini sağlama” hedefi yer almakta, ancak yaşlı kadınlara yönelik özel bir belirleme içermemektedir. Ayrıca yaşlılar ve engelliler iki ayrı grup olarak ele alınmakta ve yaşlı engellilerin özel ihtiyaçları göz ardı edilmektedir. Sağlık Bakanlığı tarafından hazırlanan **Türkiye Sağlıklı Yaşlanma Eylem Planı ve Uygulama Programı** (2021-2026) ise “Kadın ve erkek yaşlının ihtiyacına uygun hizmet alması için cinsiyet odaklı yaklaşımın stratejilerde yer almasının önemli olduğu”nu vurgulamakta, bu anlamda yaş ve toplumsal cinsiyet açısından kesişimsel bir bakış açısı içermektedir.

TİHEK Stratejik Planı (2024-2028) kapsamında, bir önceki stratejik planında yer alan ve ayrı ayrı ele alınan “adalet sisteminde kadın haklarına ilişkin uygulamaların” ve “yaşlıların adalet erişimini kolaylaştıracak önlemlerin” hayata geçirilmesi ifadelerine bu planda yer verilmemiştir. Öte yandan, TİHEK’in 2022 yılında

yayımlanan **Yaşlı Hakları Raporu**’nda, cinsiyet temelli eşitsizliklerin yaşlı haklarını olumsuz yönde etkilediği ve yaşlılık ile cinsiyetçiliğin kesişebileceği belirtilmekte; yaşlı kadınların yaşlı erkeklere göre birçok alanda farklı sorunlarla karşılaştığı vurgulanmaktadır.

Adalet Bakanlığı, 2021 yılında **İnsan Hakları Eylem Planı** (2021-2023) yayımlamıştır. Bu eylem planında, yaşlı haklarına yer verilmiş olsa da kadınlar, engelliler ve yaşlılar ayrı gruplar olarak ele alınmış; kesişimsellikleri ise değerlendirilmemiştir. Ayrıca nefret söylemi ve ayrımcılıkla mücadele başlığı altında cinsiyet faktörüne bağlı nedenlerle gerçekleştirilen ayrımcılığa değinilse de, yaş faktörüne bağlı ayrımcılığa yer verilmemiştir.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Stratejik Planı (2024-2028), hedefleri arasındaki “Kadınlara, çocuklara, engellilere ve yaşlılara yönelik ihtisaslaşmış barınma ve bakım hizmetlerini geliştirmek ve yaygınlaştırmak” başlığı altında kadınlar, yaşlılar ve engelli bireyleri ayrı gruplar olarak ele almakta ve kesişimselliği göz ardı etmektedir. Yine aynı Bakanlık tarafından 2022 yılında yayımlanan **2030 Engelsiz Vizyon** belgesinde “Kadınlara yönelik ihmal, istismar, sömürü ve şiddetle mücadeleye ilişkin program ve hizmetlerin engelli kadınlar açısından içermeci bir anlayışla güçlendirilmesine yönelik çalışmalar yapılacaktır” ifadesi bulunmakla birlikte, belgede yaşlılara, özellikle yaşlı kadınlara yönelik herhangi bir ifadeye rastlanmamaktadır.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’nın 2023 yılında yayımladığı **Yaşlanma Vizyon Belgesi**, “yaşlı ayrımcılığıyla mücadele ederek yaşlı bireylerin haklarını güçlendirmek” amacı doğrultusunda kesişimsel bir bakış açısını içermektedir. Belge, bu kesişimsel bakış açısını “yaşlı bireylerin kendi içerisinde cinsiyet, dil, din, ırk, yerleşim yeri gibi farklılıklarının olması çoklu ayrımcılığa” maruz kalmaları vurgusunda da dile getirmektedir. Ayrıca, “Yaşlı kadınların yaşlı erkeklere göre hayat boyu eğitim ve istihdam da dahil toplumsal hayata katılımı maruz kaldığı ayrımcılık, kadınların yaşlılıkta sosyal ve ekonomik imkânlardan görece daha az faydalanmasına neden olabilmektedir” ifadesiyle bu çoklu ayrımcılığın olumsuz çıktılarına değinilmektedir. Bu vizyon belgesinin bir sonucu olarak geliştirilen **Yaşlı Hakları Ulusal Eylem Planı** (2023-2025) çerçevesinde, “yalnız yaşayan yaşlı bireylerin desteklenmesine yönelik tedbirlerin geliştirilmesi” eylemi altında “yalnız yaşayan, ekonomik yoksunluk yaşayanlar dahil çoklu dezavantajlılığa sahip yaşlı kadınların güçlendirilmesine yönelik çalışmalar” yapılması hedeflenmektedir.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü (EYHGM) tarafından hazırlanan **Engelli Hakları Ulusal Eylem Planı** (2023-2025) içinde yaşlı engellilere yönelik herhangi bir ifadeye rastlanmamıştır. EYHGM ayrıca BM-AEK tarafından 2021 yılında İngilizce hazırlanmış **Yaşlanmanın Anaakımlaştırılması Rehberi**’ni 2023 yılında Türkçe olarak yayımlamıştır. Rehberin orijinalinde de ele alındığı şekilde, yaşlanan toplumlarda toplumsal cinsiyet

eşitliğinin hedeflenmesi ve yaşlanmanın anaakımlaştırılmasında hak temelli, toplumsal cinsiyete duyarlı ve tüm nesillerin ihtiyaçlarına yönelik bütüncül bir yaklaşımın benimsenmesine yer verilmiştir.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından 2024 yılında, **Ailenin Korunması ve Güçlendirilmesi Vizyon Belgesi ve Eylem Planı** (2024-2028) yayımlanmıştır. Bu Eylem Planında, ‘ailenin refah düzeyinin artırılması’ hedefine yönelik yaşlı ve özel gereksinimli bireyleri olan ailelere evde bakım desteği modelinin teşvik edecek, ‘dijitalleşme sürecinde ailenin desteklenmesi’ hedefine yönelik de yaşlılara yaşam boyu öğrenme programlarının geliştirilmesi faaliyetlerine yer verilmiştir. Ancak eylem planı, yaşlı bireyleri salt aile kurumu içinde ve monolitik bir yapıya sahipmişçesine ele almış, yaşlıların arasında farklı ihtiyaçlara sahip yaşlı kadınlar, engelli yaşlılar gibi alt grupların özel gereksinimlerine kesişimsel bir bakış açısıyla yaklaşılmamıştır.

Sivil Aktörlerin Yaptığı Çalışmaların Değerlendirilmesi

Tablo 1. Yaşlılık ile ilgili STK’ların izlemesinin yapılabileceği kaynaklar

STK adı	Web Sitesi
17 Mayıs Derneği	https://www.17mayis.org/
Engelli Kadın Derneği (ENKAD)	https://www.enkad.org/
Kalkınmada Kadının Sağlık Hakkı Derneği	https://kadinsa.org/ https://x.com/kadsaghakki
Kadının İnsan Hakları Derneği (KİH)	https://kadinininsanhaklari.org/
Kadın İşçi Dayanışma Derneği	https://www.kadinisci.org/
Sınırlı Sorumlu Meryem Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	https://meryemcoop.com/ https://www.instagram.com/meryemkadinkoop/
65+ Yaşlı Hakları Derneği	https://yaslihaklaridernegi.org/
Senex Yaşlanma Çalışmaları Derneği	http://www.senex.org.tr/
Toplumsal Haklar ve Araştırmalar Derneği (TOHAD)	https://www.tohad.org/tohad/
Patiska Platformu	https://x.com/PatiskaPlus
Yeryüzü Kalkınma Kooperatifi	https://www.yeryuzukalkinma-koop.org/
Derin Yoksulluk Ağı	https://derinyoksullukagi.org/

Bu kısımda, 2021 yılından bu yana, çeşitli sivil toplum kuruluşlarının (STK) yürüttüğü yaşlılık ve toplumsal cinsiyet kesişimindeki çalışma, araştırma, proje ve etkinlikler inceleneyecektir. Türkiye’de yaşlılık alanında çalışan toplumsal cinsiyet temelli hak çalışmaları yürüten STK sayısı halen oldukça düşük olsa da sayıları her geçen gün artmaktadır. Üstelik toplumsal cinsiyet temelli hak çalışmaları yürüten bazı STK’lar, çalışmaları kapsamına yaşlı kadınları da almaya başlamışlardır.

17 Mayıs Derneği, 2019 yılından beri yürüttüğü 40+ Lubunya İnisiyatifi kapsamında yaşlılık ve LGBTİ+ haklarının kesişiminde önemli çalışmalar yapmaktadır. Bu inisiyatif çerçevesinde bir dizi araştırma raporu ve bilgi notu yayımlayan Dernek, ayrıca çevrimiçi eğitimler ve buluşmalar düzenlemektedir. 2021 yılında yayımlanan “Yaşlanıyoruz Lubunya: Anket/Görüşmeler ve Çalışma Raporu”, LGBTİ+ların yaşam döngüsünün ilerleyen evrelerinde karşılaştığı ayrımcı uygulamaları incelemekte ve bu konuda politika yapımını destekleyecek bulgular sunmaktadır. Bu çalışma, toplumsal cinsiyete duyarlı olmayan sosyal güvenlik ve sağlık politikalarının yaşlanan LGBTİ+ların hayatında yarattığı ayrımcı etkileri ortaya koymakta ve LGBTİ+ların çalışma hayatından emekliliğe kadar uzanan süreçte yaşadığı hak ihlallerine dikkat çekmektedir.

Bu rapor ayrıca, LGBTİ+ birlikteliklerini tanımayan Türk Medeni Kanun’un miras süreçlerinde yarattığı sorunlara değinmektedir. Bunun yanı sıra, yaşlanan LGBTİ+ların sosyal güvenlik, emeklilik ve miras haklarına ilişkin düzenlemelerin daha kapsayıcı ve adil bir şekilde yeniden ele alınması gerektiği savunulmaktadır. Bu hedef doğrultusunda, Avrupa ve Kuzey Amerika’daki LGBTİ+ları kapsayıcı politika örneklerini karşılaştırmalı bir yaklaşımla sınıflandırmaktadır. Rapor, yaşlanan LGBTİ+lar için giderek daha zaruri hale gelen sağlık hizmetlerine erişim hakkını da ele almaktadır. Sağlık hizmetlerinin LGBTİ+ların ihtiyaç ve taleplerine göre geliştirilmesi gerektiğini vurgulayan rapor, HIV ile yaşayan LGBTİ+ların yaşlanma süreçlerinde ayrımcılığa uğramadan eşit sağlık hizmetlerine erişebilmelerini de gündeme taşımaktadır.

17 Mayıs Derneği, yaşlılık ve toplumsal cinsiyet kesişiminde çevrimiçi ve etkileşimli toplantılar da düzenlemiştir. “Kuşaklararası İletişim” etkinliği, farklı kuşaklardan LGBTİ+ aktivistleri bir araya getirerek, LGBTİ+ların yaşam seyri boyunca arkadaşlık, dostluk, bağlanma ve sevgi gibi kavramlara bakış açısının nasıl değiştiğini tartışmıştır. Ayrıca, 17 Mayıs Derneği, Fransa’da LGBTİ+ yaşlılığı üzerine çalışan *Grey Pride* örgütü ile birlikte 1-2 Aralık 2024 tarihlerinde iki günlük “Hastalıkta, Sağlıkta ve Yaşlılıkta- Kış Buluşması” başlıklı bir etkinlik gerçekleştirmiştir. Bu etkinlikte, HIV mücadelesi ve LGBTİ+ yaşlılığı konuları Türkiye bağlamında karşılaştırmalı bir şekilde değerlendirilmiştir. Dernek, son iki yılda yaşlı LGBTİ+ bireylerin sosyal hizmetlere erişimlerine dair bilgilendirme amacıyla çeşitli bilgi notları da yayımlamıştır.

ENKAD, BM Kadın iş birliğiyle 2024 yılında “Türkiye’de Engelli Kadınların Durumu, İhtiyaçları ve Öncelikleri: Hak Temelli Bir Araştırmasını” gerçekleştirmiştir. Nicel saha çalışmasından elde edilen bulgulara dayanan bu araştırmanın sonuçları özet halinde yayımlanmıştır. Bu araştırma kapsamında, araştırmaya katılan engelli kadınların ve kız çocuklarının sosyodemografik özellikleri, sağlık durumlarına ek olarak sağlık hizmetlerine erişimi ile şiddet ve kötü muameleye maruz kalma alanlarında da deneyimlerine yer verilmiştir. Türkiye’deki engelli tüm kadın ve kız çocuklarının haklarına erişimde ne durumda olduğunu ortaya koymayı hedefleyen bu araştırmada, 60 yaş ve üzeri engelli kadınlar yer almamıştır. Yaşlı engelli kadınlara yönelik bir bulgu ya da tartışmaya da rastlanmamıştır.

2022 yılında İzmir’de faaliyete başlayan **Kalkınmada Kadının Sağlık Hakkı Derneği (KADINSA)**, sağlık hizmetlerine erişim, cinsel sağlık ve üreme sağlığı gibi alanlarda faaliyet gösteren hak temelli bir sivil toplum kuruluşudur. Dernek tüzüğünde derneğin çalışma alanları, yaşlıların, kadınların ve LGBTİ+ların sağlık hizmetlerine erişim hakkı olarak belirtilmiştir. Dernek, 2022 yılında Covid-19 pandemisi sonrası dönemde kadınların sağlık hakkına değinen, toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifinden HIV ile mücadele gibi tematik webinarlar düzenlemiştir. Aynı yıl içinde “Engelli Kadınların Cinsel ve Üreme Sağlığı Alanında Güçlendirilmesine Yönelik Öneriler” isimli bir bilgi notu da yayınlamıştır. Son olarak Dernek, insan haklarının izlenmesi ve güçlendirilmesine ilişkin BM çalışma grubuna yaşlıların sağlık haklarına erişimini irdeleyen bir izleme notu göndermiştir.

Kadının İnsan Hakları Derneği (KİH), kadın hakları alanında faaliyet gösteren ve bu alanda feminist hak savunuculuğu yapmayı amaçlayan bir dernektir. KİH, 1993 yılından bu yana faaliyet göstermekte olup, kadın haklarına bütüncül bir perspektifle yaklaşmaktadır. Öncelikli hedefleri, kadına yönelik şiddet, eğitim ve sağlık hakkı, kadının ekonomik özgürlüğü ve cinsel sağlık gibi alanlarda toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden kaynaklanan ayrımcılıkla mücadele etmektir. Dernek, 11 Mart 2024 tarihinde araştırma bulgularına dayanan “Eşitlik İçin Belediyelerin Yapabileceği Çok Şey Var!” başlığıyla bir politika belgesi yayınlarak yerel yönetimlerden beklentilerini açıklamıştır. Bu politika belgesi, özellikle 31 Mart Yerel Seçimlerinde, yerel yönetimler için yarışan adaylara yönelik bir tavsiye metnidir. Bu belgede, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin bir sonucu olarak cinsiyetlendirilmiş bakım emeğinin kurumsallaşmasına yönelik feminist bakım politikası önerileri bulunmaktadır. Sunduğu politika önerisinde KİH, çoğunlukla kadın emeğine dayalı enformel yaşlı bakımının kurumsallaşmasını teşvik eden bir yaklaşım benimsemiştir. Ayrıca yaşlıların sağlık hizmetine erişimi ve kamusal alanların yaşlıların yapabilirlikleri ekseninde tasarlanması hususunda da önerilerde bulunmuştur.

Kadın İşçi Dayanışma Derneği, 2020 yılında sendikacı, akademisyen, gazeteci, hemşire, öğrenci, öğretmen, fabrika işçisi ve STK işçisi kadınların bir araya gelmesiyle öncelikle Kadın İşçi başlıklı bir dijital yayın olarak başlamış, 2021 yılında ise dernek statüsüne ulaşmıştır. Dernek, kadınların ücretli emeği, emeğin her türlü hali ve iş yerinde karşılaşılan toplumsal cinsiyet temelli ayrımcılık ve ihlaller konularında çalışmaktadır. Dernek ayrıca 2024 yılında, “50 Yaş Üstü Kadınların Ücretli Emek Alanında Karşılaştıkları Cinsiyet Temelli Ayrımcılıklar ve Çözüm Önerileri” başlıklı bir çalışmanın sonuçlarını yayımlamıştır. Bu çalışma kapsamında, 50 yaş ve üzeri kadınların iş yerlerinde karşılaştıkları güvencesiz çalışma, ücret düşüklüğü, mobbing ve şiddet ile düşük emeklilik maaşlarından doğan yoksulluğu nasıl deneyimledikleri, yaş ayrımcılığı ve toplumsal cinsiyet kesişimindeki bir bakış açısıyla incelenmiştir.

Sınırlı Sorumlu Meryem Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi, Adana Büyükşehir Belediyesi ve Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) iş birliği ile kadınların istihdam olanaklarını artırmak amacıyla kurulmuştur. Kooperatif bünyesinde çalışan kadınlar, aynı zamanda kooperatifin ortaklarıdır; bu eşitlikçi örgütlenme biçimiyle güvenceli ve demokratik bir çalışma ortamında kadın güçlenmesi desteklenmektedir. Meryem Kadın Kooperatifi, farklı kültürel geçmişlerden gelen üyeleri ile mülteci kadınların güçlenmesine de katkıda bulunmaktadır. 2023 yılında, Her Yaşta Fonu’nun desteğiyle 65 yaş ve üzeri 20 kadın için 6 aylık bir eğitim programı düzenleyen kooperatif, hukuk, temel bilgi teknolojileri, özbakım, sağlık ve genel kültür gibi temalar üzerine 15 oturum ve 5 sosyokültürel etkinlik gerçekleştirmiştir. “Biz de Varız!” başlıklı projeleri, özellikle depremden etkilenen yaşlı kadınlara yönelik olarak uygulanmıştır.

Türkiye’de özellikle yaşlılık üzerine çalışan sivil toplum örgütlerinin sayısı giderek artmaktadır, ancak bunların sadece çok az bir kısmı hak savunuculuğu yapmaktadır. Bu örgütlerin arasında toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı hak çalışması yapan dernek sayısı neredeyse yok denecek kadar azdır. Hak savunuculuğu yapmak amacıyla yola çıkan dernekler, son iki sene içerisinde hak temelli çalışmalarını artırmıştır.

65+ Yaşlı Hakları Derneği (65+ YHD), yaşlı hakları savunuculuğu yapmak, toplumda yaşlılara yönelik farkındalığı artırmak ve sağlıklı, aktif bir yaşlanma sürecini desteklemek amacıyla kurulmuştur. Dernek, yaşlılara duyarlı sosyal politika hizmetlerinin ve yaşlılara yönelik bütüncül sağlık ve sosyal hizmet uygulamalarının geliştirilmesi için çalışmalar yürütmektedir. Öne çıkan çalışmalarından biri, 2024 yılının Şubat-Mayıs ayları boyunca CCP Japan iş birliği ve Japan Platform hibe desteği ile Hatay’da yaşlılara ve fiziksel engellilere yönelik gerçekleştirdikleri projedir. Bu proje kapsamında, derneğin oluşturduğu psiko-sosyal destek ekipleri

konteyner kentlerde çoklu saha ziyaretleri yaparak, yaşlı ve engelli bireylerin gündelik yaşam zorluklarını, ihtiyaçlarını ve sorunlarını raporlamayı hedeflemiştir.

Proje süresince Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü ile de iş birliği yapılmış ve yaşlı bireylerle çalışan personelin gerontoloji alanında mesleki eğitim almasını desteklemek amacıyla girişimlerde bulunulmuştur. Bu doğrultuda Bakanlıkla bir protokol imzalanarak yaşlı bakımında uzmanlaşmış personel eğitimi sağlanması hedeflenmiştir.

Senex Yaşlanma Çalışmaları Derneği, 2023-2024 döneminde yaşlılık, toplumsal cinsiyet ve sosyal eşitsizlikler ekseninde çeşitli araştırmalar yürütmüştür. Bu çalışmaların en günceli olan “Senex İzleme: Yaşlılara Yönelik Şiddet ve İhlallerin İzlenmesi Projesi” 2024 yılı II. Dönem Raporu’nda, 2021 yılından beri periyodik aralıklarla sürdürülen medya takip araştırmalarıyla yaşlılara yönelik şiddet ve hak ihlalleri incelenmiştir. Araştırma yıllık olarak 4 ayda bir raporlanan istismar vakalarını, toplumsal cinsiyete göre ayrıştırılmış biçimde sunmakta ve veri görselleştirme yöntemleriyle görünür kılmaktadır.

Dernek adına 2023 yılında Lund Üniversitesi ve Antalya cityLAB desteğiyle hazırlanan “Türkiye’de Bakım Politikalarının Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden Değerlendirmesi” (Liman, 2023) başlıklı raporda, Türkiye’deki yaşlı bakımı ve sosyal politikalar, toplumsal cinsiyet perspektifi ile ele alarak kadın bakım verenlerin ve yaşlı kadın bakım alanların karşılaştığı sorunları ortaya konulmaktadır. Mevcut bakım politikalarının etkilerini inceleyen rapor, ayrıca çözüm yollarına dair öneriler de sunmaktadır. Yine 2023 yılında yayımladıkları “Sağlık Hakkı ve Türkiye’de Yaşlıların Sağlık Hizmetlerine Erişimi” (Arun, 2023) başlıklı bir başka rapor, BM Yaşlanmaya İlişkin Açık Uçlu Çalışma Grubu’nun (OEWGA) yaşlıların sağlık haklarına dair katkı çağrısına yanıt olarak hazırlanmıştır. Türkiye’de yaşlıların sağlık hizmetlerine erişimlerini yasal metinler, uygulamalar ve yaşlıların politika yapım süreçlerine katılımı gibi faktörlerle değerlendiren bu raporda, yaş, toplumsal cinsiyet ve sınıf farklılıkları ekseninde ortaya çıkan kesişimsel eşitsizliklere de dikkat çekilmektedir.

Derneğin 2023 yılında hazırladığı “Sosyal İçerme: Türkiye’de Yaşlıların Toplumsal Yaşama Katılımı” (Arun ve Arun, 2023) başlıklı bir diğer raporu, BM Yaşlanmaya İlişkin Açık Uçlu Çalışma Grubu’nun yaşlıların sosyal katılımına dair çağrısına katkı vermek amacıyla hazırlanmıştır. Bu rapor, Türkiye’deki yaşlıların sosyal yaşama katılımına yönelik mevcut politika ve uygulamaları incelemekte ve bu katılımın gerçekleşmesinin önündeki engellere de yer vermektedir. Raporda, ayrıca toplumsal cinsiyet eşitliğinin anaakımlaştırılması ve cinsiyetçilikle mücadelenin, yaşlının sosyal katılımında önemli bir yere sahip olduğu vurgulanmaktadır. Son olarak, “İklim Değişikliği Kaynaklı Afetler ve Türkiye’de Yaşlı Hakları” raporu (2023), yaşlıların iklim krizine karşı dayanıklılığını inceleyen Birleşmiş Milletler raportörüne katkı sunmak amacıyla hazırlanmıştır. Bu araştırma, yaşlılara duyarlı bir afet yönetimi

için Türkiye’deki mevcut politika ve yasal düzenlemeleri incelemekte ve iklim krizine bağlı afetlerin yaşlıları nasıl etkilediğini değerlendirmektedir. Çalışma, yaşlı ayrımcılığı ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğini kesişimsel bir yaklaşımla ele alarak iklim krizi nedeniyle yaşlıların maruz kaldıkları özel zorlukları görünür kılmayı amaçlamaktadır.

Toplumsal Haklar ve Araştırmaları Derneği (TOHAD), “engelliler, kronik ya da süregelen hastalar, yaşlılar, kadınlar, çocuklar vb. sosyal, ekonomik ve psikolojik mağduriyet ve kısıtlılık yaşayan, ayrımcılığa, istismara ve hak kaybına uğrayan risk altındaki sosyal gruplar” adına hak temelli çalışmalar yürüten bir sivil toplum kuruluşudur. Dernek tarafından 2021 yılında yayımlanan “Yoksulluk Ekseninde Mevzuattan Uygulamaya Engelli Hakları İzleme Raporu”, engelli haklarının yıllık olarak izlendiği bir araştırmanın bulgularını sunmaktadır. Raporda, engellilere yönelik mevzuat ve politika belgeleri incelenmiş; medya takip yöntemiyle engellilerin maruz kaldığı hak ihlalleri tespit edilmiş ve belgelenmiştir. Sosyal güvenlik sistemi ve sosyal politika uygulamaları, engellilerin ihtiyaçlarına ve beklentilerine göre analiz edilmiştir. BM Engelli Hakları Sözleşmesi’nden doğan “Bağımsız Yaşam ve Toplumsal Yaşama Dahil Olma, Kişisel Hareketlilik, Sağlık, Rehabilitasyon ve Yeterli Yaşam Standartları” gibi haklar, yoksulluk ekseninde değerlendirilmiştir. Engelli ve yaşlı gruplarının bir arada ele alındığı kamu perspektifi ve uluslararası sözleşmelere yer verilse de rapor, temel olarak engelli haklarına odaklanmakta ve yaşlılık konusunu ön planda tutmamaktadır. Yaşın haklara erişimi etkileyen bir faktör olarak vurgulanmadığı bu çalışmada, engellilik olgusu toplumsal cinsiyet perspektifiyle ele alınmış; cinsiyete göre ayrıştırılmış veriler sunulmuştur.

Patiska Platformu, Türkiye’de yaşlı haklarını savunan ve yaşlı yoksulluğuna dikkat çekmek amacıyla 2022 yılında kurulan bir sivil toplum kuruluşudur. Platform, yaşlı bireylerin yaşadığı sorunları kamuoyuna duyurmayı, farkındalık yaratmayı ve yaşlılık alanında sosyal politikaların geliştirilmesine katkı sağlamayı amaçlamaktadır. 2024 yılında, Birleşmiş Milletler Kadının Statüsü Komisyonu’nun 68. oturumunda düzenlenen “Bir Süreklilik Olarak Kriz: Afetlerin Toplumsal Cinsiyet Üzerindeki Etkileri, Sorunlar ve 6 Şubat Depremi ve Çözümleri” başlıklı etkinlikte platformdan temsilciler de yer almıştır. Patiska Platformu ayrıca, sosyal medya aracılığıyla da aktif bir şekilde yaşlıların haklarına dair bilgilendirici paylaşımlar yapmakta ve toplumsal bilincin artırılmasına katkı sunmaktadır.

Toplumsal cinsiyet temelli hak çalışmaları yürüten ve yaşlılık temelli hak çalışmaları yürüten sivil toplum kuruluşları haricinde, diğer hak temelli STK’ların bazıları da yaşlılığı kapsayan ve toplumsal cinsiyet bakış açısıyla çalışmalar yürütmektedir.

2017 yılında kurulan **Yeryüzü Kalkınma Kooperatifi**; sosyal adalet, toplumsal cinsiyet eşitliği, toplumsal kalkınma ve insan hakları alanında faaliyet gösteren eşitlikçi bir araştırma kooperatifidir. Yeryüzü Kalkınma Kooperatifi, feminist metodoloji ve hak temelli yaklaşım ekseninde araştırma projeleri, eğitim programları ve atölyeler düzenlemektedir. Kooperatif, özellikle toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin farklı alanlardaki yansımalarına odaklanan çalışmalar yürütmekte, yaptığı araştırmalar ile feminist bilgi ve veri temelli politika üretimi süreçlerine katkı sunmaktadır. Kooperatifin, 2020 yılında “Kentsel Hareketlilik ve Kentsel Hizmetlere Erişim Ekseninde Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin İzleri: Ankara, Çankaya Örneği” başlıklı çalışması rapor haline getirilip yayınlamıştır. Çalışmada, toplumsal cinsiyet, yaşlılık ve engelliliğin kentsel mekâna erişim ve kentsel politikalar çerçevesinde görünürlüğü sorgulanmaktadır. Çalışmanın amacı toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifiyle, kentsel mekânın dezavantajlı grupların katılımı ve talepleri doğrultusunda tasarımını desteklemek, bu grupların ihtiyaç ve beklentilerinin kentsel politika üretimi süreçlerinde gerçekleştirilmesini sağlamaktır. Dernek bu çalışmayla, toplumsal cinsiyet perspektifi ile engellilik ve yaşlılığı bütüncül bir yaklaşımla yeniden ele almaktadır.

Derin Yoksulluk Ağı, sosyal dışlanmaya maruz kalan dezavantajlı grupları güçlendirmek, bu grupların maruz kaldığı sosyal, ekonomik ve kültürel problemlerle baş etmek üzere 2018 yılında kurulmuş bir dayanışma ağıdır. Her ne kadar tüzük gibi kurumun amaç ve misyonunu belirten resmî belgelerde yaşlılık ve toplumsal cinsiyet gibi tematik kavramlara değinilmese de yapılan çalışmalarda bu kavramlara yönelik farkındalık ve duyarlılık gözetilmektedir. Örneğin, Derin HelpAge International’ın hazırladığı “Afet Risklerinin Azaltılmasında Yaşlı Bireyleri Kapsayıcı Araç Seti” başlıklı el kitabı, Derin Yoksulluk Ağı tarafından Türkçeye çevrilmiştir. Afet risk yönetimine toplumsal cinsiyet perspektifi ile yaşlıların dahil edilmesini amaçlayan rehber niteliğindeki bu kitap, küresel çapta gözlemlenen demografik değişimlerin bir sonucu olarak yaşanan toplumlarda afet yönetim süreçlerinin yaşlılara duyarlı programlar ile yönetilmesine yönelik örnek uygulamaları tasnif etmiştir.

Gösterge Temelli İzleme

Yaşlılık ile İlgili Nicel ve Nitel Veri Kaynaklarının Haritalanması

Tablo 2. Yaşlılık konusuna ilişkin 2021 sonrası toplanan veri kaynaklarının listesi

Veri Kaynağı	Veri Konusu	Erişim
Uluslararası Düzeyde Veri Sağlayan Kaynaklar		
OECD	– Nüfus Yaşlanması – Emekli Maaşları – Uzun Süreli Yaşlı Bakımı	https://data.oecd.org/
DSÖ	Sağlıklı Yaşlanma	https://platform.who.int/data/maternal-newborn-child-adolescent-ageing/ageing-data
Avrupa Sosyal Anketi	Yaş Anlayışı ve Ayrımcılığı	https://www.europeansocialsurvey.org/data-portal
Cinsiyet Eşitliği Endeksi	Yaşlılıkta Yoksulluk, Sosyal Dışlanma ve Emeklilik	https://eige.europa.eu/gender-equality-index/about
Ulusal Düzeyde Veri Sağlayan Kaynaklar		
TÜİK	– İstatistiklerle Yaşlılar – Türkiye Sağlık Araştırması – İşgücü İstatistikleri – Sağlık İstatistikleri – Eğitim İstatistikleri – Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması – Ölüm ve Ölüm Nedeni İstatistikleri – Hanelerde Bilişim Teknolojileri	https://data.tuik.gov.tr/

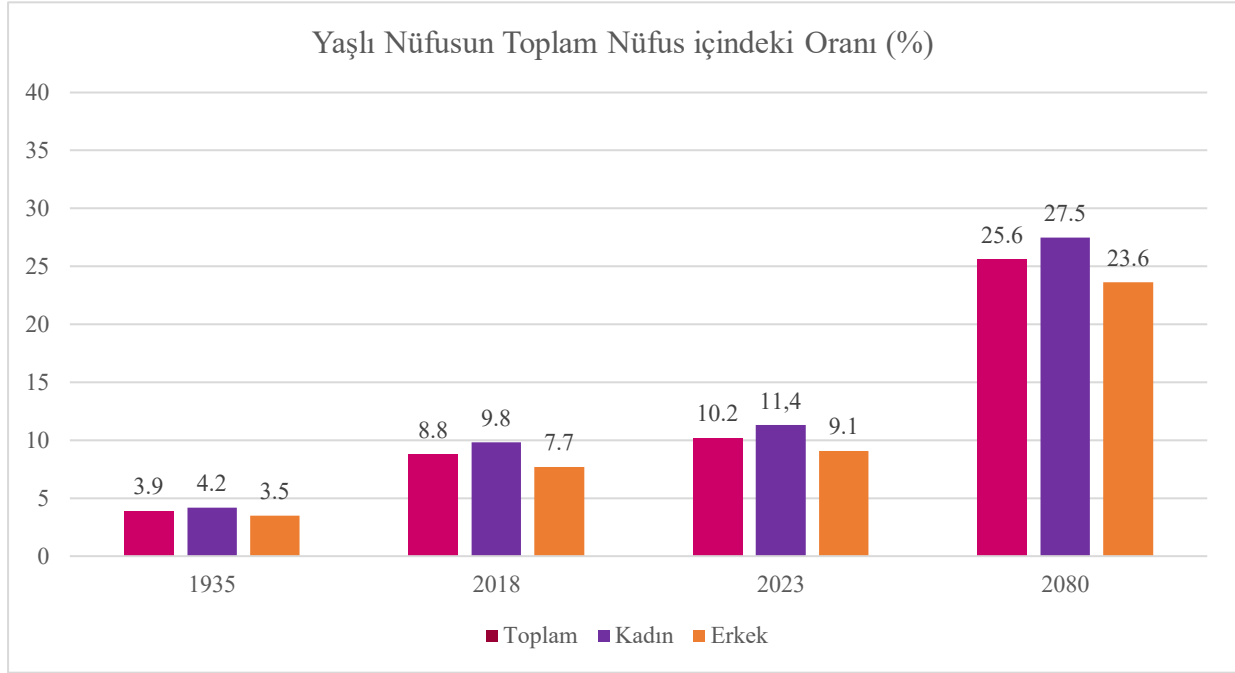
Veri Kaynağı	Veri Konusu	Erişim
	Kullanım Araştırması	
SGK	Sosyal Güvence İstatistikleri	https://veri.sgk.gov.tr/
İŞKUR	İstihdam İstatistikleri	https://www.iskur.gov.tr/kurumsal-bilgi/istatistikler/
Tematik Alana Özgü Kaynaklar*		
TAYA	Yaşlılığa ilişkin eğilim ve bilgiler	https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Turkiye-Aile-Yapisi-Arastirmasi-2021-45813
Türkiye Yaşlı Profili Araştırması	– Çalışma hayatı ve ekonomik koşullar – Sağlık – Bağımsız yaşam – Bakım ve sosyal destek – Çevre – Sosyal hayata katılım – Hayat tatmini – Afet ve acil durumlar – Yaşlıların hakları – Yaşlılara yönelik ayrımcılık	https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Turkiye-Yasli-Profil-Arastirmasi-2023-53809

*Yukarıda listelenmiş olan tematik alana özgü kaynakların hiçbirisinin araştırma verileri, raporlarda sunulan analizler haricinde kamuya açık bir şekilde paylaşılmamaktadır.

Türkiye’de Yaşlılığın Haritalanması

Türkiye’deki yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki oranı, 2020 yılında yüzde 9,5 iken 2023 yılı itibariyle yüzde 10,2’dir. Böylelikle Türkiye’de ilk kez yaşlı nüfusun oranı iki haneli sayıyı bulmuştur. Yaşlı nüfusun 2030 yılında yüzde 12,9’a 2080 yılında ise yüzde 25,6’ya yükselmesi öngörülmektedir. Türkiye 2023 yılı itibariyle 184 ülke arasında en yaşlı 67. ülke olmuştur (TÜİK, 2024). Henüz yaşlı bir nüfus yapısına sahip olarak kabul edilmese de Türkiye hızla yaşlanmaktadır. Sayıları 2020 yılında 7 milyon 953 bin 555 olan yaşlı nüfus, 2023 yılında 8 milyon 722 bin 806 kişiye ulaşmıştır.

Grafik 1. Türkiye’deki yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki oranı, 1935-2080

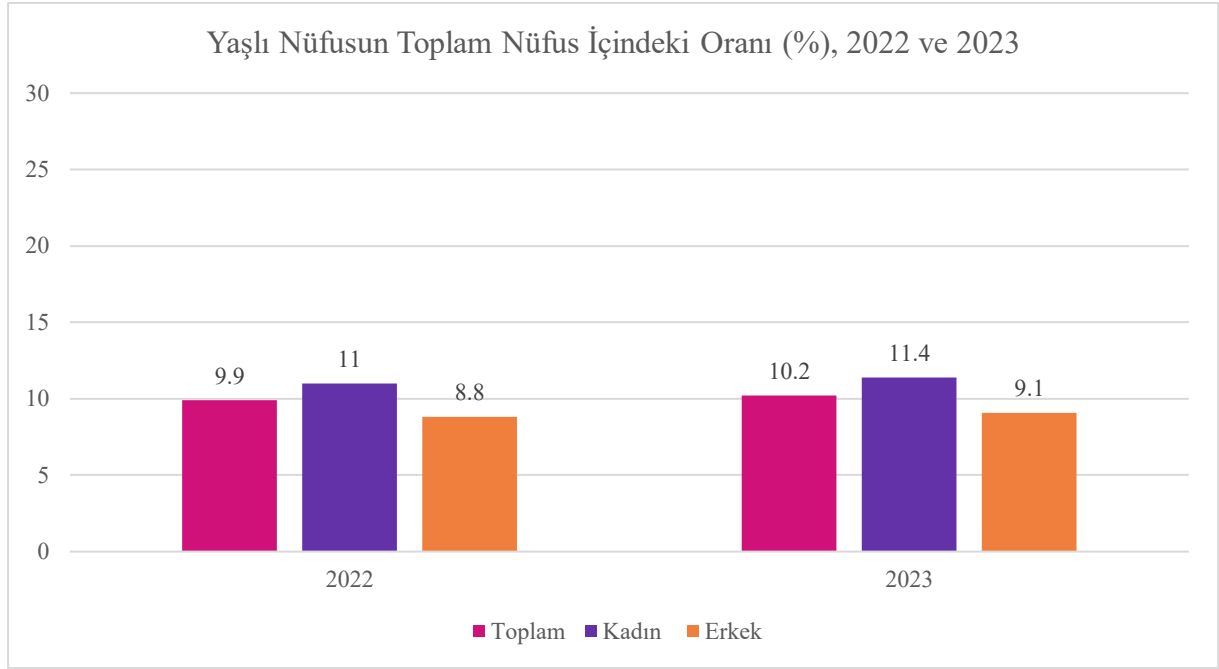

Kaynak: TÜİK, Genel Nüfus Sayımları, 1935

TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi, 2018

TÜİK, Nüfus Projeksiyonları, 2018-2080

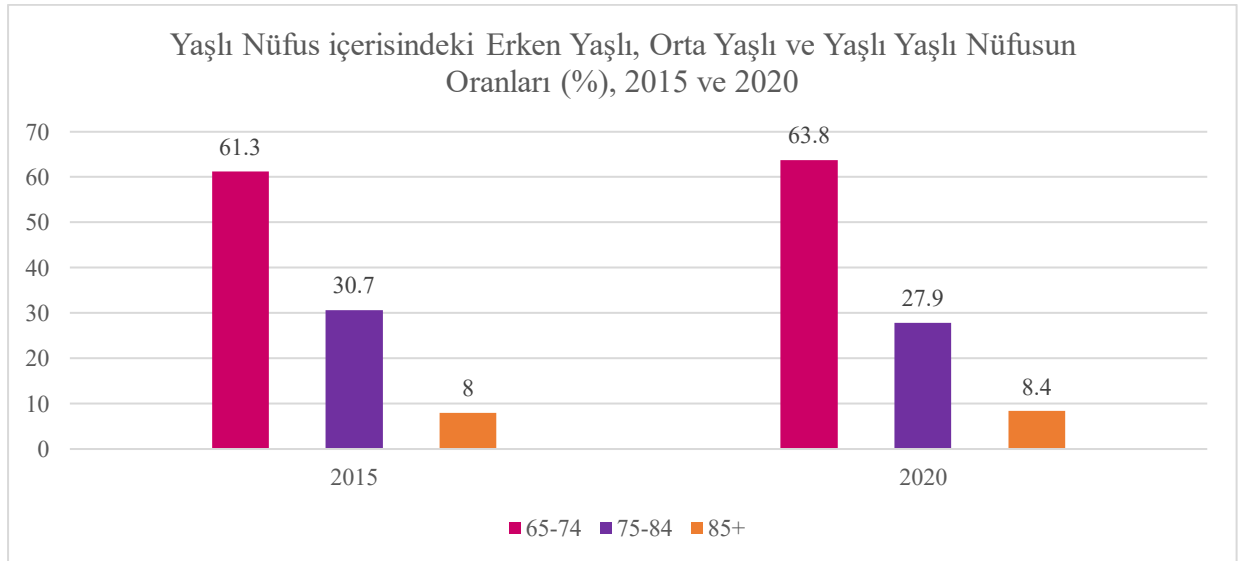
Grafik 2. Türkiye’deki yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki oranı, 2022 ve 2023

Kaynak: TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi, 2023

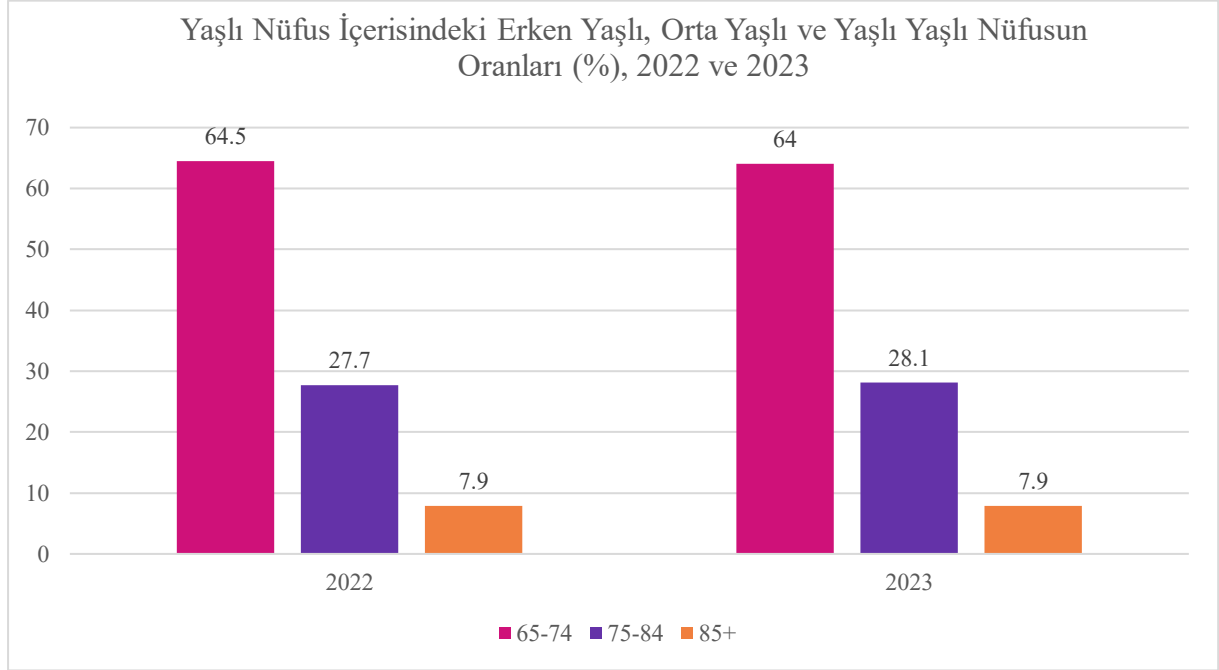
Artan yaşlı nüfusu oranına paralel olarak, yaşlı kadınların ve erkeklerin toplam kadın ve erkek nüfusu içindeki payı artış göstermektedir. Ancak 2023 yılında yaşlı erkeklerin payı toplam erkek nüfusunda yüzde 9,1 oranındayken, bu oran yaşlı kadınlar için daha yüksektir. 2022 yılında Türkiye’deki toplam kadın nüfusunun yüzde 11’ini oluşturan yaşlı kadınlar, 2023 yılında ufak bir yükselme göstererek yüzde 11,4’e yükselmiştir.

Grafik 3. Yaşlı nüfus içerisindeki erken yaşlı, orta yaşlı ve yaşlı yaşlı nüfusun oranları, 2015 ve 2020

Kaynak: TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi, 2015, 2020

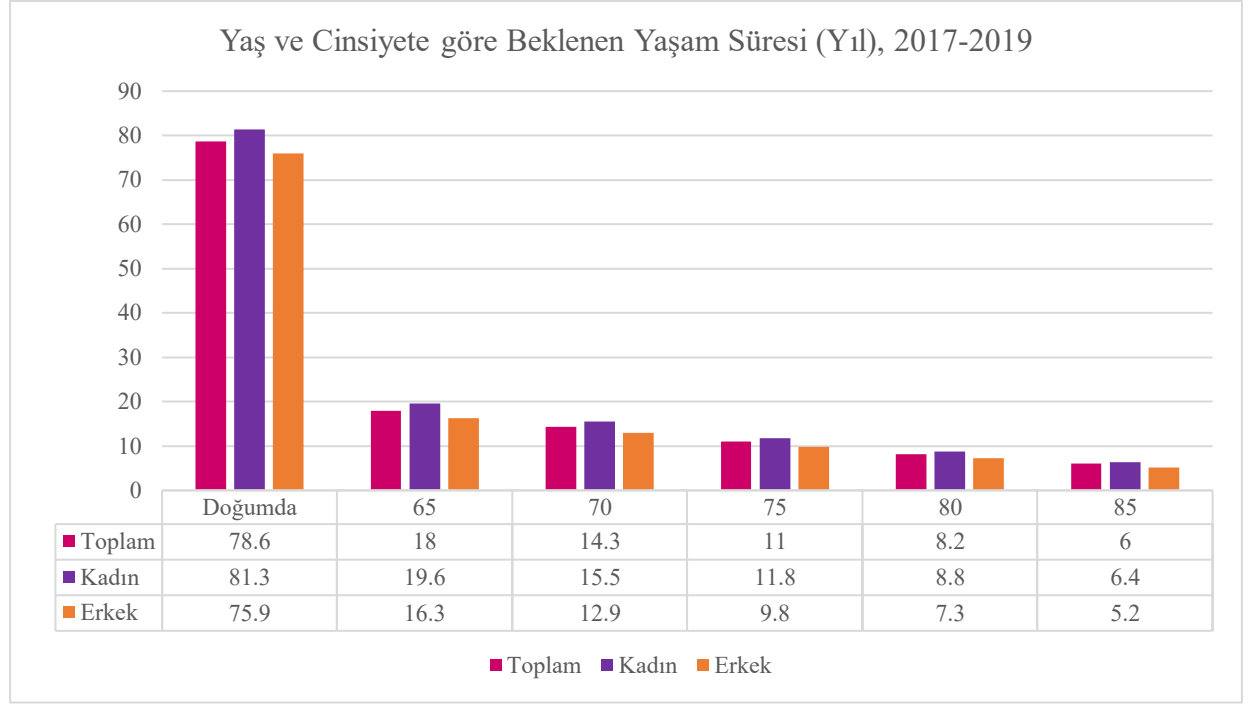
Grafik 4. Yaşlı nüfus içerisindeki erken yaşlı, orta yaşlı ve yaşlı yaşlı nüfusun oranları, 2022 ve 2023

Kaynak: TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi, 2022, 2023

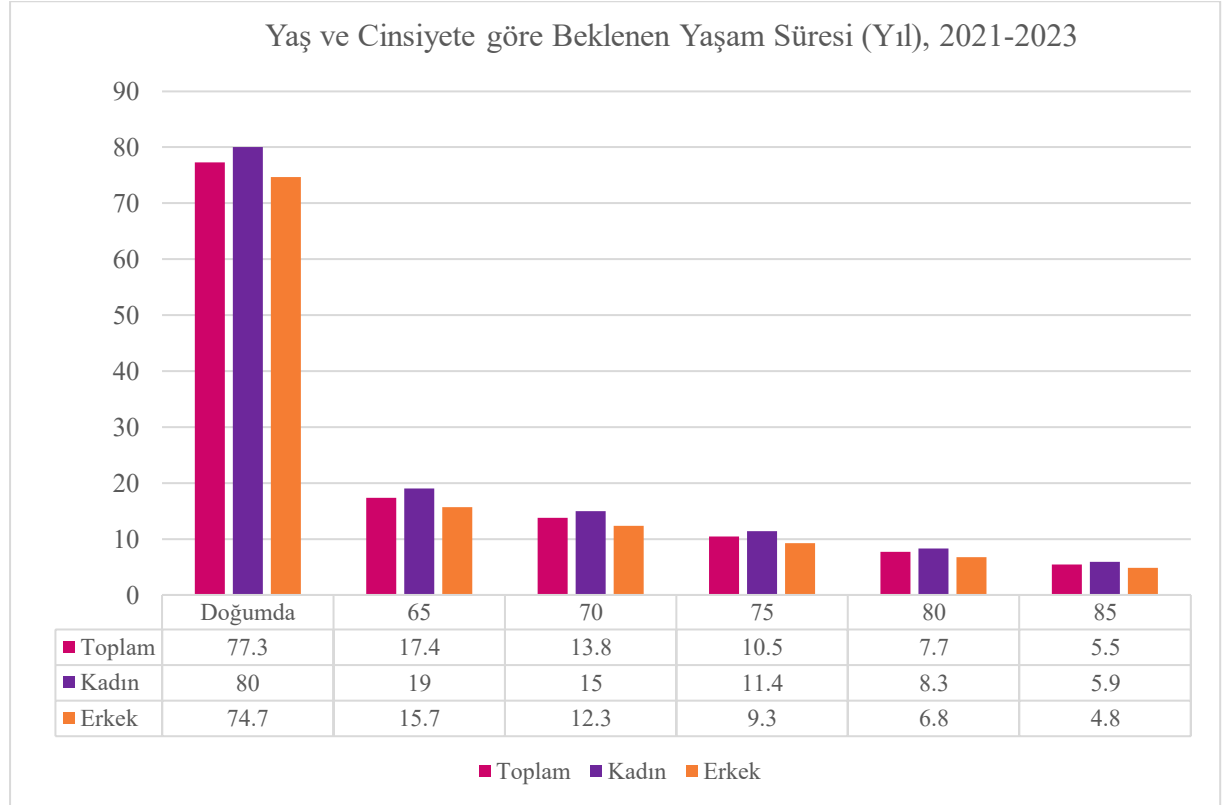
2022-2023 verileri, 2015-2020 yıllarındaki yaşlı nüfus dağılımıyla karşılaştırıldığında bazı dikkat çekici değişimler görülmektedir. Genç yaşlı (65-74) nüfusun oranı 2020’de %63,8 iken 2022’de %64,5’e yükselmiş, ancak 2023’te hafif bir gerilemeyle %64’e düşmüştür. Orta yaşlı (75-84) nüfus oranı ise 2020’deki %27,9’dan 2022’de %27,7’ye kadar gerilemiş, 2023’te ise %28,1’e küçük bir artış göstermiştir. Bu oranlar, orta yaşlı grubun hafif dalgalanmalarla birlikte sabit bir seyir izlediğini göstermektedir. Yaşlı yaşlı (85+) nüfusun oranı ise 2020’de yüzde 8,4 iken, 2022 ve 2023 yıllarında yüzde 7,9’a düşmüş ve bu oranda sabit kalmıştır. Orta yaşlı grubunda görülen küçük boyuttaki genişleme, Türkiye’de yaşam beklentisinde yaşanan artışla açıklanabilir. Farklı yaşlı gruplarının nüfusunun takibi, farklı yaş gruplarının gereksinimlerine yönelik sosyal politika ve hizmetlerde daha esnek ve kapsayıcı çözümlerin geliştirilmesine de katkı sunmaktadır. Ancak, TÜİK’in veri tabanından yaş grupları ve cinsiyet kırılımlarına birlikte ulaşamadığı için, genç yaşlı, orta yaşlı ve yaşlı yaşlı gruplarının cinsiyet dağılımına dair bir şey söylemek mümkün değildir.

Grafik 5. Yaş ve cinsiyete göre beklenen yaşam süresi, 2017-2019

Kaynak: TÜİK, Hayat Tabloları, 2017-2019

Grafik 6. Yaş ve cinsiyete göre beklenen yaşam süresi, 2021-2023

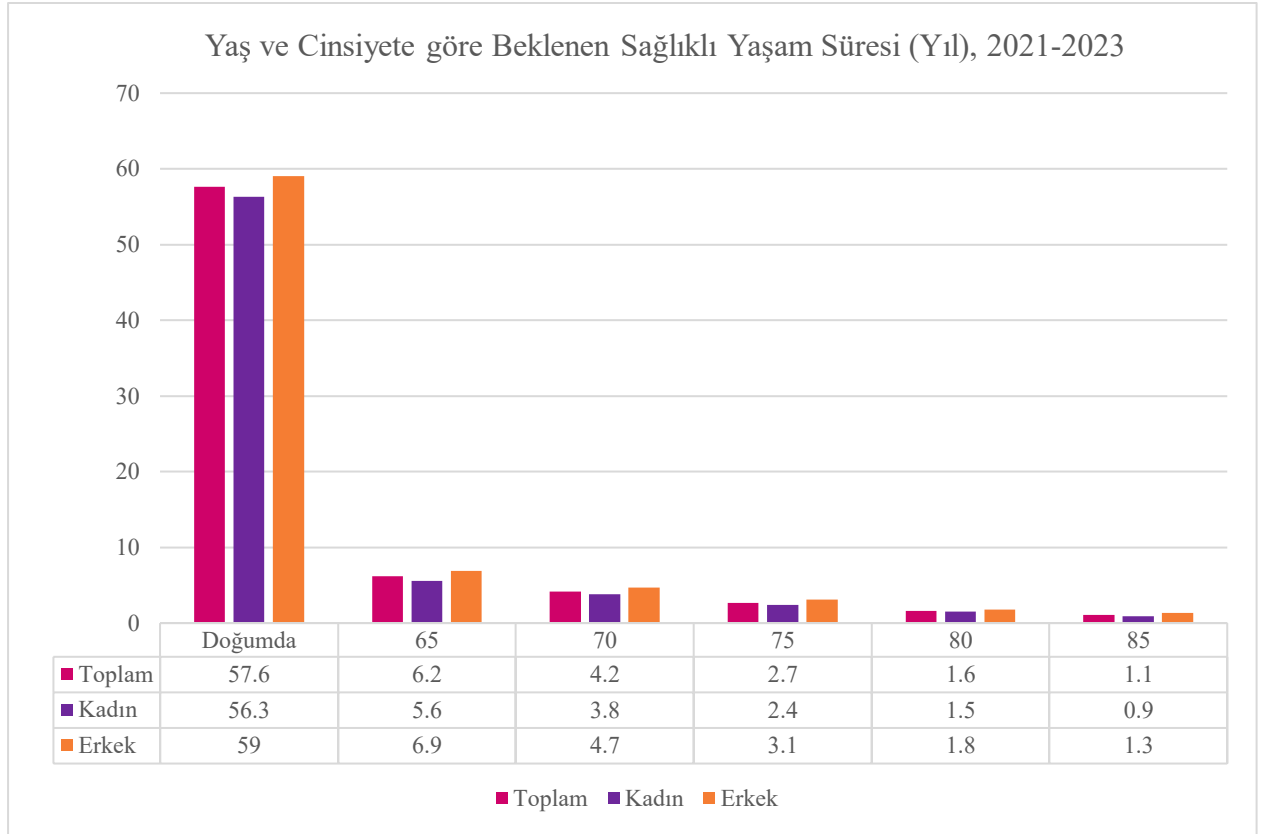

Kaynak: TÜİK, Hayat Tabloları, 2021-2023

2017-2019 yıllarına ait verilere göre, Türkiye’de doğumda beklenen yaşam süresi 78,6 yıl olarak belirlenmiştir ve bu kadınlarda 81,3, erkeklerde ise 75,9’dur. Önceki verilerle karşılaştırıldığında, 2021-2023 yıllarında doğumda beklenen yaşam süresinde kadınlar için 1,3 yıl gerilemiş ve 80 olmuş, erkekler için ise 1,2 yıllık bir düşüşle 74,7’de kalmıştır. 2021-2023 yılları arasında, 65 yaşında beklenen yaşam süresi kadınlar için 19 yıl, erkekler için ise 15,7 olmuştur. Diğer bir deyişle, 65 yaşındaki bir kadının 84 yaşına kadar, aynı yaştaki bir erkeğin de 80,7 yaşına kadar yaşaması beklenmektedir. Önceki verilerle karşılaştırıldığında bu oranlarda da düşüş göze çarpmaktadır.

Kadın ve erkekler arasında doğumda beklenen yaşam süresi farkı 5,7 yıl, 65 yaşında beklenen yaşam süresi farkı 3,3 yıl olarak kaydedilmiştir. Bu durum, doğumda kadınların erkeklere göre daha uzun yaşaması beklentisinin, yaşamın ilerleyen evrelerinde de devam ettiğini göstermektedir. Ancak yaş ilerledikçe, kadın ve erkekler arasındaki kalan yaşam süresi beklentilerinin de birbirine yaklaştığı gözlemlenmektedir. Nitekim 2021-2023 verilerine göre, 85 yaşındaki bir kadının kalan yaşam süresi 5,9 yıl, aynı yaştaki erkeğin ise 4,8 olarak belirlenmiştir.

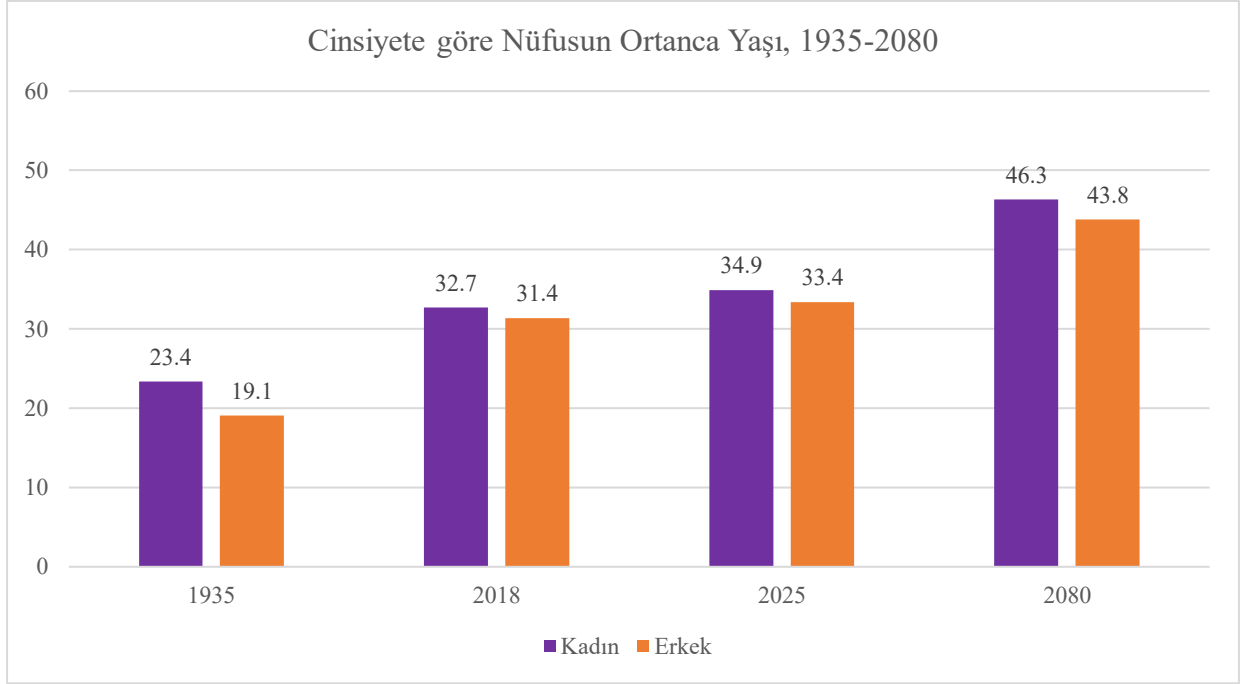
Grafik 7. Yaş ve cinsiyete göre beklenen sağlıklı yaşam süresi, 2021-2023

Kaynak: TÜİK, Hayat Tabloları, 2021-2023

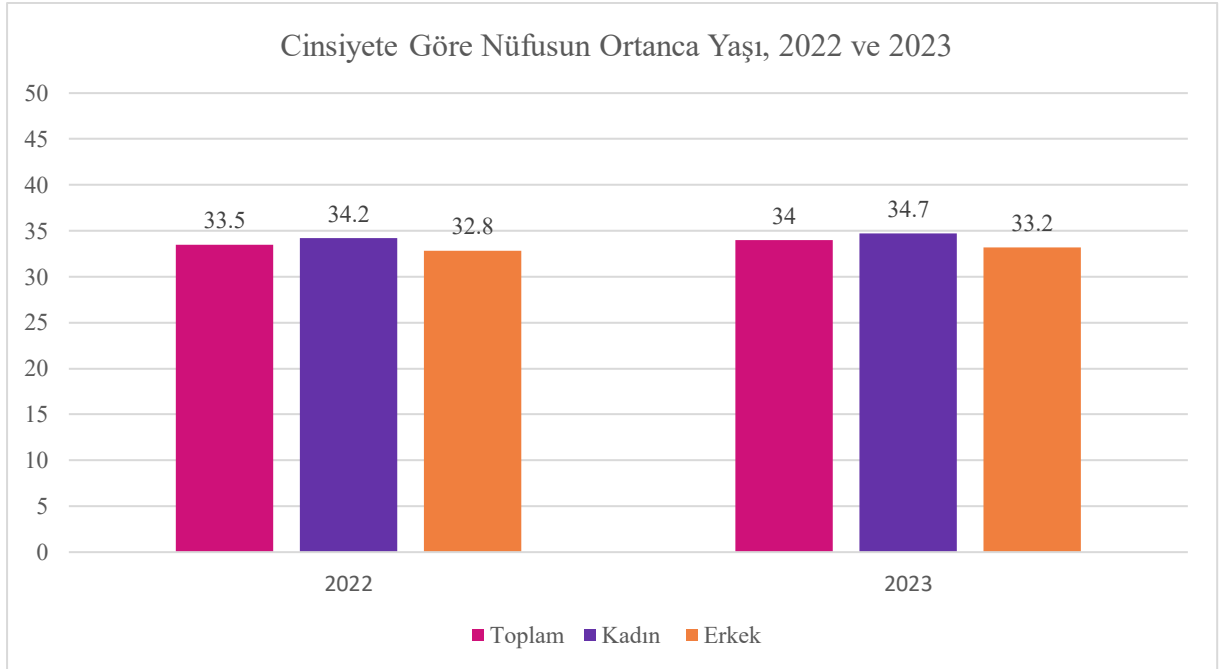
Kadınlar erkeklere kıyasla daha uzun yaşıyor olsalar da yaşamın özellikle ilerleyen evrelerini sağlıklı geçirmek konusunda erkeklere göre dezavantajlı durumdadır. TÜİK’in 2021-2023 verilerine göre, doğumda sağlıklı yaşam beklentisi erkekler için 59 yıl iken, kadınlar için 56,3 yıldır. 65 yaşındaki bir kadının sağlıklı yaşam beklentisi 5,6 yıl olarak belirlenirken, erkekler için 6,9 yıl olarak belirlenmiştir. Yaş ilerledikçe kadın ve erkek arasındaki sağlıklı yaşam beklentisi farkı küçülse de kadınlar açısından olumsuz bir seyir göstermeye devam etmektedir. Bu durum da kadınların yaşamın ilerleyen evrelerini daha uzun ama sağlıklı geçirme ihtimali erkeklerinkine göre daha yüksektir. Bu fark, sağlık sorunlarıyla baş ederek geçirilecek, dolayısıyla da farklılaşan sağlık ve bakım ihtiyaçlarına sahip olacak bir yaşlı kadın nüfusu anlamına gelmektedir. Dolayısıyla, yaşlı kadın nüfusunun sağlık ve bakım hizmetlerine yönelik ihtiyaçlarının göz ardı edilmemesi gerektiği bir kez daha vurgulanmalıdır.

Grafik 8. Cinsiyete göre nüfusun ortalama yaşı, 1935-2080

Kaynak: TÜİK, Genel Nüfus Sayımları, 1935
TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi, 2018
TÜİK, Nüfus Projeksiyonları, 2018-2080

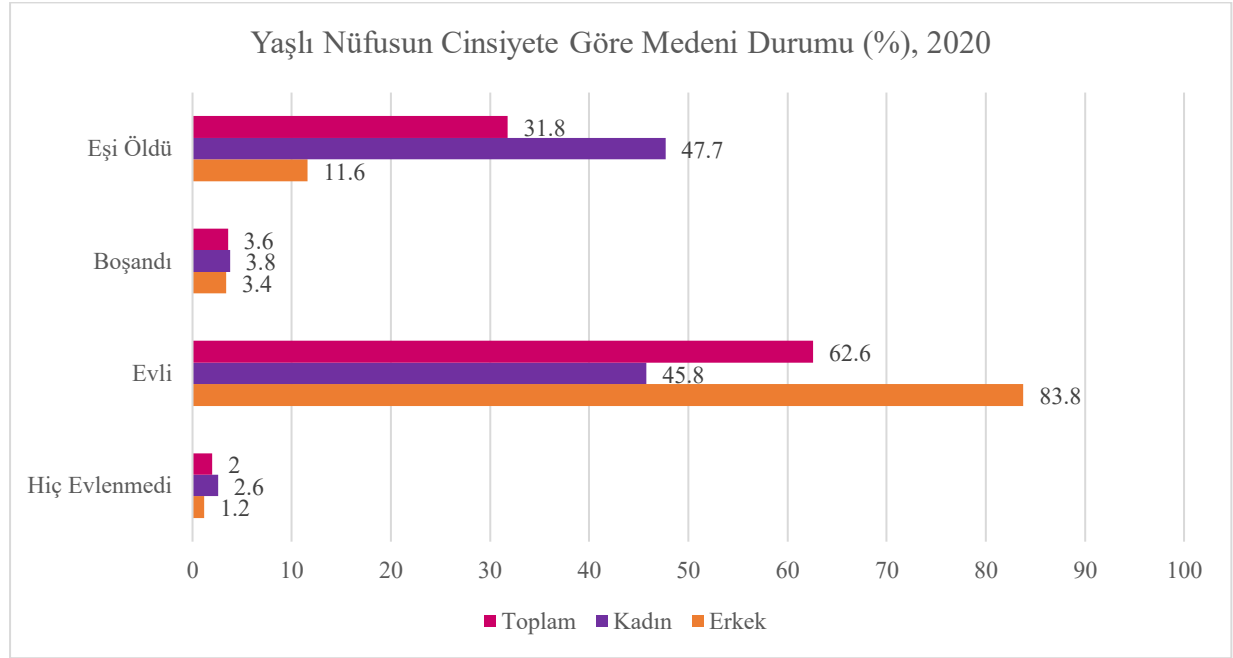
Grafik 9. Cinsiyete göre nüfusun ortalama yaşı, 2022 ve 2023

Kaynak: TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi, 2022, 2023

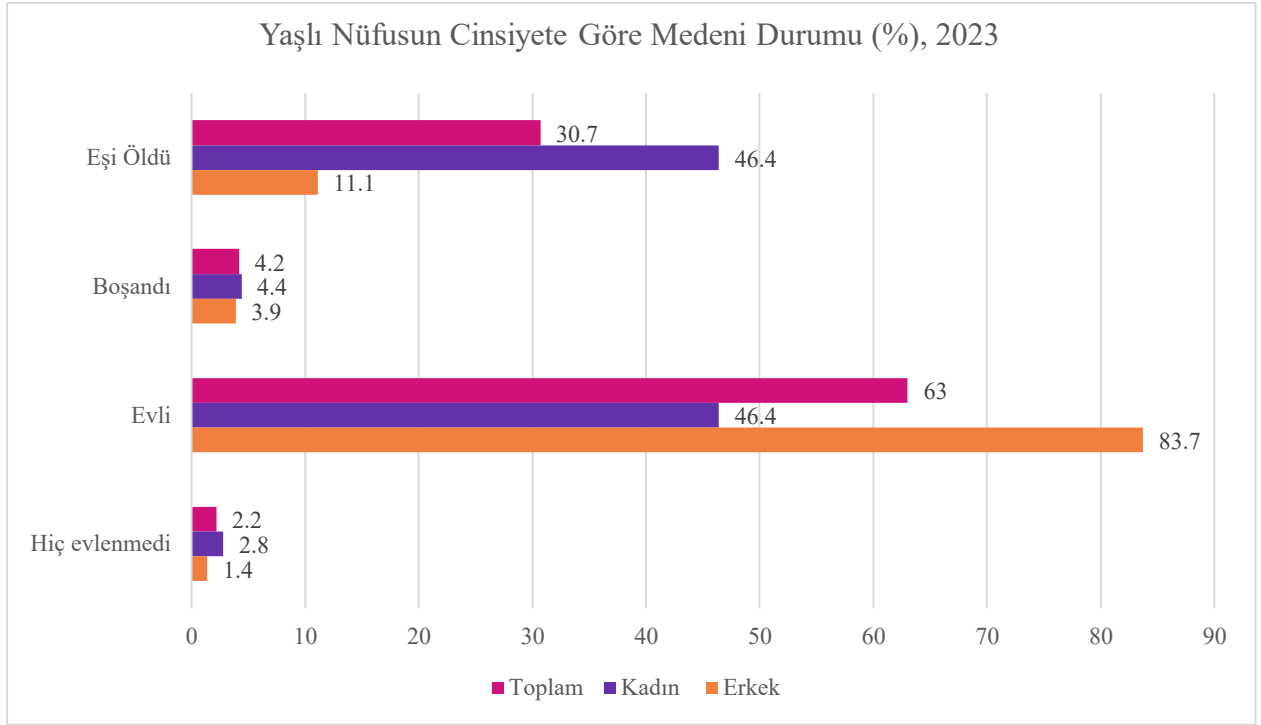
2022 ve 2023 yıllarına ait verilere göre, daha önceki yıllarla kıyaslandığında, Türkiye’de nüfusun ortalama yaşı hem kadın hem de erkeklerde artış göstermiştir. 2018 yılında kadınlarda 32,7 olan ortalama yaş 2022 yılında 34,2’ye, 2023 yılında ise 34,7’ye yükselmiştir. Erkeklerde ise 2018 yılında 31,4 olan ortalama yaş 2022 yılında 32,8’e, 2023 yılında ise 33,2’ye yükselmiştir. Bu artışlar, Türkiye’de nüfus yaşlanma eğiliminin sürdüğünü göstermektedir. Yıllık değişimler küçük olsa da uzun vadede, nüfus projeksiyonlarına göre, bu artışın devam edeceği ve kadınlar ile erkekler arasındaki ortalama yaş farkının korunacağı öngörülmektedir. Kadınların ortalama yaşının erkeklerden yüksek olması, kadınların genel olarak daha uzun yaşamalarıyla bağlantılıdır. 2023 yılı itibarıyla kadın nüfusunun yarısının 34,7 yaşının üzerinde olması, kadın sağlığının yaşlanmayla bağlantılı değişen yapısına dair tartışmaları gerekli kılmaktadır.

Grafik 10. Yaşlı nüfusun cinsiyete göre medeni durumu, 2020

Kaynak: TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi, 2020

Grafik 11. Yaşlı nüfusun cinsiyete göre medeni durumu, 2023

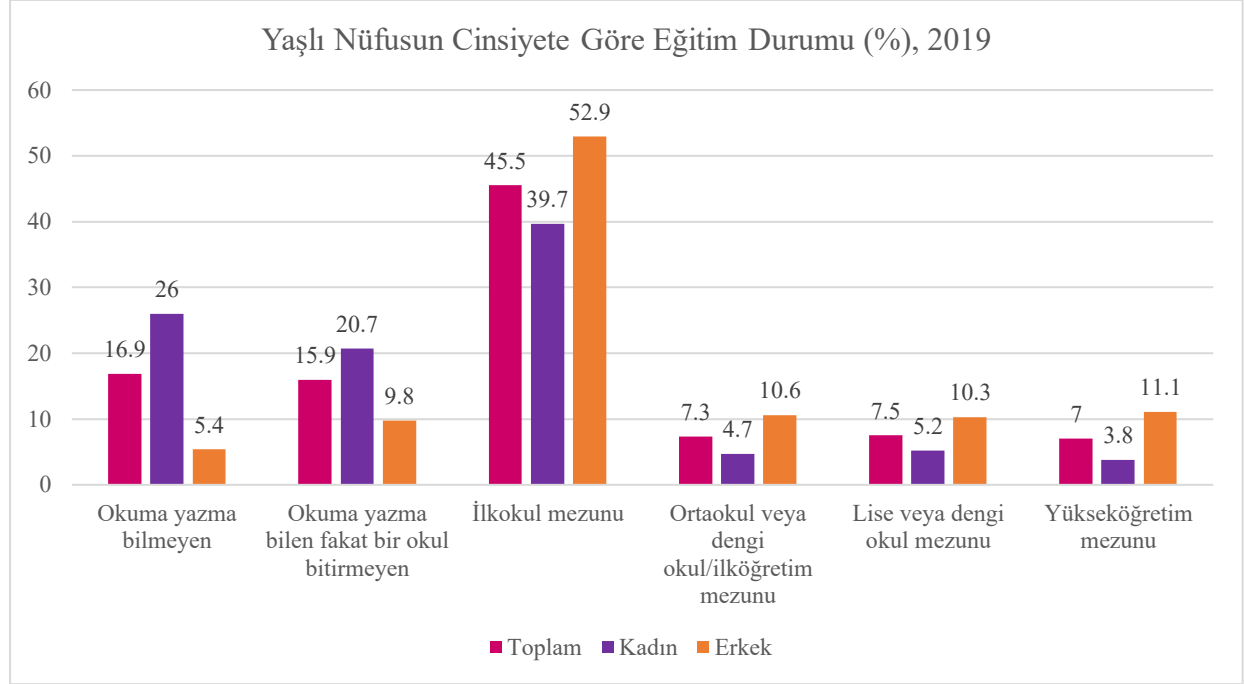
Kaynak: TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi, 2023

2020 verileriyle 2023 verilerini karşılaştırdığımızda, yaşlı kadınların dul kalma oranının yıllar boyunca yüksek kaldığı ve yaşlı erkeklerin evli olma oranının kadınlara göre belirgin şekilde daha yüksek olduğu görülmektedir. 2020 yılı itibarıyla dul olan yaşlı kadınların oranı yüzde 47,7 iken, bu oran yaşlı erkeklerde yüzde 11,6’da kalmıştır. 2023 yılında dul olan yaşlı kadınların oranı yüzde 46,4’e, yaşlı erkeklerde ise 11,1’e düşmüştür. Yıllar içerisinde korunan dul kalma oranlarındaki toplumsal cinsiyet farkı, kadınların erkeklere göre daha uzun yaşaması ve toplumsal normlar nedeniyle erkeklerin eş kaybından sonra yeniden evlenme olasılığının daha yüksek olmasıyla açıklanabilir. Nitekim 2020 yılında evli yaşlı erkeklerin oranı yüzde 83,8’den sadece yüzde 83,7’ye gerilemiş, evli yaşlı kadınların oranı da 2020 yılındaki yüzde 45,8’den 2023 yılında yüzde 46,4’e yükselmiştir.

Dolayısıyla, kadınların medeni durumlarıyla bağlantılı olarak ileri yaşlarını yalnız geçirme olasılıkları erkeklere kıyasla hala oldukça yüksektir. TÜİK’in Yaşlı Profili Araştırması 2023 verilerine göre, yaşlı kadınların yüzde 27,2’si yalnız yaşarken, bu oran erkeklerde %11,9’da kalmaktadır. Bu durumda, yalnız yaşayan yaşlı kadınlara yönelik duygusal ve fiziksel zorlukları azaltıcı sosyal destek ve bakım hizmetlerinin gerekliliğinden bahsedilebilir. Erkeklerin ise %46,5’i eşiyle yaşamakta olup, kadınlarda bu oran yüzde 27,3’tür. Bu durum, erkeklerin yaşlılık döneminde daha çok eşleriyle yaşarken, kadınların yalnız yaşamasının daha yaygın olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak, çocuklarıyla veya geniş aile üyeleriyle yaşayan yaşlı kadın oranı da erkeklere göre daha yüksektir. Kadınların yüzde 25,7’si oğul, gelin veya torun

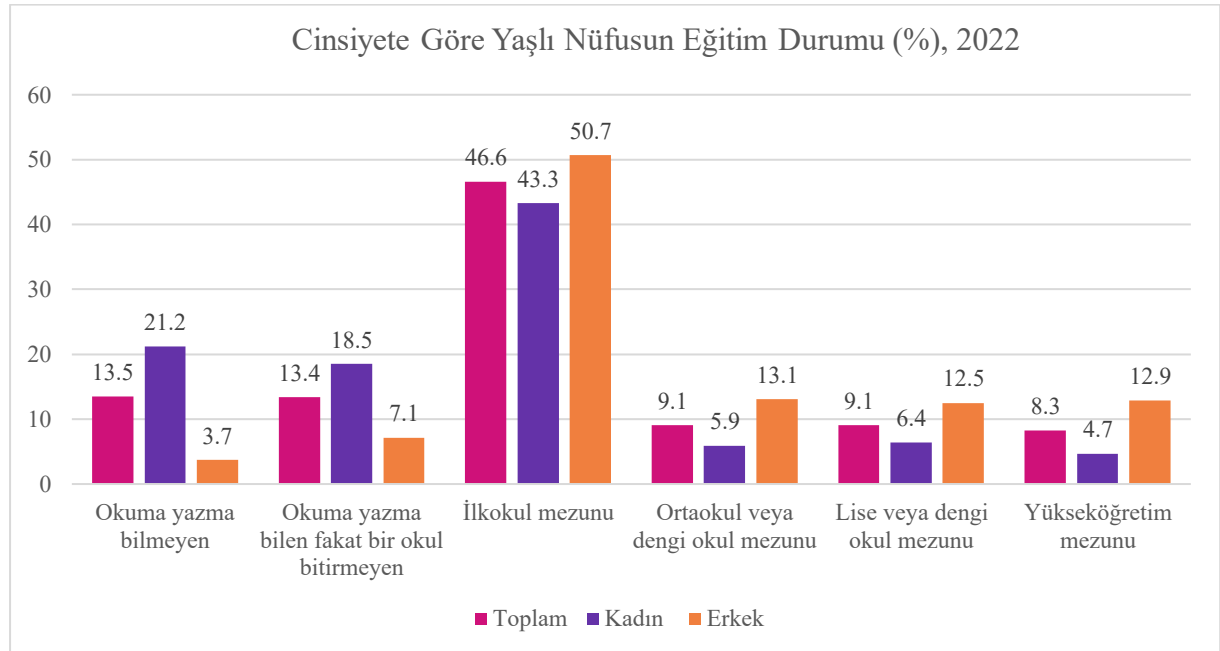
gibi aile üyeleriyle yaşarken, erkeklerde bu oran 6,2’dir. Kadınların, yaşlılık döneminde destek için daha geniş bir aile ağına yöneldiği görülmektedir.

Grafik 12. Yaşlı nüfusun cinsiyete göre eğitim durumu, 2019

Kaynak: TÜİK, Ulusal Eğitim İstatistikleri Veri Tabanı, 2019

Grafik 13. Yaşlı nüfusun cinsiyete göre eğitim durumu, 2022

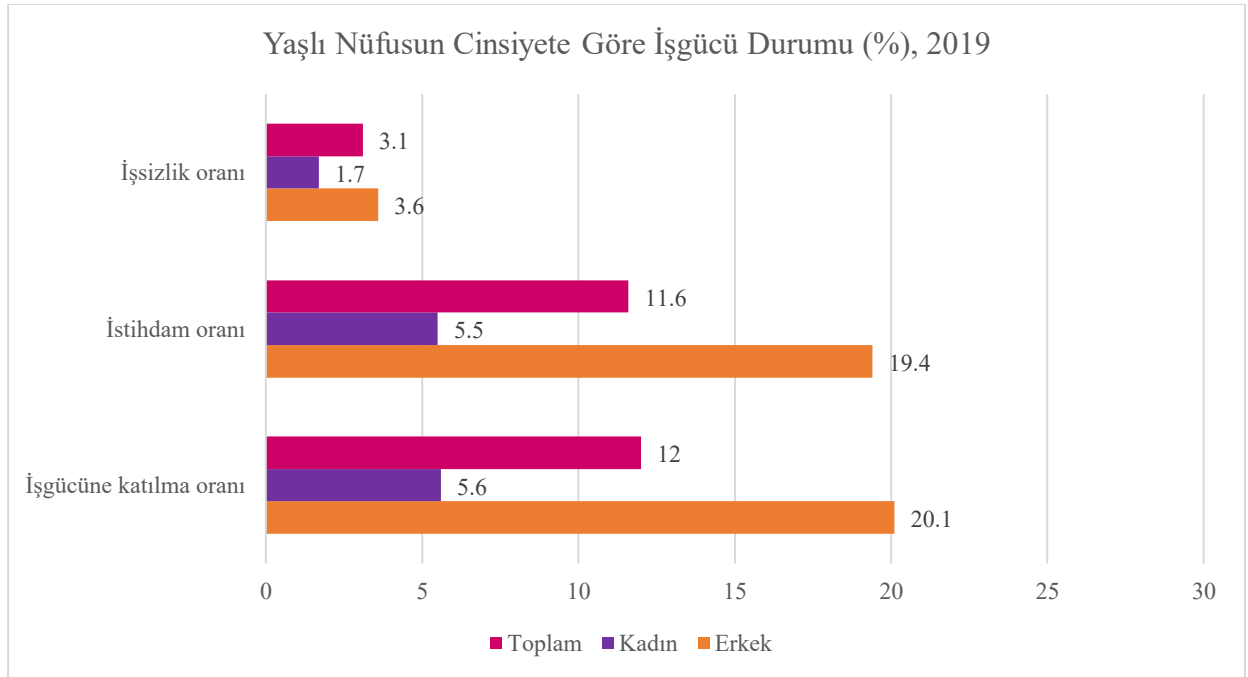

Kaynak: TÜİK, Ulusal Eğitim İstatistikleri Veri Tabanı, 2018-2022

2022 yılı verileri, 2019 yılı verileriyle karşılaştırıldığında, yaşlı kadınlar arasındaki okuma yazma bilmeyen oranının düştüğünü ve eğitim seviyesinin genel olarak yükseldiğini göstermektedir. 2019 yılında okuma yazma bilmeyen yaşlı kadınların oranı yüzde 26 iken, bu oran 2022’de yüzde 21,2’ye gerilemiştir. Benzer şekilde, okuma yazma bilen fakat bir okul bitirmeyen kadın oranı 2019’da yüzde 20,7 iken 2022’de yüzde 18,5’e düşmüştür. Bu veriler, yaşlı kadınlar arasında okuryazarlık oranının arttığını göstermektedir. Ancak, yaşlı erkeklerle kıyaslandığında, kadınların okuryazarlık ve eğitim seviyelerinin hala daha düşük olduğu gözlemlenmektedir.

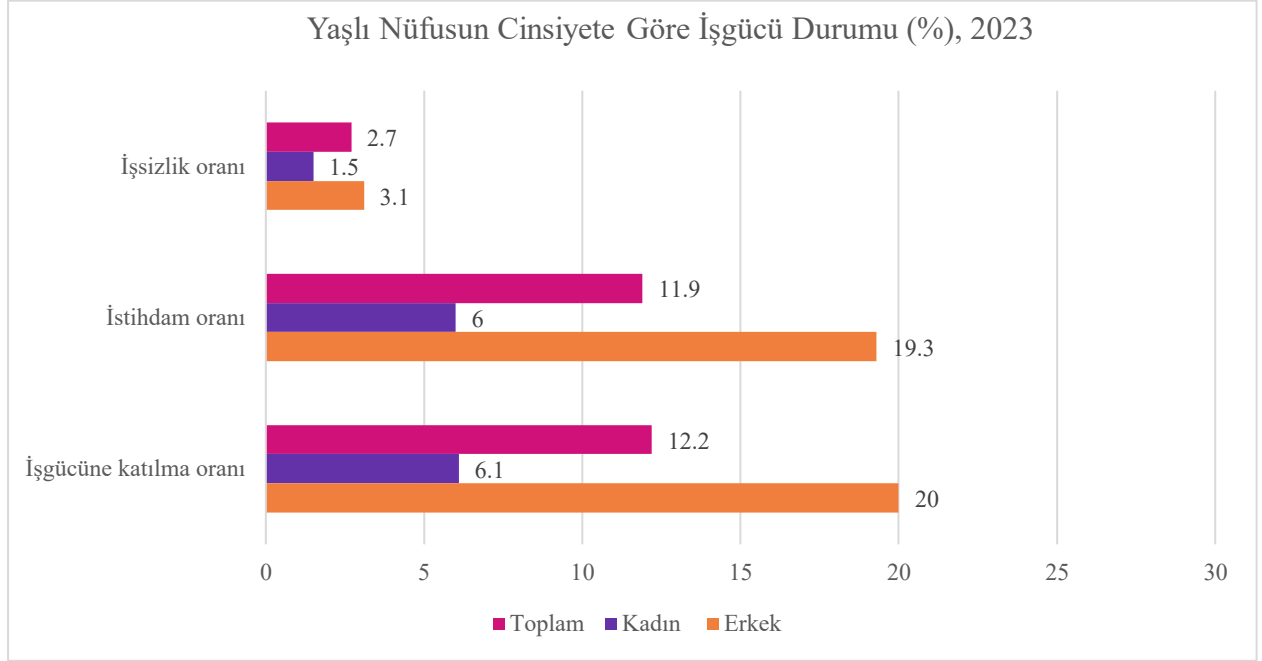
İlkokul mezunu olan yaşlı erkeklerin oranı, 2022 yılında yüzde 50,7 ile yüksek kalmaya devam etmiş ve bu oran, kadınlarda yüzde 43,3 olarak kaydedilmiştir. Yine de 2019 verileri ile karşılaştırıldığında, yaşlı kadınların eğitim seviyelerindeki artış dikkat çekicidir. Ortaokul ve üstü eğitim seviyelerine sahip yaşlı kadın oranı yavaş bir artış gösterirken, erkeklerin bu seviyelerde daha yüksek oranlarda temsil edilmeye devam ettiği anlaşılmaktadır. Bu durum, yaşlı nüfus içinde kadınların okuryazarlık ve eğitim seviyelerindeki gelişmelere rağmen, erkeklerin eğitim seviyelerine kıyasla hala belirgin bir fark olduğunu ortaya koymaktadır.

Grafik 14. Yaşlı nüfusun cinsiyete göre işgücü durumu, 2019

Kaynak: TÜİK, İşgücü İstatistikleri, 2019

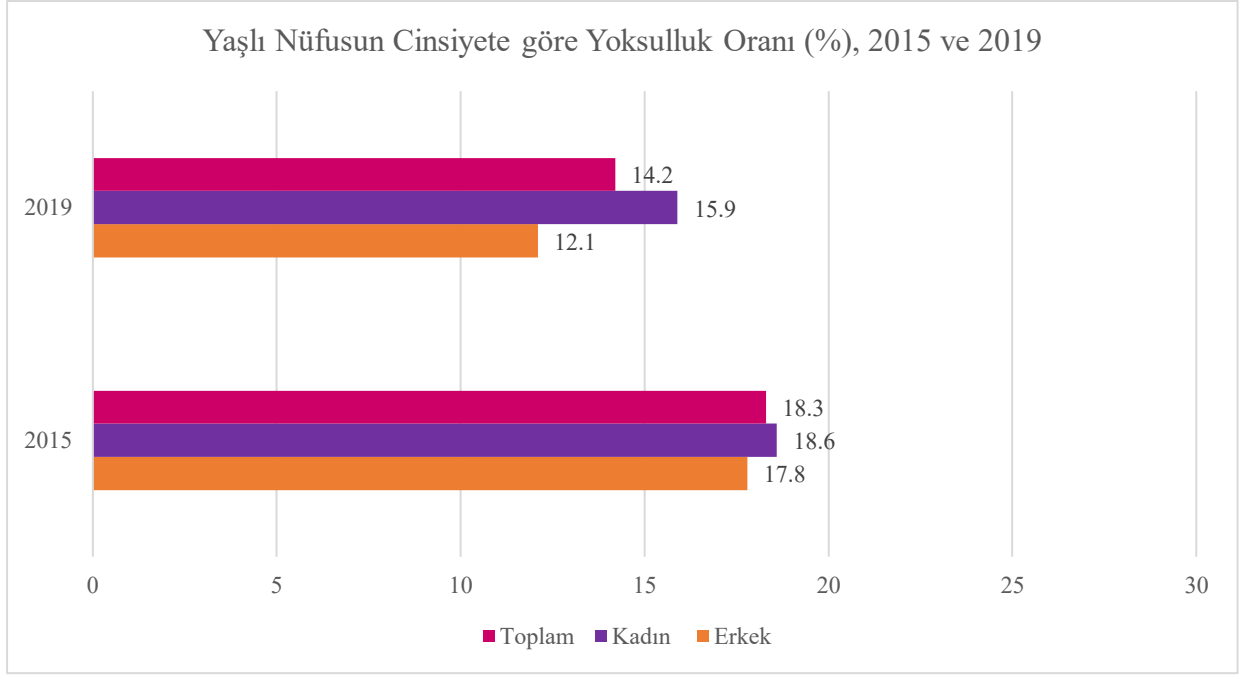
Grafik 15. Yaşlı nüfusun cinsiyete göre işgücü durumu, 2023

Kaynak: TÜİK, İşgücü İstatistikleri, 2023

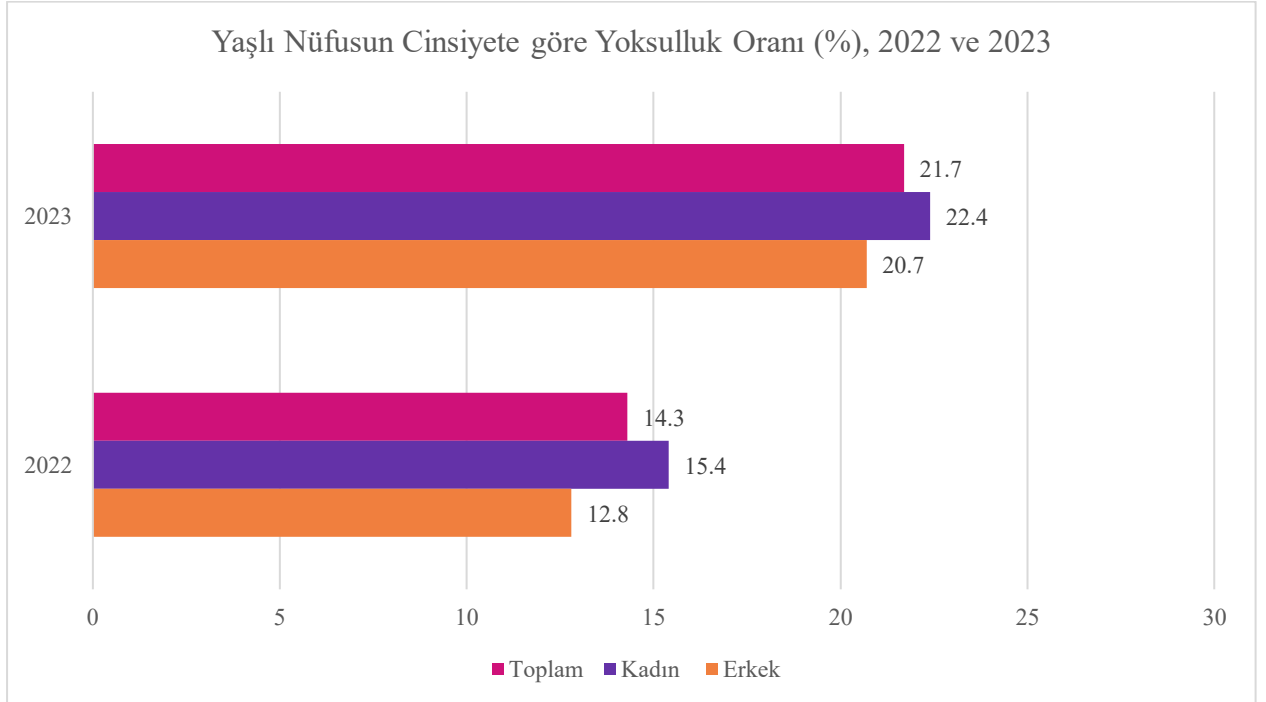
2023 verileri, 2019 verileri ile incelendiğinde, yaşlı nüfusta işgücüne katılım oranlarında kadın-erkek arasında belirgin farkların sürdüğü görülmektedir. 2019 yılında erkeklerin işgücüne katılım oranı yüzde 20,1 iken, 2023'te yüzde 20'ye ufak bir gerileme yaşamış; kadınlarda ise bu oran 2019'da yüzde 5,6'dan 2023'te yüzde 6,1'e bir artış göstermiştir. İstihdam oranlarında da benzer bir durum söz konusudur. Yaşlı erkeklerde istihdam oranı 2019 yılında yüzde 19,4'te 2023'te hafif bir düşüşle yüzde 19,3'e gerilemiş, kadınlarda bu oran 2019'daki yüzde 5,5'ten 2023'te yüzde 6'ya yükselmiştir. İşsizlik oranlarında ise 2023'te yaşlı kadınlar için yüzde 1,5'e yükselmiş, yaşlı erkekler için ise yüzde 3,1'e düşmüştür; 2019 yılında ise bu oranlar kadınlarda yüzde 1,7, erkeklerde yüzde 3,6 olarak tespit edilmiştir. Bu veriler, yaşlı nüfusta işgücüne katılım ve istihdam oranlarında yıllar içinde küçük dalgalanmalar olsa da genel olarak erkeklerin işgücü piyasasında kadınlara göre daha fazla yer aldığını ve bu farkın devam ettiğini göstermektedir. Erkeklerin işgücü piyasasında yaşlılık döneminde bile daha yüksek oranda yer alması, kadınların yaşamları boyunca maruz kaldıkları ekonomik kırılganlıklarını yaşlılığa da taşıdıklarını göstermektedir.

Grafik 16. Yaşlı nüfusun cinsiyete göre yoksulluk oranı, 2015 ve 2019

Kaynak: TÜİK, Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması, 2015, 2019

Grafik 17. Yaşlı nüfusun cinsiyete göre yoksulluk oranı, 2022 ve 2023

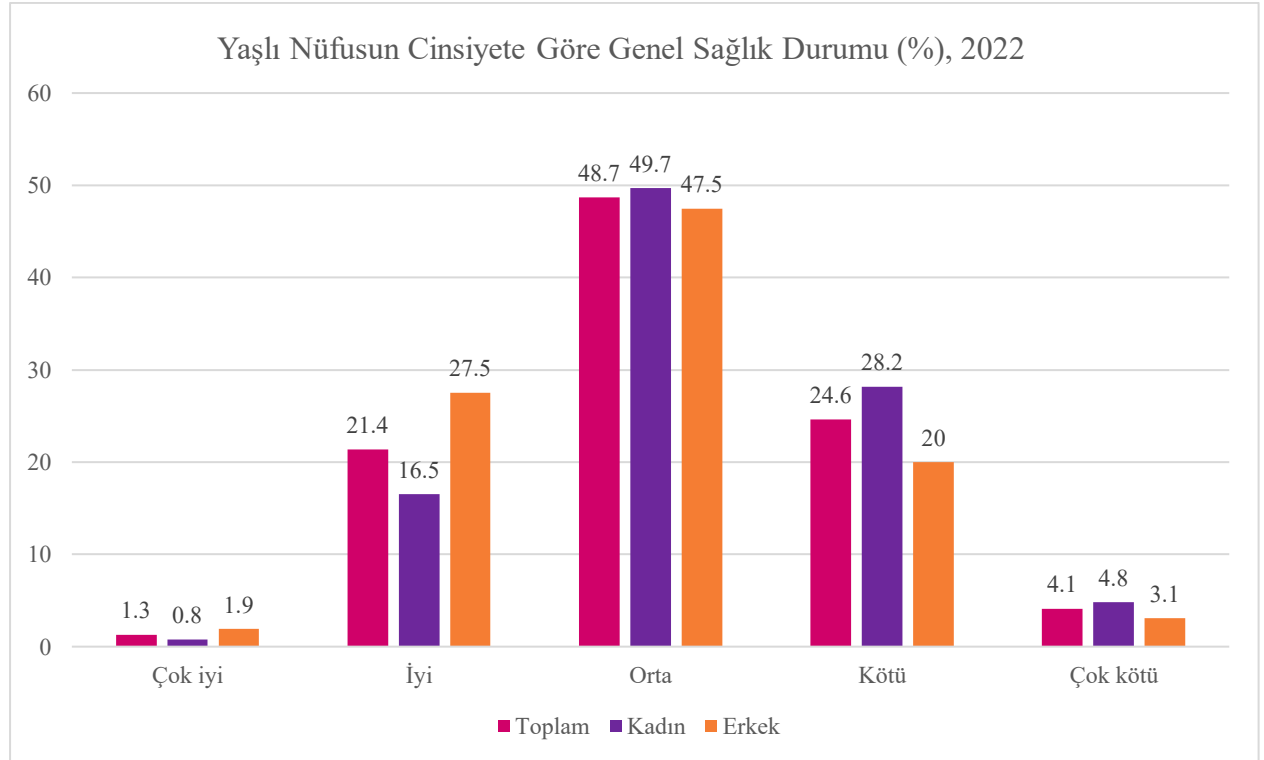
Kaynak: TÜİK, Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması, 2022, 2023

İşgücü durumundaki toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizliklere bağlı olarak da yaşlı yoksulluğu kadınlar arasında erkeklere kıyasla daha yüksek oranlarda görülmektedir. 2015 ve 2019 verileriyle karşılaştırıldığında, yaşlı yoksulluğunun 2022 ve 2023 yıllarında yeniden artış gösterdiği görülmektedir. 2019 yılında yaşlı

erkekler arasındaki yoksulluk oranı yüzde 12,1 iken, 2022 yılında yüzde 12,8’e ve 2023 yılında yüzde 20,7’ye yükselmiştir. Benzer şekilde, yaşlı kadınlar arasındaki yoksulluk oranı 2019’da yüzde 15,9’dan 2022’de yüzde 15,4’e düşse de 2023 yılında yüzde 22,4’e çıkmıştır. Bu veriler hem kadın hem de erkekler için yoksulluk oranlarında belirgin bir artış olduğunu göstermektedir. 2015 yılına kıyasla 2019’da gözlemlenen düşüş eğiliminin tersine, 2022 ve 2023 döneminde yaşlı nüfusun yoksulluk oranlarının yükselmesi dikkat çekicidir. Bu durum, Covid-19 pandemisinin ekonomi ve istihdam üzerindeki olumsuz etkisiyle bir yere kadar açıklanabilir. Ancak, 2023 yılında yaşlı yoksulluğu kadınlar arasında erkeklere göre daha yüksek oranlarda seyretmiş ve yaşlı nüfus içinde kadınların yoksulluğa karşı daha savunmasız olduklarını ortaya koymuştur.

Yoksulluk verilerine ek olarak, TÜİK 2023 verilerine göre, yaşlı erkeklerin yüzde 21,5’i, kadınların ise yüzde 24,3’ü yoksulluk veya sosyal dışlanma riski altındadır. Bu veriler yoksulluğun yanında sosyal dışlanma riskini de içermesi açısından daha kapsayıcı bir bilgi vermektedir. Ancak Eurostat ve TÜİK verileri arasında, Türkiye’deki yoksulluk veya sosyal dışlanma riski altında olma oranlarının ciddi anlamda farklı olduğunun da altının çizilmesi gereklidir. Nitekim Eurostat 2020 verilerine göre yoksulluk ve sosyal dışlanma riski altında olan yaşlı kadınların oranı yüzde 32,6, yaşlı erkekler arasında yüzde 28,7 olarak tespit edilmiştir.

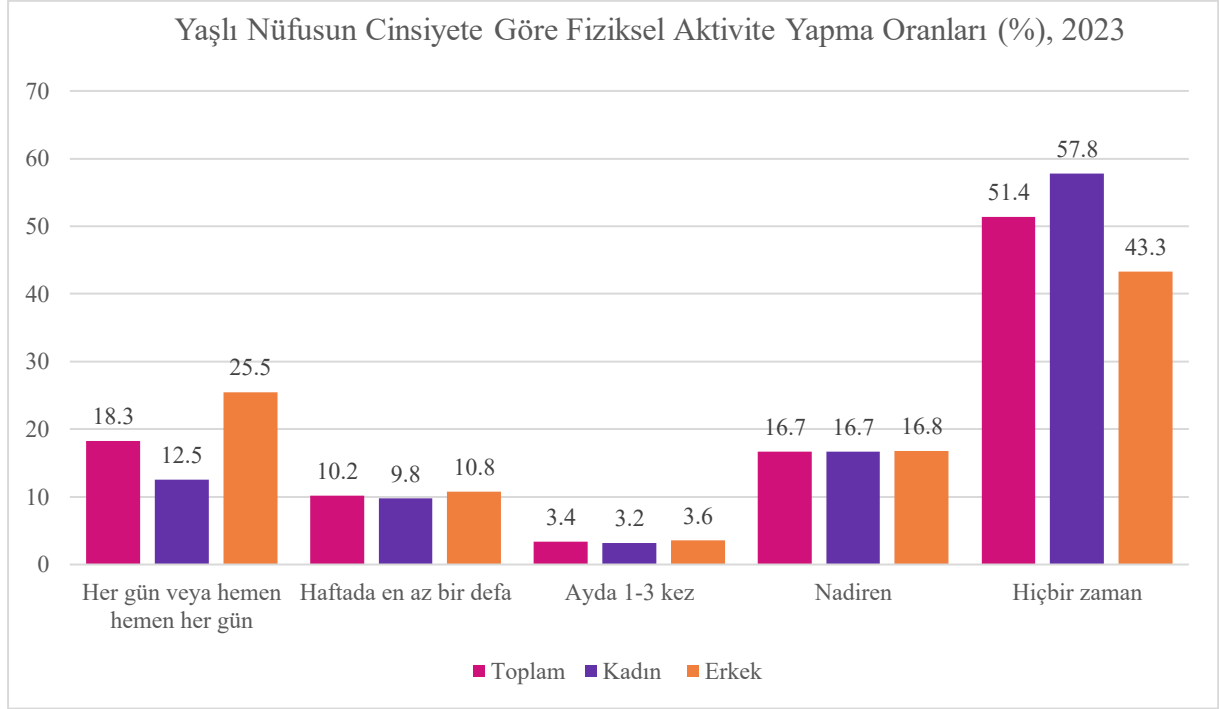
Grafik 18. Yaşlı nüfusun cinsiyete göre genel sağlık durumu, 2023

Kaynak: TÜİK Türkiye Yaşlı Profili Araştırması, 2023

TÜİK Türkiye Yaşlı Profili Araştırması bulgularına göre, 2023 yılında genel sağlık durumunu çok iyi olarak nitelendiren yaşlı sayısı oldukça azdır. Ancak genel sağlık durumunu iyi olarak nitelendiren yaşlı kadınlar ve erkekler arasında oldukça ciddi bir fark vardır. Yaşlı kadınların yalnızca yüzde 16,5’i genel sağlık durumunu iyi olarak nitelendirirken, bu oran yaşlı erkekler için yüzde 27,5’tir ve arada neredeyse iki kat fark söz konusudur. Benzer şekilde, genel sağlık durumunu kötü olarak nitelendiren yaşlı kadınların oranı yüzde 28,2 iken yaşlı erkeklerde bu oran görece daha düşük bir değerde, yüzde 20’de kalmıştır.

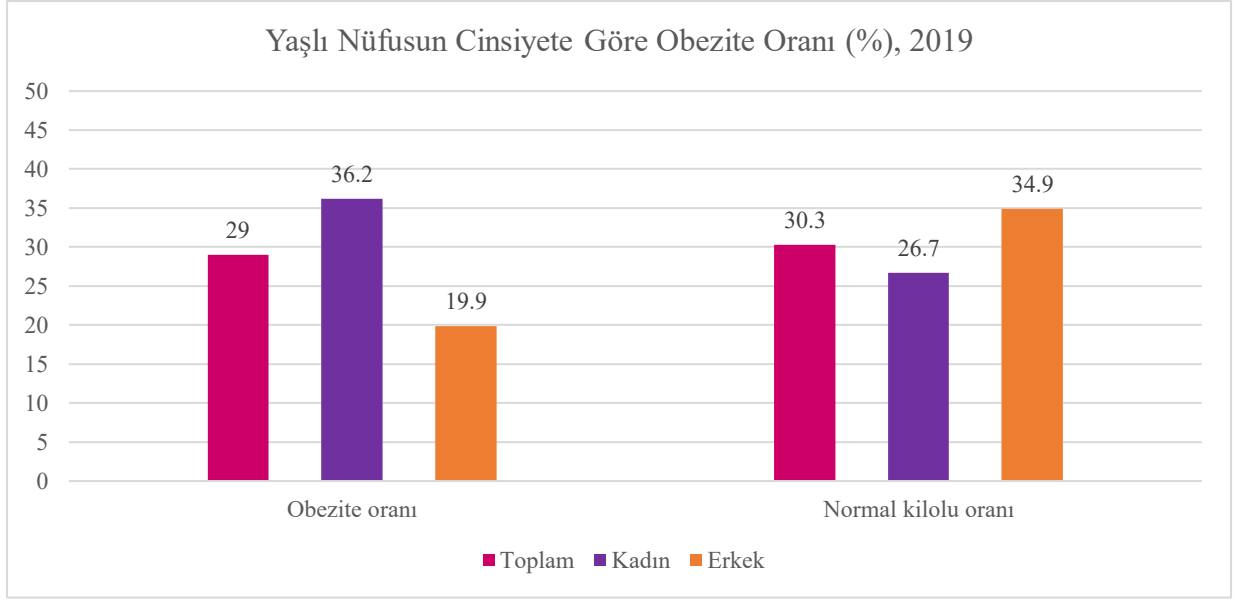
Grafik 19. Yaşlı nüfusun cinsiyete göre fiziksel aktivite yapma oranları, 2023

Kaynak: TÜİK, Türkiye Yaşlı Profili Araştırması, 2023

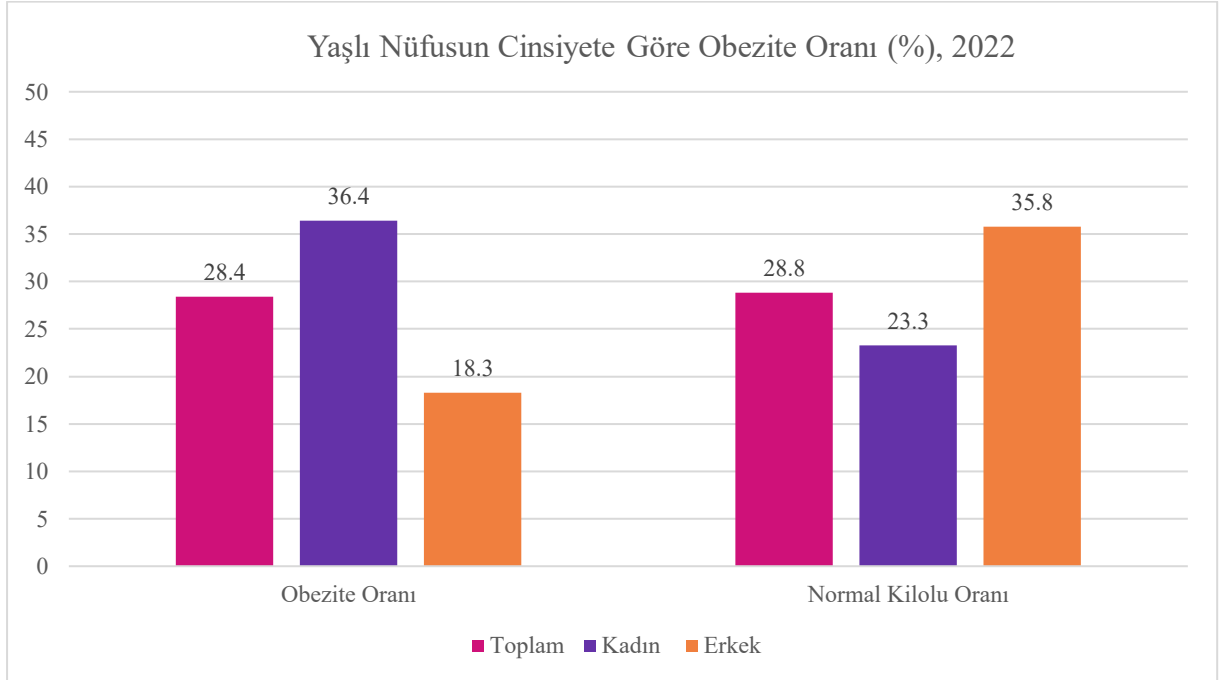
Genel sağlık durumunda tespit edilen cinsiyete göre farklılık, 65 yaş ve üzeri bireylerin fiziksel aktivite yapma sıklığına yansımaktadır. Her gün veya hemen hemen her gün fiziksel aktivite yapan yaşlı erkeklerin oranı yüzde 25,5 iken, bu oran kadınlarda yüzde 12,5’te kalmaktadır. Dolayısıyla, erkeklerin her gün veya hemen her gün fiziksel aktivite yapma oranı kadınlarınkinin iki katı kadardır. Haftada en az bir defa veya ayda 1-3 kez fiziksel aktivite yapan bireyler arasında ise yaşlı kadın ve erkekler arasında kayda değer bir fark bulunmamaktadır. Öte yandan, hiçbir zaman fiziksel aktivite yapmayanların oranı yaşlı kadınlar arasında (yüzde 57,8), yaşlı erkeklere göre (yüzde 43,3) oldukça yüksektir. Bu durum, yaşlı kadınların fiziksel aktiviteye katılımının yaşlı erkeklere kıyasla daha düşük olduğunu göstermektedir. Sağlıklı yaşam beklentileri daha düşük, genel sağlık durumları daha kötü olan yaşlı kadınların fiziksel aktivite yapma sıklıklarının yaşlı erkeklerden daha düşük olması, sağlıklı yaşlanmadaki toplumsal cinsiyet bazlı eşitsizliklerin önemli örnekleri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Grafik 20. Yaşlı nüfusun cinsiyete göre obezite oranı, 2019

Kaynak: TÜİK, Türkiye Sağlık Araştırması, 2019

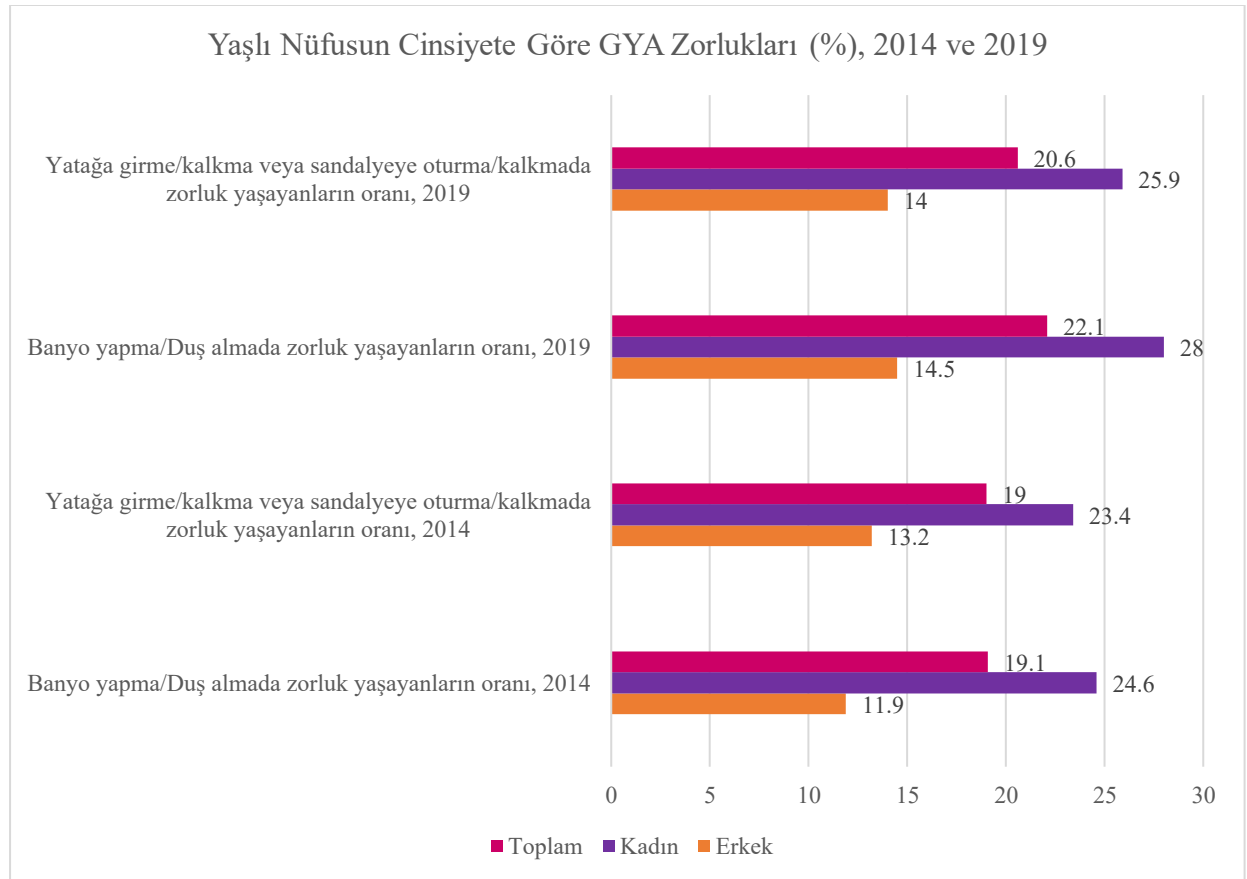
Grafik 21. Yaşlı nüfusun cinsiyete göre obezite oranı, 2022

Kaynak: TÜİK, Türkiye Sağlık Araştırması, 2022

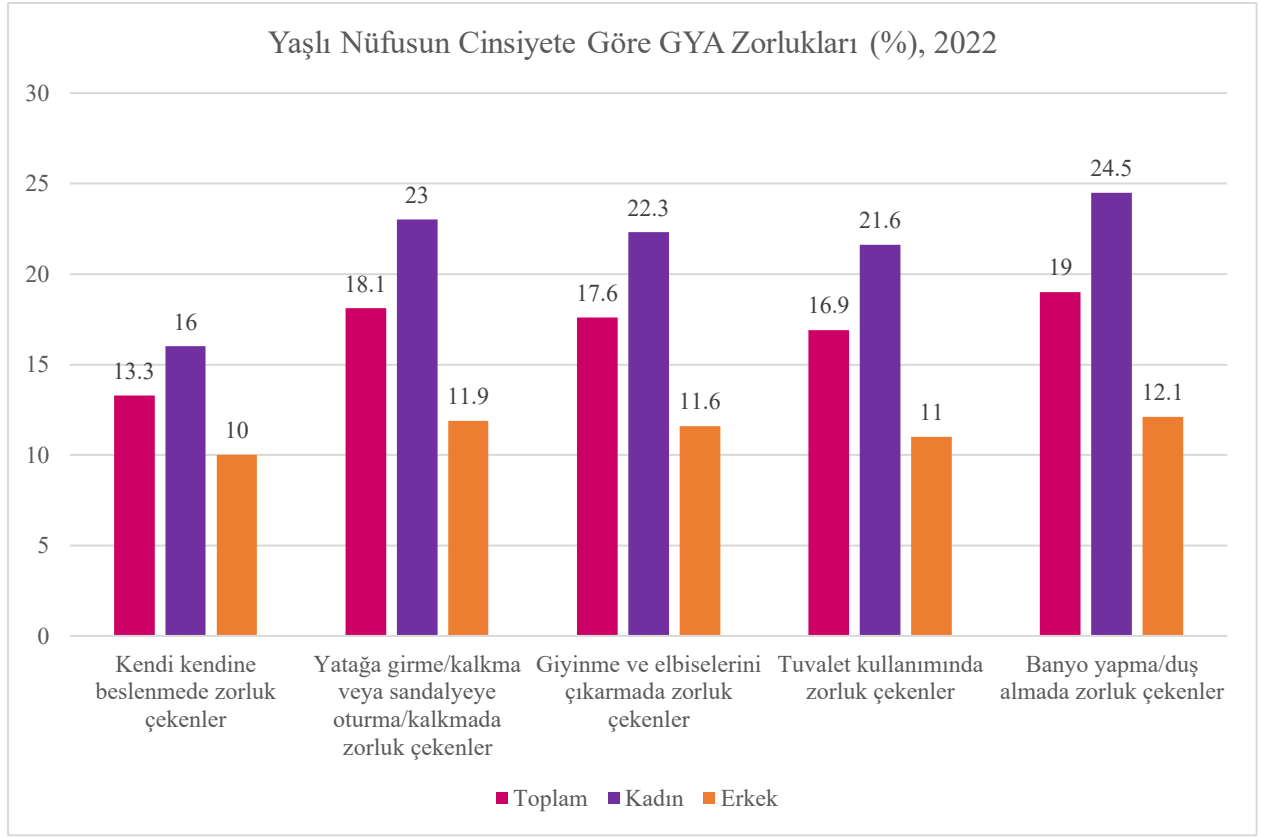
Türkiye’deki yaşlı nüfusun sağlık durumundaki toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin bir sonucu olarak, obezite oranının yaşlı kadınlar arasında yaşlı erkeklere kıyasla daha yaygın olduğu göze çarpmaktadır. 2019 ve 2022 yılları karşılaştırıldığında, yaşlı nüfus içinde obezitenin kadınlarda erkeklere kıyasla daha yaygın olduğu eğiliminin sürdüğü görülmektedir. 2019 yılında yaşlı kadınların obezite oranı yüzde 36,2 iken, 2022’de bu oran yüzde 36,4’e yükselmiştir. Yaşlı erkeklerde ise obezite oranı 2019’da yüzde 19,9 iken 2022’de yüzde 18,3’e düşmüştür. Bu veriler, yaşlı kadınlarda obezitenin erkeklere göre daha yaygın olarak kalmaya devam ettiğini ve yaşlı erkeklerde ise hafif bir düşüş olduğunu göstermektedir. Normal kilolu olma oranlarına bakıldığında, 2019’da yaşlı erkeklerin yüzde 34,9’u, yaşlı kadınların ise 26,7’si normal kilolu iken, 2022’de bu oran erkeklerde yüzde 35,8, kadınlarda yüzde 23,3 olarak kaydedilmiştir. Bu durum, yaşlı kadınlar arasında obezitenin yaygınlığının yüksek olduğunu ve normal kilolu olma oranlarının yaşlı erkeklere göre daha düşük olduğunu ortaya koymaktadır. Toplumsal cinsiyet bazlı eşitsizlikler, yaşlı kadınların sağlığının obeziteyle ilişkili riskler açısından daha kırılganlaşmasına neden olmaktadır.

Grafik 22. Yaşlı nüfusun cinsiyete göre GYA zorlukları, 2014 ve 2019

Kaynak: TÜİK, Türkiye Sağlık Araştırması, 2014, 2019

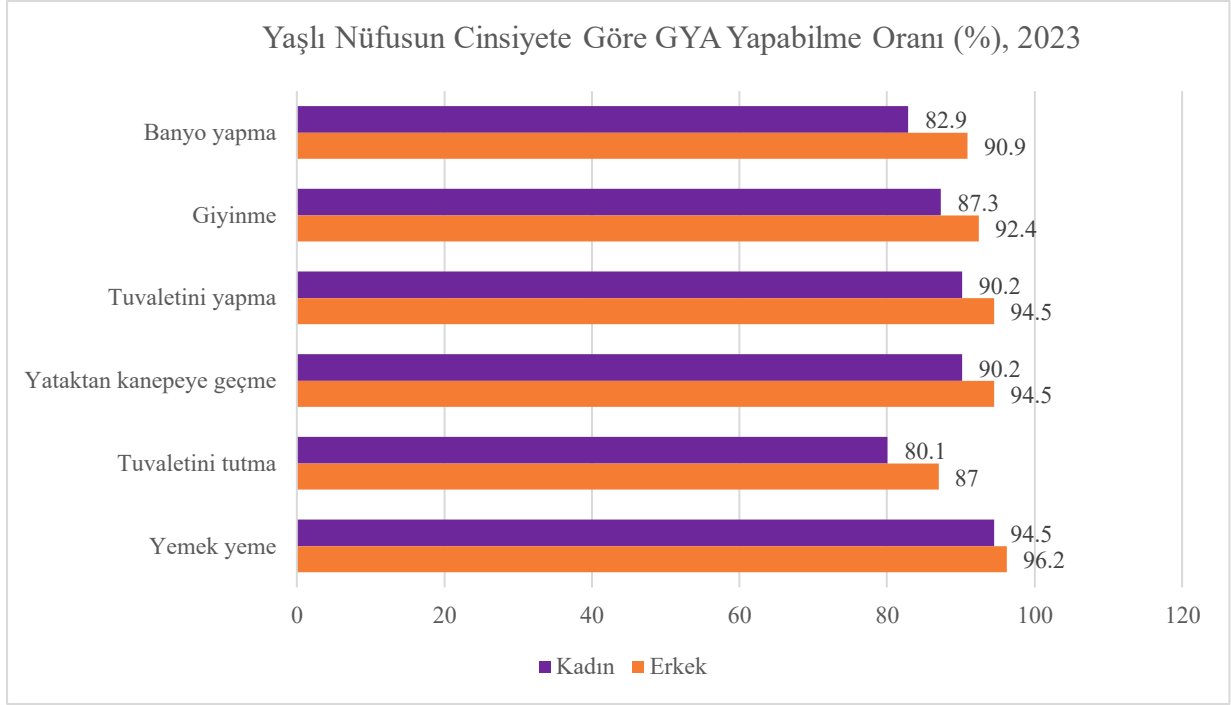
Grafik 23. Yaşlı nüfusun cinsiyete göre GYA zorlukları, 2022

Kaynak: TÜİK, Türkiye Sağlık Araştırması, 2022

2019 yılı verilerine göre, yaşlı kadınların yüzde 28’i yaşlı erkeklerin ise yüzde 14,5’i banyo yapmada, duş almada zorluk yaşadıklarını belirtmiştir. Bu oranlar 2022 yılı için kadınlarda yüzde 24,5, erkeklerde de yüzde 12,1’e gerilemiştir. 2019’da yaşlı kadınların yüzde 25,9’u da yatağa girme kalkma veya sandalyeye oturma kalkmada zorluk yaşadıklarını belirtirken, bu oran 2022’de yüzde 23’e düşmüştür. Aynı zorlukları yaşayan yaşlı erkek oranı da 2019’daki yüzde 14’ten 2022’de yüzde 11,9’a gerilemiştir. Her bir günlük yaşam aktivitesine dair zorluk yaşamada yaşlı kadınların oranında yaşlı erkeklerin oranından daha yüksektir.

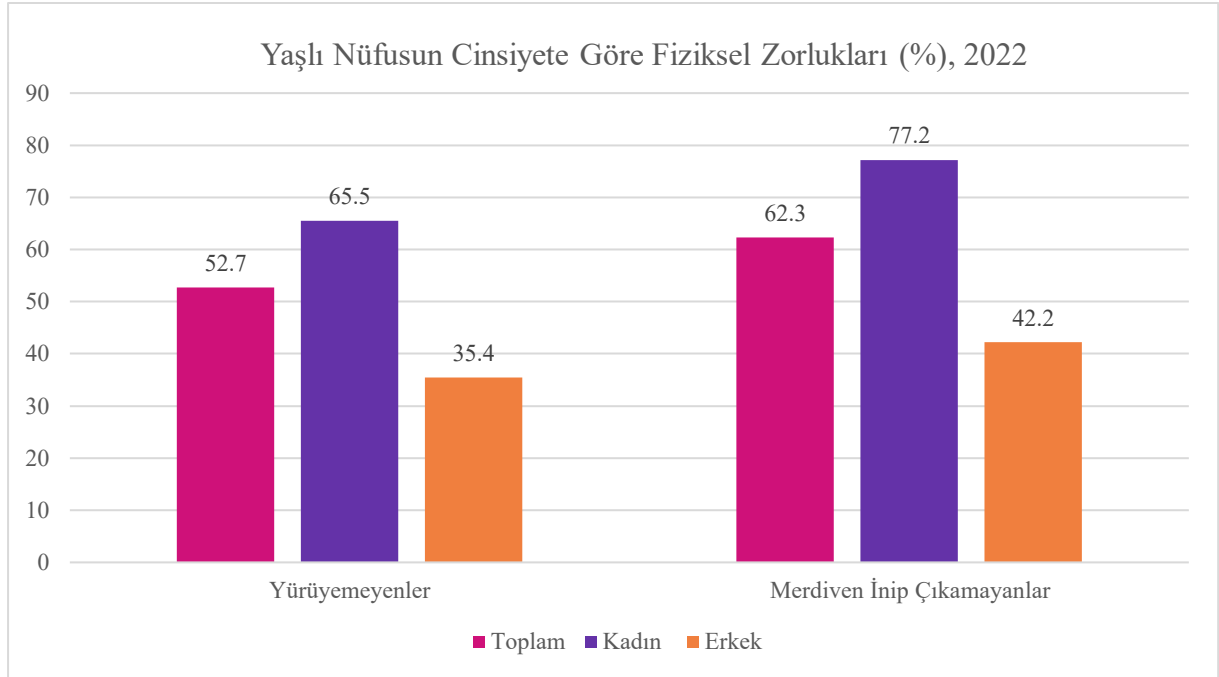
Grafik 24. Yaşlı nüfusun cinsiyete göre GYA yapabilme oranı, 2023

Kaynak: TÜİK, Yaşlı Profili Araştırması, 2023

TÜİK, Yaşlı Profili Araştırması kapsamında, günlük yaşam aktivitelerini daha kapsamlı bir şekilde ele alarak, bu aktiviteleri yaşlı nüfusun yapabilmelerine de odaklanmıştır. Bu verilere göre, her günlük yaşam aktivitesi için cinsiyet farklılıkları göze çarpmaktadır. Yaşlı kadınlar arasında her bir aktiviteyi bağımsız bir şekilde yapabilme oranları yaşlı erkeklere göre daha düşüktür. Yaşlı kadınlar ve erkekler arasındaki en büyük fark ise banyo yapma ve tuvaletini tutma aktivitelerinde tespit edilmiştir. Kendi başına banyo yapabilen yaşlı kadınların oranı yüzde 82,9’da kalırken, bu oran yaşlı erkeklerde yüzde 90,9’dur. Tuvaletini tutabilen yaşlı erkeklerin oranı yüzde 87 iken, yaşlı kadınların yüzde 80,1’i tuvaletini tutabilmektedir. Bu veriler, yaşlı kadınların sağlıklı yaşlanma pratiklerinde karşılaştıkları zorluklara ek olarak bağımsız bir yaşam sürdürebilmelerinin de yaşlı erkeklere kıyasla daha az mümkün olduğunu göstermektedir.

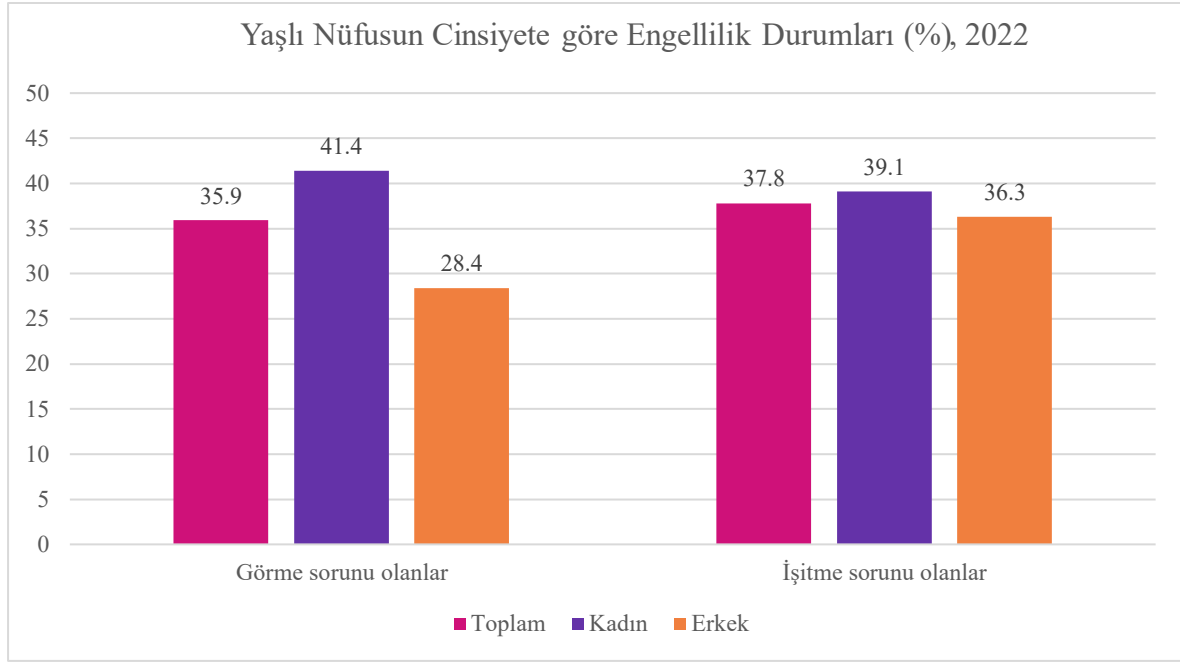
Grafik 25. Yaşlı nüfusun cinsiyete göre fiziksel zorlukları, 2022

Kaynak: TÜİK, Türkiye Sağlık Araştırması, 2022

2022 yılı verilerine göre, günlük yaşam aktivitelerinde önemli bir yer tutan hareket etme kapasitelerinin belirleyicileri olan herhangi bir yardım almadan ya da yardımcı araç kullanmadan yürüme ve merdiven inip çıkmada zorluk yaşayan yaşlılar arasında da cinsiyet farklılıkları göze çarpmaktadır. Yürüyemeyen yaşlı kadınların oranı yüzde 65,5 iken, bu oran yaşlı erkeklerde yüzde 35,4’te kalmıştır. Yine aynı şekilde, merdiven inip çıkamayan yaşlı kadınların oranı yüzde 77,2 ile oldukça yüksekken, yaşlı erkeklerde yüzde 42,2 ile yarıdan az bir seviyede kalmıştır. Bu oranlarda, 2019 yılı verileriyle karşılaştırıldığında hem kadınlar hem de erkekler için ciddi bir düşüş görülmüştür.

Grafik 26. Yaşlı nüfusun cinsiyete göre engellilik durumları, 2022

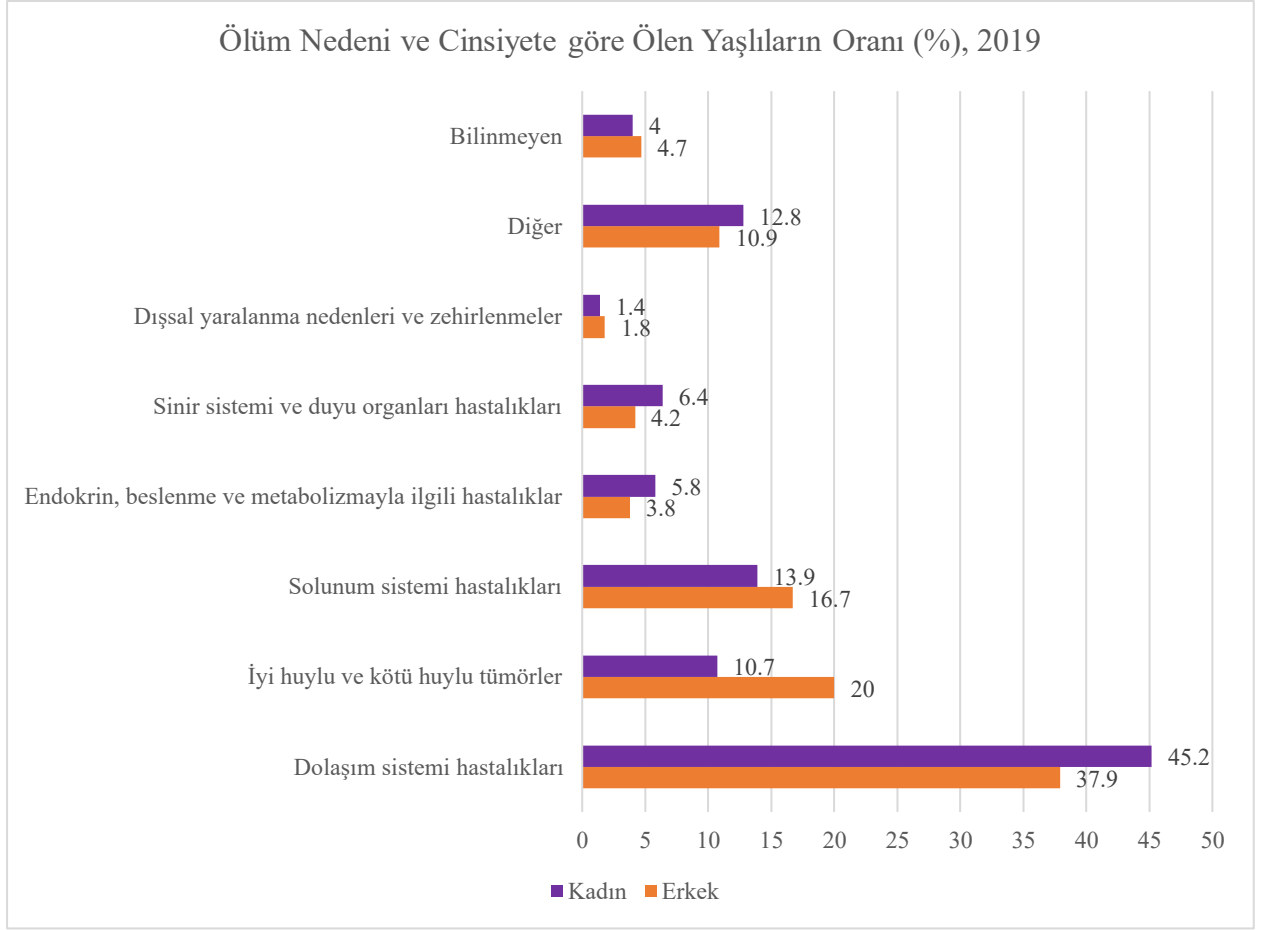

Kaynak: TÜİK, Türkiye Sağlık Araştırması, 2022

Türkiye Sağlık Araştırması 2022 yılı verilerine göre, yaşlı nüfus içerisinde görme ve işitme gibi engellilik durumlarında da yaşlı kadınlar ve erkekler arasında belirgin farklılıklar görülmektedir. Yaşlı kadınların yüzde 41,4’ü görme sorunları yaşarken, yaşlı erkeklerde bu oran yüzde 28,4’tür. İşitme sorunlarında ise bu fark daha az belirgindir; yaşlı kadınların yüzde 39,1’i, yaşlı erkeklerin ise yüzde 36,3’ü işitme sorunları yaşamaktadır. 2019 yılındaki verilerle karşılaştırıldığında görme ve işitme sorunu olan yaşlı kadınlar ve erkeklerin oranlarında bir düşüş olduğu da gözlemlenmektedir.

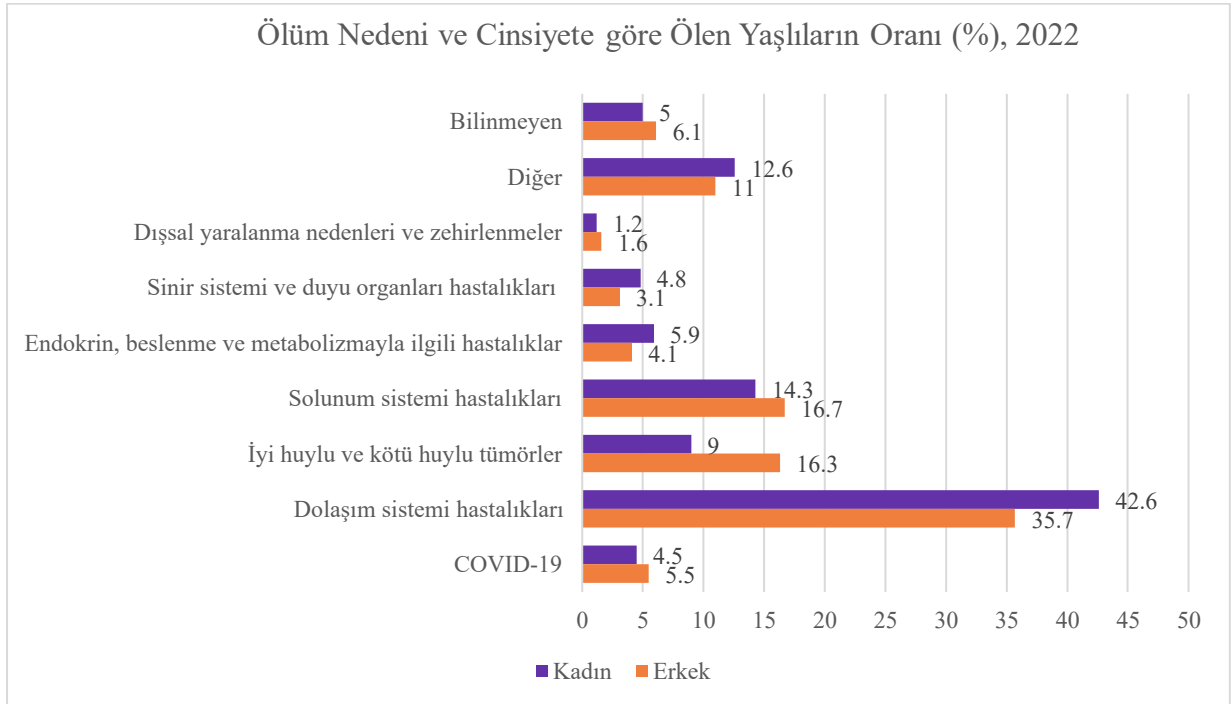
Bu veriler, yaşlı kadınların özellikle görme alanında daha fazla zorluk çektiğini ve bu tür duysal engelliliklerin günlük yaşam aktivitelerine etkisi olabileceğini göstermektedir. Yürüme, merdiven inip çıkma gibi fiziksel hareketlerde ve banyo yapma gibi temel günlük işlevlerde kadınların daha fazla zorlandığı göz önünde bulundurulduğunda, görme ve işitme sorunlarının bu zorlukları artırabileceği düşünülmektedir. Bu durum, yaşlı kadınların günlük yaşamlarında karşılaştıkları engellerin hem fiziksel hem de duysal boyutta daha yoğun olduğunu ve bu nedenle daha kapsamlı destek hizmetlerine ihtiyaç duyduklarını vurgulamaktadır.

Grafik 27. Ölüm nedeni ve cinsiyete göre ölen yaşlıların oranı, 2019

Kaynak: TÜİK, Ölüm ve Ölüm Nedeni İstatistikleri, 2019

Grafik 28. Ölüm nedeni ve cinsiyete göre ölen yaşlıların oranı, 2022

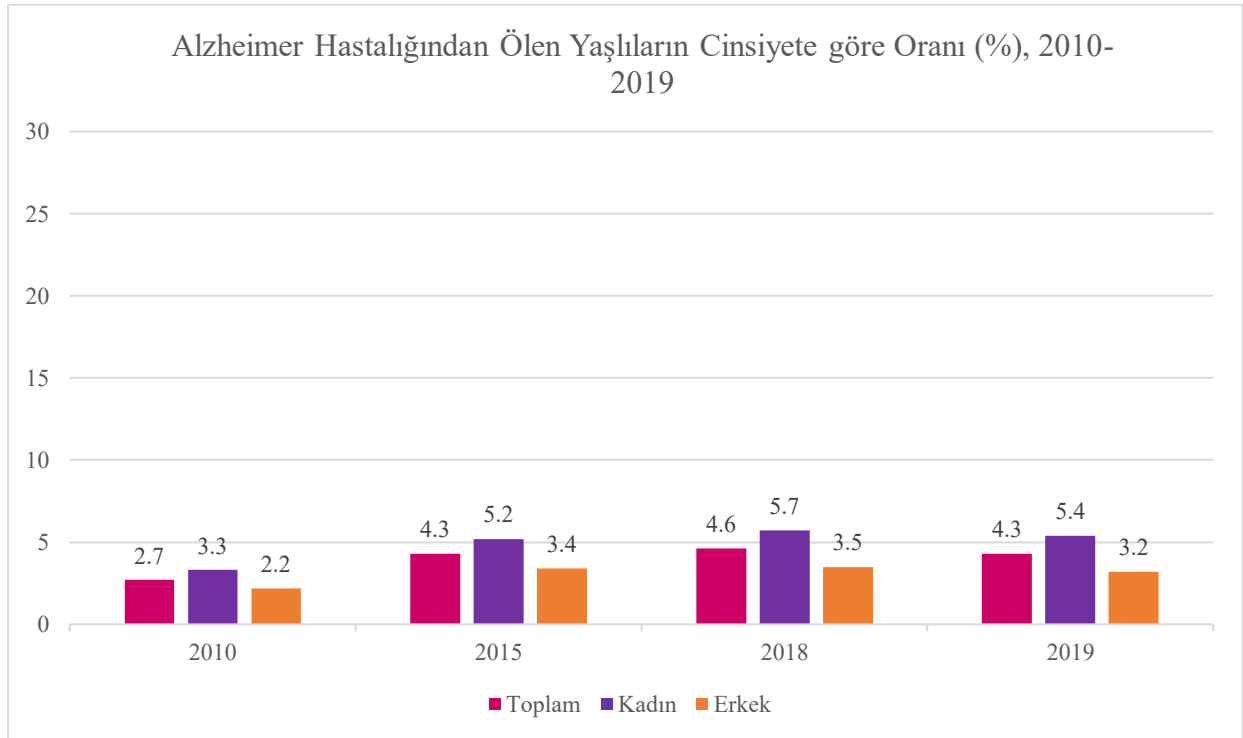

Kaynak: TÜİK, Ölüm ve Ölüm Nedeni İstatistikleri, 2022

2019 ve 2022 verilerine göre, dolaşım sistemi hastalıklarının hem yaşlı kadınlar hem de yaşlı erkekler için ana ölüm nedeni olarak öne çıktığı ancak yaşlı kadınlarda daha yüksek bir orana sahip olduğu anlaşılmaktadır. 2022 yılında yaşlı kadınlarda dolaşım sistemi hastalıklarından ölenlerin oranı yüzde 42,6 iken yaşlı erkeklerde yüzde 35,7’dir. İyi huylu ve kötü huylu tümörlerden kaynaklanan ölümlerin oranının yaşlı erkekler arasında, yaşlı kadınlara kıyasla daha yüksek olduğu görülmektedir. 2019 yılında erkeklerde bu oran kadınlara göre belirgin bir farkla öne çıkarken, 2022 yılında da benzer bir eğilim devam etmiştir. Bu durum, yaşlı erkeklerde tümörlerin daha ölümcül sonuçlara yol açtığını veya bu tür hastalıklarla ilgili risk faktörlerinin erkeklerde daha yaygın olduğunu düşündürülebilir.

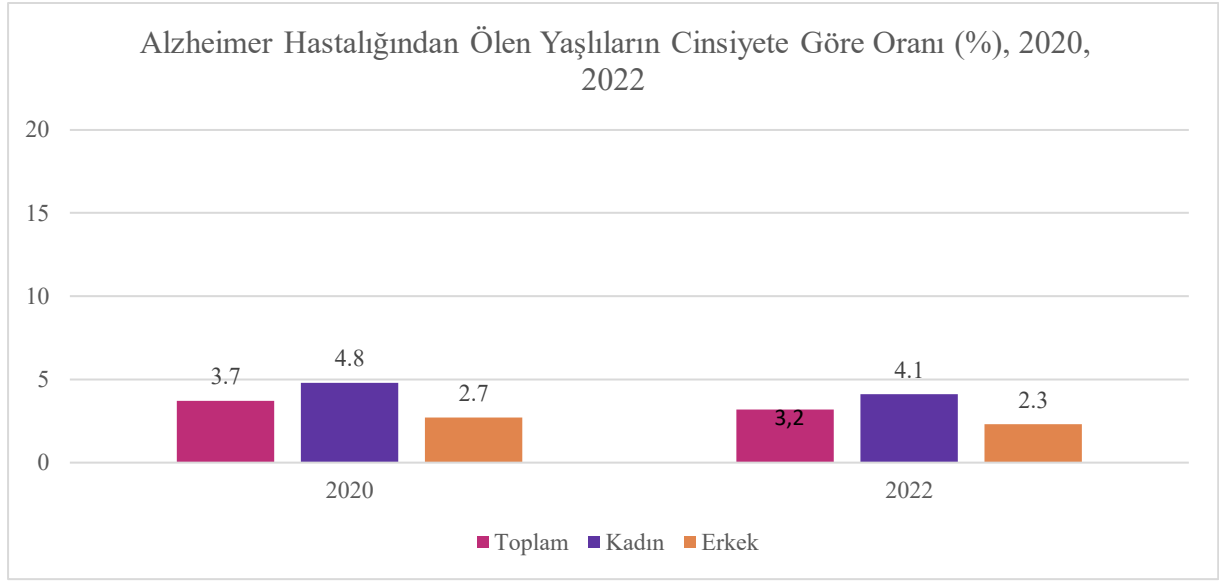
Solunum sistemi hastalıkları, yaşlı kadınlarda yüzde 14,3 yaşlı erkeklerde ise yüzde 16,7 oranında ölüm sebebi olarak öne çıkmakta ve yıllar içerisinde yüksek oranlarda ölüm nedeni olmaya devam etmektedir. Bu veriler, sağlık hizmetlerinde dolaşım sistemi, solunum sistemi ve kanser gibi hastalıklara yönelik önlemler ve desteklere yaşlı nüfusun daha fazla ihtiyaç duyduğunu ortaya koymaktadır. 2022 yılında yaşlı erkeklerde yüzde 5,5, yaşlı kadınlarda yüzde 4,5 oranında ölüme sebep olarak Covid-19 da bir ölüm sebebi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Grafik 29. Alzheimer hastalığından ölen yaşlıların cinsiyete göre oranı, 2010-2019

Kaynak: TÜİK, Ölüm Nedeni İstatistikleri, 2010-2017
TÜİK, Ölüm ve Ölüm Nedeni İstatistikleri, 2018, 2019

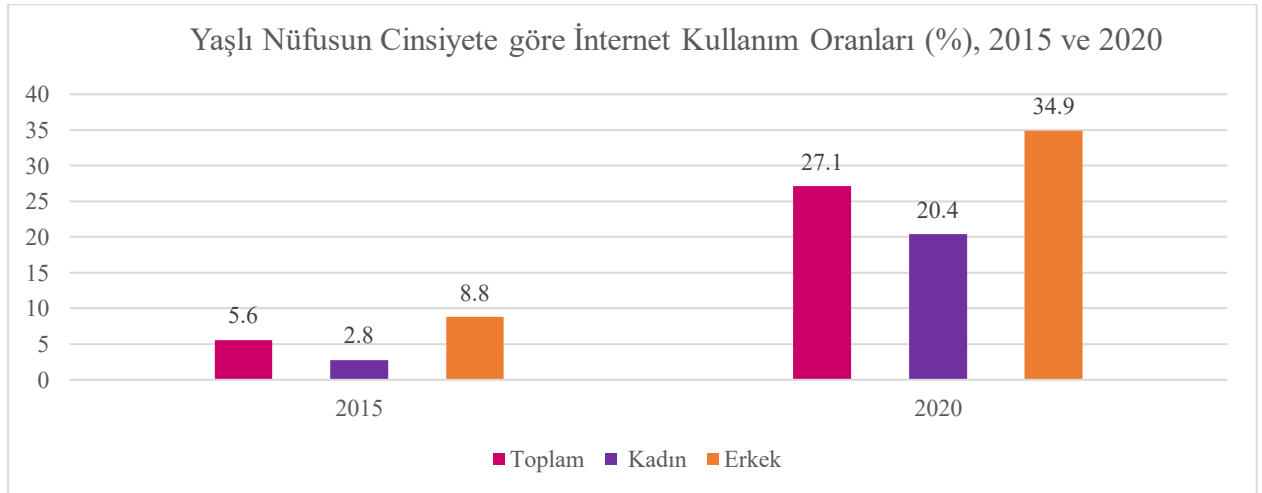
Grafik 30. Alzheimer hastalığından ölen yaşlıların cinsiyete göre oranı, 2020, 2022

Kaynak: TÜİK, Ölüm ve Ölüm Nedeni İstatistikleri, 2018-2022

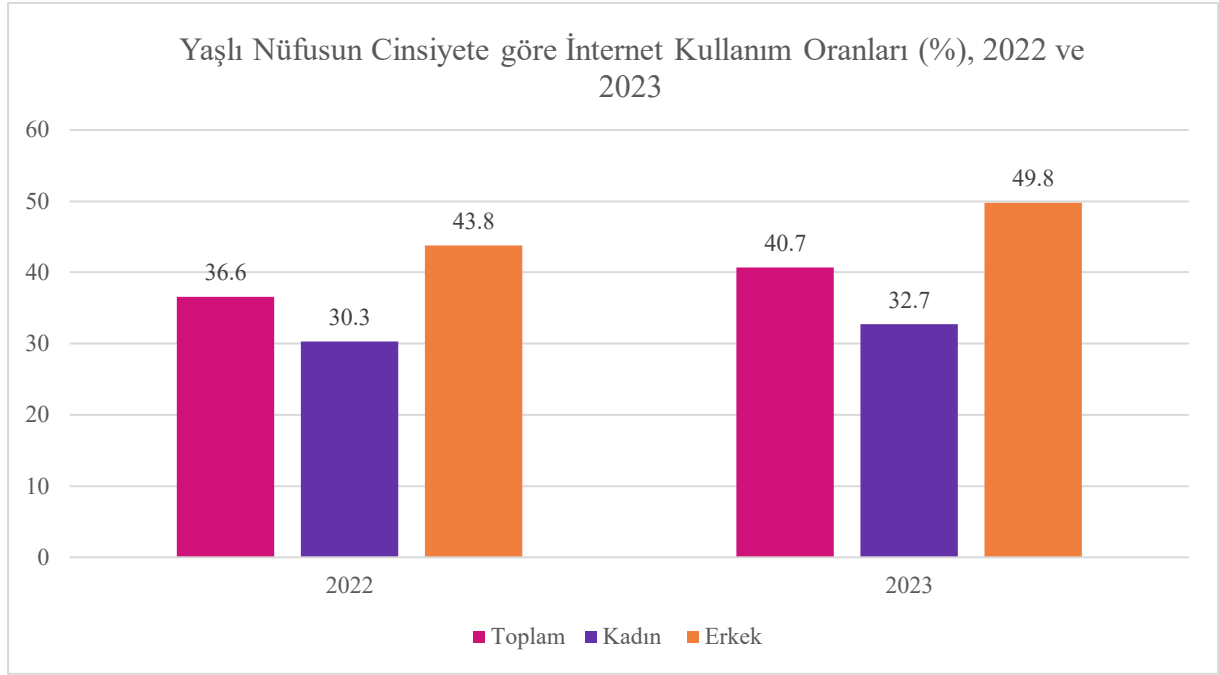
2020 ve 2022 yılı verileri, yaşlı kadınların içinde Alzheimer hastalığından ölenlerin oranının yaşlı erkeklere kıyasla daha yüksek olmaya devam ettiğini göstermektedir. 2020’de kadın oranı yüzde 4,8, erkek oranı yüzde 2,7 iken, 2022’de sırasıyla yüzde 4,1 ve yüzde 2,3’e gerilemiştir. Bu durum, 2010-2019 yılları arasında gözlemlenen cinsiyet bazlı farkın, 2020 ve 2022’de de devam ettiğini ve kadınların Alzheimer’a bağlı ölüm oranlarında erkeklere göre daha yüksek risk altında olduklarını ortaya koymaktadır.

Grafik 31. Yaşlı nüfusun cinsiyete göre internet kullanım oranları, 2015 ve 2020

Kaynak: TÜİK, Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması, 2015, 2020

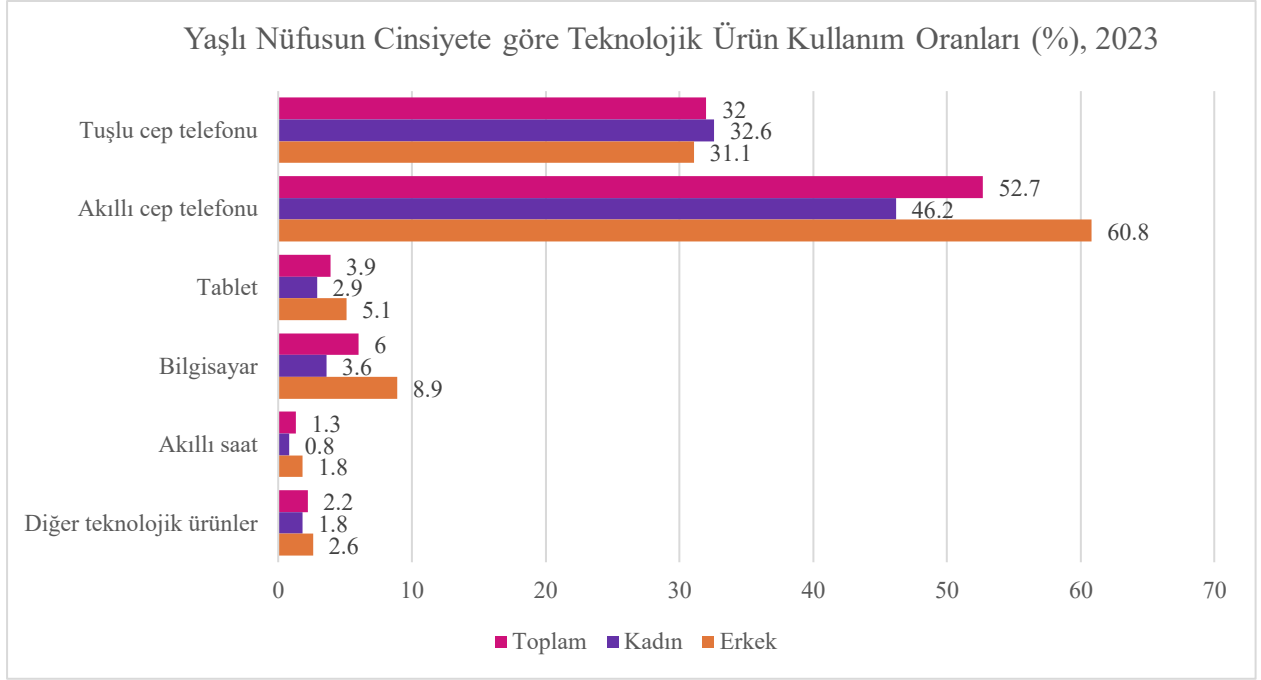
Grafik 32. Yaşlı nüfusun cinsiyete göre internet kullanım oranları, 2022 ve 2023

Kaynak: TÜİK, Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması, 2022, 2023

Her ne kadar 2015-2020 yılları ile karşılaştırıldığında, yaşlı nüfusun internet kullanımı artış göstermişse de cinsiyet eşitsizlikleri halen belirgindir. 2022 ve 2023 verilerine bakıldığında, Türkiye’de yaşlı nüfusun internet kullanım oranlarının 2015 ve 2020’ye kıyasla belirgin bir artış gösterdiği, ancak iki grup arasındaki farkın halen devam ettiği görülmektedir. 2022 yılına gelindiğinde, internet kullanan yaşlı kadınların oranı yüzde 30,3, yaşlı erkeklerin oranı ise yüzde 43,8 olarak kaydedilmiştir. 2023 yılında yaşlı kadınlarda bu oran yüzde 32,7’ye çıkarken, yaşlı erkek nüfusunun neredeyse yarısına ulaşmış, yüzde 49,8 olarak kaydedilmiştir. Diğer bir deyişle, yaşlı kadınlar arasında internet kullanımı artış gösterse de yaşlı erkeklerin gerisinde kalmaktadır. Bu veriler, teknolojik araçlara erişimde toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin şu anki yaşlı kuşak içerisinde daha belirgin olduğunu ve özellikle yaşamları boyunca eğitim ve çalışma hayatında maruz kalınan fırsat eşitsizliklerinin yaşlı kadınların dijital hayata katılımını da olumsuz etkilediğini göstermektedir.

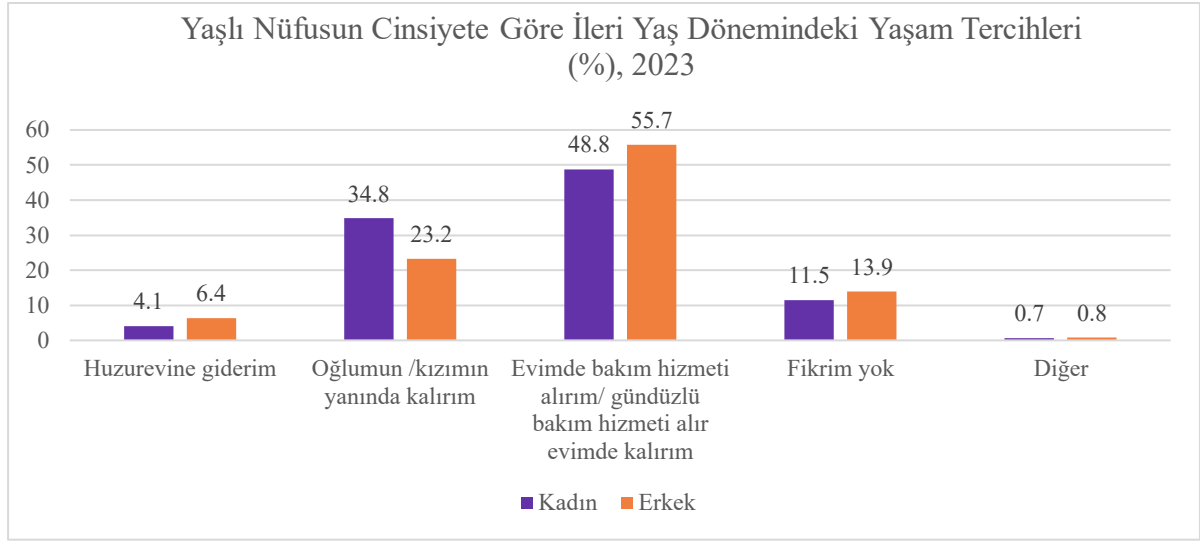
Grafik 33. Yaşlı nüfusun cinsiyete göre teknolojik ürün kullanım oranları, 2023

Kaynak: TÜİK, Türkiye Yaşlı Profili Araştırması, 2023

2023 yılı verilerine göre, teknolojik ürün kullanım oranlarında da internet kullanımındaki gibi cinsiyet bazlı farklılıklardan bahsetmek mümkündür. Özellikle yaşlı erkeklerin yüzde 60,8 gibi yüksek bir oranı, yaşlı kadınların ise sadece yüzde 46,2 gibi yarıdan az bir oranının akıllı cep telefonu kullandığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte, yaşlı erkeklerin bilgisayar ve tablet gibi diğer dijital cihazları kullanma oranı, kadınların oldukça üzerindedir. Ancak, tuşlu cep telefonu kullanımında kadın ve erkekler arasında belirgin bir fark bulunmamakta; her iki cinsiyet de bu cihazı neredeyse eşit oranda kullanmaktadır. Bu durum, yaşlı kadınların teknolojiyi daha az kullanmasının yalnızca dijital bağlantıya değil, aynı zamanda genel teknolojik erişime de yansıdığını göstermektedir. Teknoloji ve internet kullanımına erişimdeki toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin yaşlılık evresinde daha görünür olması kuşakla alakalı bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır.

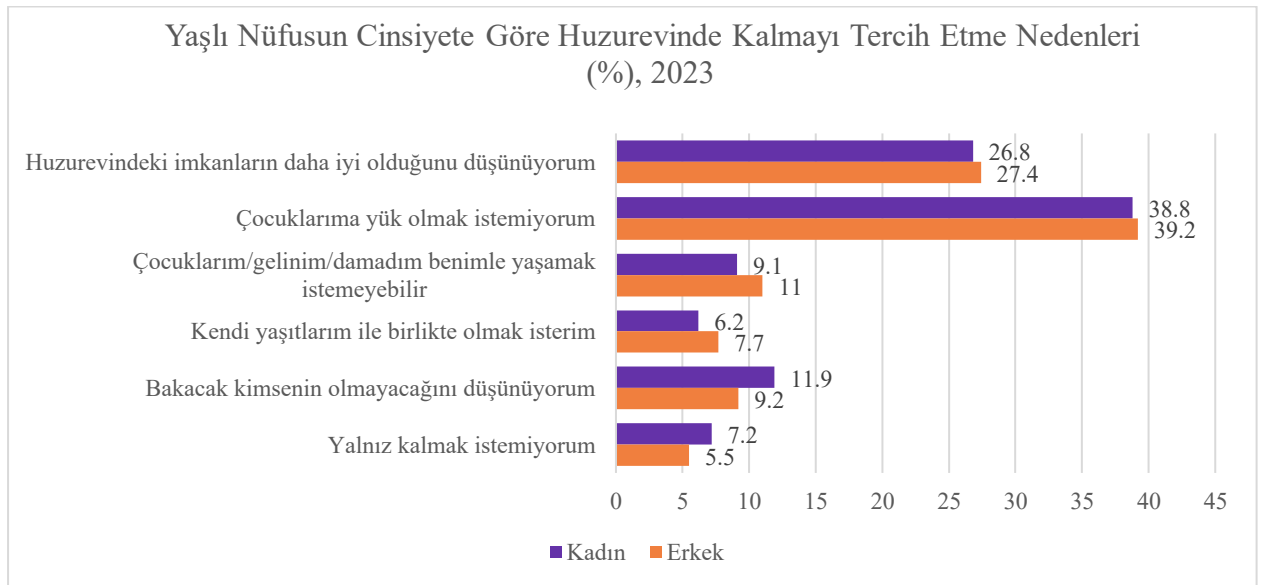
Grafik 34. Yaşlı nüfusun cinsiyete göre ileri yaş dönemindeki yaşam tercihleri, 2023

Kaynak: TÜİK, Türkiye Yaşlı Profili Araştırması, 2023

İleri yaş dönemindeki yaşam tercihleri konusuna gelindiğinde, erkeklerin yüzde 55,7'si, kadınların ise yüzde 48,8'i evde bakım hizmeti olarak kendi evlerinde kalmayı tercih etmektedir. Kadınların yüzde 34,8'i çocuklarının yanında yaşamayı tercih ederken, bu oran yaşlı erkeklerde yüzde 23,2'dir. Huzurevine gitme tercihi hem yaşlı kadınlar hem de yaşlı erkekler için oldukça düşüktür; kadınlarda yüzde 4,1, erkeklerde yüzde 6,4 olarak kaydedilmiştir. Bu veriler, yaşlı bireylerin ileri yaş tercihleri arasında huzurevlerinin hala tercih edilmediğini göstermektedir.

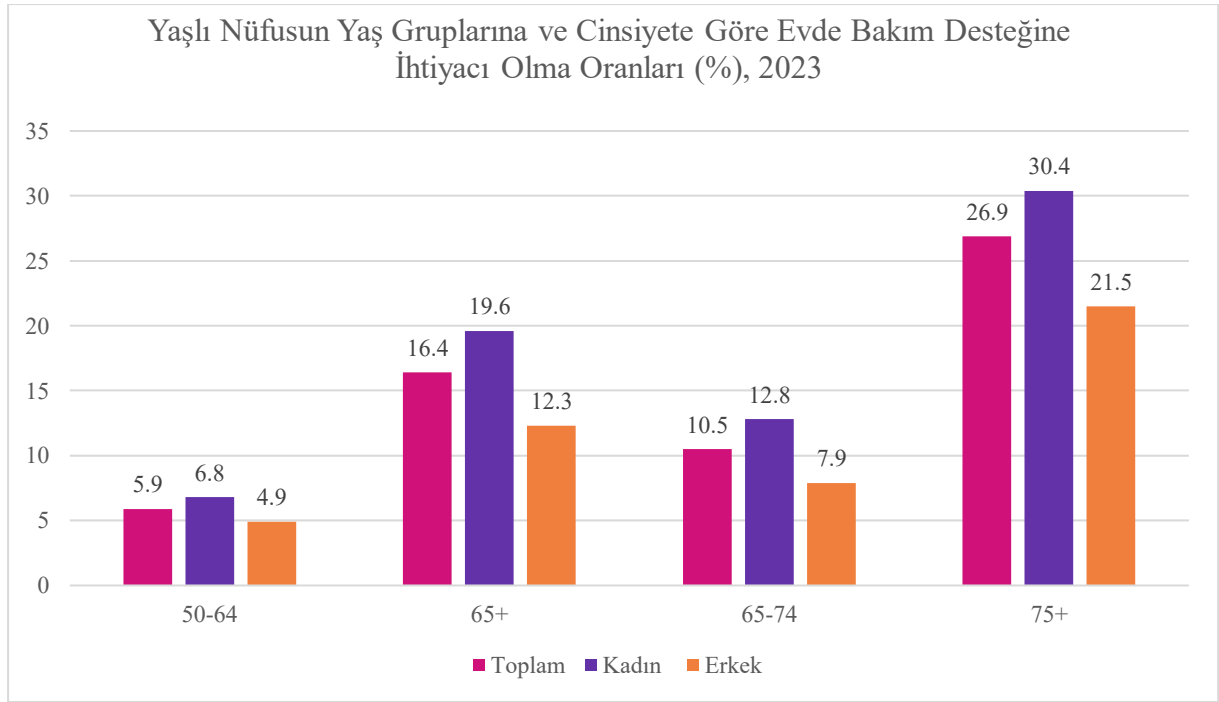
Grafik 35. Yaşlı nüfusun cinsiyete göre huzurevinde kalmayı tercih etme nedenleri, 2023

Kaynak: TÜİK, Türkiye Yaşlı Profili Araştırması, 2023

2023 yılı verilerine göre, huzurevinde kalmayı tercih eden yaşlı bireylerin tercih nedenlerinde ise cinsiyet bazlı farklılıklar oldukça belirgindir. Hem yaşlı kadınlar hem de yaşlı erkekler arasında “çocuklarına yük olmak istememe” en yaygın gerekçe olarak öne çıkmakta olup, bu oran yaşlı erkeklerde yüzde 39,2, yaşlı kadınlarda ise yüzde 38,8’dir. Ayrıca, “huzurevindeki imkanların daha iyi olduğunu düşünme” gerekçesi de yüksek oranda destek almakta; bu gerekçeyi dile getiren yaşlı erkeklerin oranı yüzde 27,4, yaşlı kadınların oranı ise yüzde 26,8’de kalmaktadır. Diğer nedenler arasında yalnız kalmak istememek, bakacak kimsesi olmayacağını düşünmek ve kendi yaşlılarıyla birlikte olmayı istemek daha düşük oranlarda ifade edilmiştir. Bu durum, yaşlı bireylerin huzurevinde kalma tercihlerini genellikle bağımsızlıklarını koruma isteği ve daha iyi imkân beklentisi doğrultusunda şekillendirdiklerini göstermektedir.

Grafik 36. Yaşlı nüfusun yaş gruplarına ve cinsiyete göre evde bakım desteğine ihtiyaç oranları, 2023

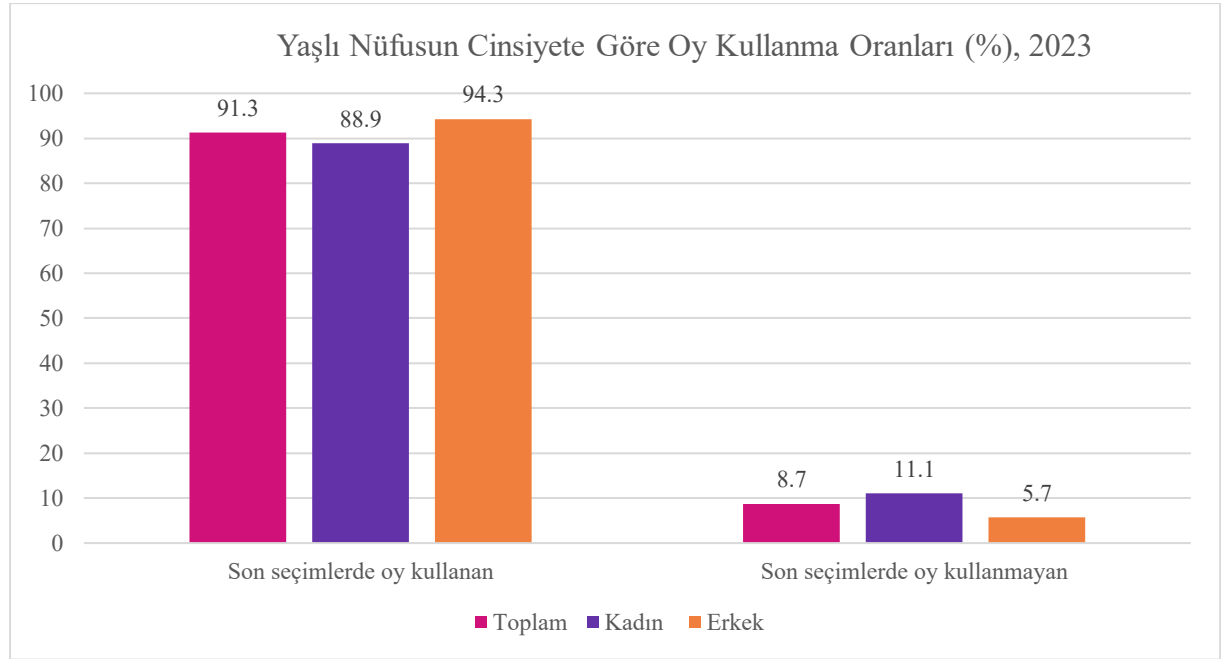
Kaynak: TÜİK, Türkiye Yaşlı Profili Araştırması, 2023

2023 yılı verilerine göre, evde bakım desteğine ihtiyaç duyan yaşlı bireylerin oranı yaş grubu ve cinsiyete göre önemli farklılıklar göstermektedir. 50-64 yaş aralığında evde bakım desteğine ihtiyaç duyan bireylerin oranı yüzde 5,9 olup, bu yaş grubundaki kadınlar erkeklere göre biraz daha yüksek bir oranda bakım desteğine ihtiyaç duymaktadır.

Yaş ilerledikçe evde bakım ihtiyacı artmakta ve 65 yaş ve üzeri grupta bu ihtiyaç belirgin hale gelmektedir. 65 yaş ve üzeri kadınların evde bakım desteğine ihtiyaç oranı yüzde 16,4 iken, erkeklerde bu oran yüzde 12,3 olarak görülmektedir. 75 yaş

ve üzeri yaş grubunda ise evde bakım desteği ihtiyacı oldukça artmakta; kadınlarda yüzde 30,4, erkeklerde ise yüzde 21,5 olarak kaydedilmektedir. Bu durum, özellikle ileri yaşlarda kadınların erkeklerle oranla daha fazla bakım desteğine ihtiyaç duyduğunu göstermektedir. Nitekim EYHGM’nin kayıtlarına göre, 2022 yılı itibarıyla evde bakım yardımı alan bireylerin çoğunluğunu 60 yaş ve üzeri engelli kadınlar oluşturmaktadır. Yaşla birlikte artan bu ihtiyaç, yaşlı kadınların sağlık ve bakım gereksinimlerinin daha yüksek olduğunu vurgulamaktadır.

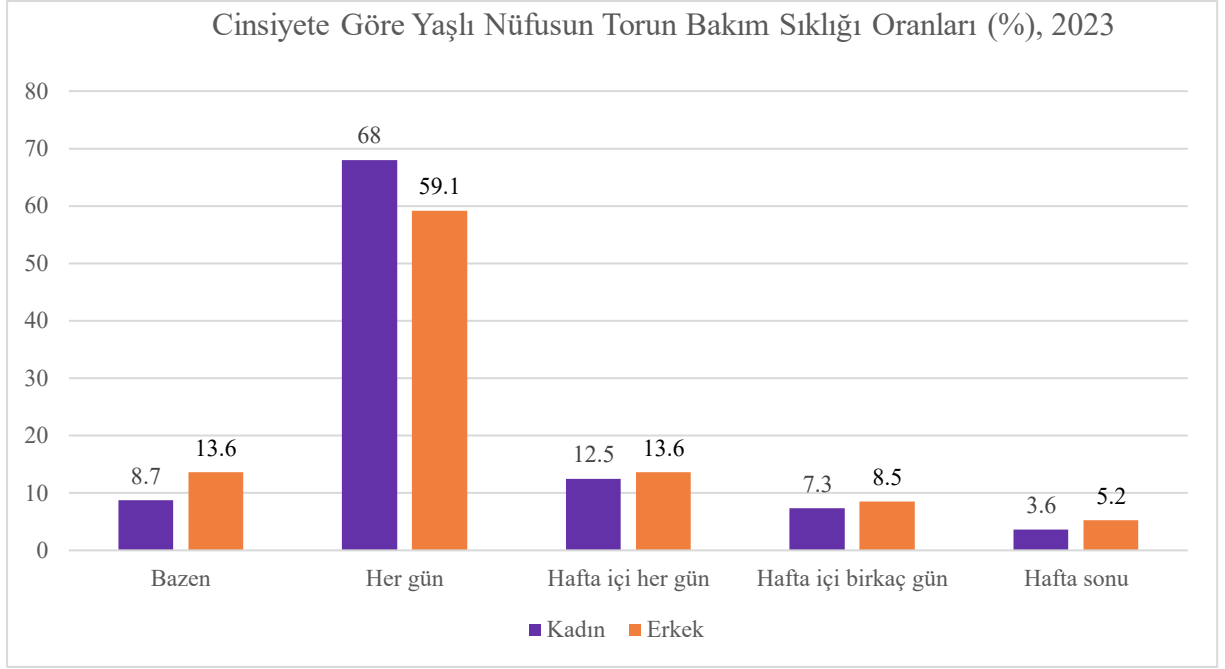
Grafik 37. Yaşlı nüfusun cinsiyete göre oy kullanma oranları, 2023

Kaynak: TÜİK, Türkiye Yaşlı Profili Araştırması, 2023

2023 yılı verilerine göre, 65 yaş ve üzeri bireylerin büyük çoğunluğu son seçimlerde oy kullanmıştır. Yaşlı erkeklerin yüzde 94,3’ü ve yaşlı kadınların yüzde 88,9’u oy kullanarak siyasi katılım göstermiştir. Toplamda ise 65 yaş ve üzeri bireylerin yüzde 91,3’lük bir oranı oy kullanmıştır. Oy kullanmayanlar, yaşlı kadınların arasında erkeklerden daha yüksek bir orana sahiptir; bu durum, yaşlı erkeklerin seçimlere katılımının yaşlı kadınlara göre daha yaygın olduğunu göstermektedir.

Grafik 38. Yaşlı nüfusun cinsiyete göre torun bakım sıklığı oranları, 2023

Kaynak: TÜİK, Türkiye Yaşlı Profili Araştırması, 2023

Son olarak, aktif yaşlanma endeksine göre sosyal katılımın belirleyicilerinden kabul edilen torun bakma oranları Türkiye Yaşlı Profili Araştırması verileriyle incelenmektedir. Bu verilere göre, torunu olup bakımıyla ilgilenen 65 ve daha yukarı yaştaki kişilerin oranı %9,7 iken bu oran erkekler için %8,8, kadınlar için %10,3’tür. Torunu olup da bakımıyla ilgilenen yaşlı bireylerin torun bakma sıklığında, kadınların her gün torun bakma oranı, erkeklere kıyasla oldukça yüksektir. Her gün torun bakan yaşlı kadınların oranı yüzde 68 iken, bu oran erkeklerde yüzde 59,1’dir. Bu durum, torun bakım sorumluluğunun daha çok kadınlar tarafından üstlenildiğini ve erkeklerin bu konuda daha az düzenli bir katılım gösterdiğini ortaya koymaktadır.

Göstergeler

Türkiye’de Verisi Toplanmakta Olan ve/veya Kullanılan Yaşlılık ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ile İlgili Göstergeler

Tablo 4. Yaşlılığa ilişkin mevcut göstergeler

Konu	İlgili İnsan Hakkı/Hakları	Gösterge (verisi mevcut)	Veri Kaynağı	Veri Toplama Yöntemi	Veri Toplama Sıklığı
Eğitim Hakkı	Eğitim Hakkı	Cinsiyete göre Yaşlı Nüfusun İçinde Okuma Yazma Bilmeyenlerin Oranları (%)	TÜİK, Ulusal Eğitim İstatistikleri Veri Tabanı	İdari Kayıt	Yılda 1
	Kendini Gerçekleştirme	Cinsiyete göre Yaşlı Nüfusun Bitirilen Eğitim Düzeyi Oranları (%)	TÜİK, Ulusal Eğitim İstatistikleri Veri Tabanı	İdari Kayıt	Yılda 1
	Ayrımcılık Yasağı	45+ Yaş Grubunda Okuma Yazma Kursunu Bitirenlerin Cinsiyete Göre Sayısı	MEB, Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü, MEB Eğitim İstatistikleri	İdari Kayıt	Yılda 1
	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği				
Sağlık Hakkı	Sağlık Hakkı	Cinsiyete Göre Doğumda Beklenen Yaşam Süresi (Yıl)	TÜİK, Hayat Tabloları	İdari Kayıt	2 Yılda 1
	Ayrımcılık Yasağı	Cinsiyete Göre 65 Yaşında Beklenen Yaşam Süresi (Yıl)	TÜİK, Hayat Tabloları	İdari Kayıt	2 Yılda 1
	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği	Cinsiyete Göre Doğumda Beklenen Sağlıklı Yaşam Süresi (Yıl)	TÜİK, Hayat Tabloları	İdari Kayıt	2 Yılda 1
	Bağımsız (Özerk) Yaşam Hakkı	Cinsiyete Göre 65 Yaşında Beklenen Sağlıklı Yaşam Süresi (Yıl)	TÜİK, Hayat Tabloları	İdari Kayıt	2 Yılda 1
	İnsan Onuruna Yaraşır Hayat Hakkı	Herhangi Bir Yardım Almadan ya da Yardımcı Bir Araç Kullanmadan Yürüyemeyen Bireylerin Cinsiyet	TÜİK, Türkiye Sağlık Araştırması	Hanehalkı Araştırma Verisi	2012 2014 2016 2019 2022

Konu	İlgili İnsan Hakkı/Hakları	Gösterge (verisi mevcut)	Veri Kaynağı	Veri Toplama Yöntemi	Veri Toplama Sıklığı
	Kendini Gerçekleştirme	ve Yaş Grubuna Göre Dağılımı (%)			
		Herhangi Bir Yardım Almadan ya da Yardımcı Bir Araç Kullanmadan Merdiven İnip Çıkamayan Bireylerin Cinsiyet ve Yaş Grubuna Göre Oranı (%)	TÜİK, Türkiye Sağlık Araştırması	Hanehalkı Araştırma Verisi	2012 2014 2016 2019 2022
		Görme Sorunu Olan Bireylerin Cinsiyet ve Yaş Grubuna Göre Dağılımı (%)	TÜİK, Türkiye Sağlık Araştırması	Hanehalkı Araştırma Verisi	2012 2014 2016 2019 2022
		İşitme Sorunu Olan Bireylerin Cinsiyet ve Yaş Grubuna Göre Dağılımı (%)	TÜİK, Türkiye Sağlık Araştırması	Hanehalkı Araştırma Verisi	2012 2014 2016 2019 2022
		Cinsiyete Göre Son 12 Ay İçinde Düşen 65+ Yaştaki Kişilerin Oranı ve Düştüğü Yerler (%)	TÜİK, Yaşlı Profili Araştırması	Hanehalkı Araştırma Verisi	2023
		Yaşlılarına Göre Öğrenmekte ve Hatırlamakta Zorluk Çeken Bireylerin Cinsiyet ve Yaş Grubuna Göre Dağılımı (%)	TÜİK, Türkiye Sağlık Araştırması	Hanehalkı Araştırma Verisi	2012 2014 2016 2019 2022
		Yaş Grubu ve Cinsiyete Göre Kişisel Bakım Faaliyetlerini Gerçekleştirirken Zorluk Çeken Yaşlıların Oranı (%)	TÜİK, Türkiye Sağlık Araştırması	Hanehalkı Araştırma Verisi	2012 2014 2016 2019 2022

Konu	İlgili İnsan Hakkı/Hakları	Gösterge (verisi mevcut)	Veri Kaynağı	Veri Toplama Yöntemi	Veri Toplama Sıklığı
		Cinsiyete Göre 65+ Yaştaki Kişilerin Günlük Aktiviteleri Yapabilme Oranı (%)	TÜİK, Yaşlı Profili Araştırması	Hanehalkı Araştırma Verisi	2023
		Veri Tabanında Kayıtlı ve Hayatta Olan Engellilerin Cinsiyet ve Yaş Grubuna Göre Sayısı	Sağlık Bakanlığı, Ulusal Engelli Veri Sistemi	İdari Kayıt	-
		Yaşlı Nüfusun Cinsiyete Göre Obezite Oranı (%)	TÜİK, Türkiye Sağlık Araştırması	Hanehalkı Araştırma Verisi	2012 2014 2016 2019 2022
		Yaşlı Nüfusun Cinsiyete Göre Fiziksel Aktivite Yapma Oranı (%)	TÜİK, Yaşlı Profili Araştırması	Hanehalkı Araştırma Verisi	2023
		Yaş Grubuna ve Cinsiyete Göre Yaşlı Ölüm Sayısı	TÜİK, Ölüm İstatistikleri	İdari Kayıt	Yılda 1
		Ölen Yaşlıların Ölüm Nedenlerine ve Cinsiyete Göre Oranı (%)	TÜİK, Ölüm ve Ölüm Nedeni İstatistikleri	İdari Kayıt	Yılda 1
		Cinsiyete, Yaş Grubuna ve İntihar Nedenine Göre İntihar Eden Yaşlı Sayısı	TÜİK, Ölüm ve Ölüm Nedeni İstatistikleri	İdari Kayıt	Yılda 1
		Alzheimer Hastalığından Ölen Yaşlıların Cinsiyete Göre Oranı (%)	TÜİK, Ölüm ve Ölüm Nedeni İstatistikleri	İdari Kayıt	Yılda 1
Ekonomik Durum	Çalışma Hakkı Toplumsal Cinsiyet Eşitliği	Yaşlı Nüfusun Cinsiyete Göre Yoksulluk Oranı (%)	TÜİK, Gelir Dağılımı ve Yaşam Koşulları Araştırması	Hanehalkı Araştırma Verisi	Yılda 1

Konu	İlgili İnsan Hakkı/Hakları	Gösterge (verisi mevcut)	Veri Kaynağı	Veri Toplama Yöntemi	Veri Toplama Sıklığı
	Kendini Gerçekleştirme	Yaşlı Nüfusun Cinsiyete Göre Yoksulluk veya Sosyal Dışlanma Riski Altında Olma Oranı (%)	TÜİK, Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması	Hanehalkı Araştırma Verisi	Yılda 1
	Bağımsız (Özerk) Yaşam Hakkı	Yaş Grubuna, Cinsiyete ve En Sık Çalışma Aktivitesi Durumuna Göre Maddi ve Sosyal Yoksunluk Oranı (%)	EuroStat	Hanehalkı Araştırma Verisi	Yılda 1
	Ayrımcılık Yasağı	Cinsiyete Göre Yaşlı Nüfusun İşgücüne Katılma Oranı (%)	TÜİK, İşgücü İstatistikleri	Hanehalkı Araştırma Verisi	Yılda 1
		Cinsiyete Göre Yaşlı Nüfusun İstihdam Oranı (%)	TÜİK, Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması	Hanehalkı Araştırma Verisi	Yılda 1
		Yaşa Göre Ücret Farkı (%)	TÜİK, Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması	Hanehalkı Araştırma Verisi	Yılda 1
		Cinsiyete Dayalı Emeklilik Maaşı Açığı (%)	TÜİK, Kazanç Yapısı İstatistikleri	Hanehalkı Araştırma Verisi	4 Yılda 1
		Yaş Grubuna (65-74) Göre Emeklilikte Cinsiyet Kapsama Oranı (%)	Eurostat	Hanehalkı Araştırma Verisi	Yılda 1
		İllere ve Cinsiyete Göre İşe Yerleştirilen Yaşlıların Sayıları	İŞKUR	İdari Kayıt	Ayda 1
		İllere ve Cinsiyete Göre Kayıtlı İşsiz Yaşlıların Sayıları	İŞKUR	İdari Kayıt	Ayda 1
		İllere ve Cinsiyete Göre İşsizlik Ödeneğini Hak	İŞKUR	İdari Kayıt	Ayda 1

Konu	İlgili İnsan Hakkı/Hakları	Gösterge (verisi mevcut)	Veri Kaynağı	Veri Toplama Yöntemi	Veri Toplama Sıklığı
		Eden Yaşlıların Sayısı			
		İllere ve Cinsiyete Göre Yaşlılara Yönelik Aktif İşgücü Programları Sayısı	İŞKUR	İdari Kayıt	Ayda 1
		Cinsiyete ve Yaş Grubuna Göre Aktif Sigortalı Kişi Sayısı	SGK, Sigortalı ve İşyeri İstatistikleri	İdari Kayıt	Yılda 1
		Cinsiyete Göre Sosyal Koruma Kapsamında Yardım ve Maaş Alan 65+ Kişi Sayısı	TÜİK, Sosyal Koruma İstatistikleri	İdari Kayıt	Yılda 1
Katılım	Kendini Gerçekleştirme	Cinsiyete Göre 65+ Nüfusun Siyasi Parti Üyelik Oranı (%)	KONDA, Yaşlılık Raporu	Nicel Veri - temsili	2008 2018
		Cinsiyete Göre 65+ Nüfusun STK Üyelik Oranı (%)	KONDA, Yaşlılık Raporu	Nicel Veri - temsili	2008 2018
		Son Üç Ay İçerisinde Yaşlıların Cinsiyete Göre İnternet Kullanım Oranı (%)	TÜİK, Yaşlı Profili Araştırması	Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması	Yılda 1
		Cinsiyete Göre Evde Yalnızken Kendini Güvende Hisseden Yaşlıların Oranı (%)	TÜİK, Yaşlı Profili Araştırması	Hanehalkı Araştırma Verisi	2023
		Cinsiyete Göre Acil Durumda Yardım İsteyebileceği Biri Olan Yaşlıların Oranı (%)	TÜİK, Yaşlı Profili Araştırması	Hanehalkı Araştırma Verisi	2023
		Cinsiyete Göre Son 12 Ay İçinde Evde Bakım Desteği Almış 65+ Yaştaki Kişilerin Oranı (%)	TÜİK, Yaşlı Profili Araştırması	Hanehalkı Araştırma Verisi	2023

Konu	İlgili İnsan Hakkı/Hakları	Gösterge (verisi mevcut)	Veri Kaynağı	Veri Toplama Yöntemi	Veri Toplama Sıklığı
		Cinsiyete Göre 65+ Yaştaki Kişilerin İleri Yaş Dönemindeki Yaşam Tercihleri (%)	TÜİK, Yaşlı Profili Araştırması	Hanehalkı Araştırma Verisi	2023

Kavramlar ve Teknik Terimler Listesi

Aktif Yaşlanma: 2002 yılında Madrid’de gerçekleştirilen İkinci Yaşlılık Asamblesi sırasında kabul edilen bu kavram, DSÖ tarafından “yaşlandıkça yaşam kalitesini artırmak amacıyla sağlık, katılım ve güvenlik fırsatlarını optimize etme süreci” olarak tanımlanmaktadır. Aktif Yaşlanmaya İlişkin Uluslararası Konseyi ise aktif yaşlanmayı, yaşlanmakta olan bireylerin “yaşamın yedi boyutunun- duygusal, çevresel, entelektüel/bilişsel, fiziksel, profesyonel/mesleki, sosyal ve manevi- tümünde hayata tam olarak katılma” olarak tanımlamaktadır.

Araçsal Günlük Yaşam Aktiviteleri: Araçsal günlük yaşam aktiviteleri arasında yiyecek hazırlama; telefon kullanma; para yönetimi, taksit, fatura ödeme; yürüme mesafesinin dışına ulaşabilme, otobüse binme; evle ilgili tamiratlar; alışveriş yapabilme; ev işleri; doktora gitme, ilaç alma aktiviteleri yer almaktadır.

Doğumda Yaşam Beklentisi: Bu ölçüt, doğumda bir insanın ortalama ne kadar yaşayabileceğini belirtmek için kullanılır ve bu değer ölüm anındaki yaşa eşittir.

Evde Bakım: Gerek teşhis ve tedavi sonrası bakım sürecinde, gerek kronik bir hastalığın takibinde, gerekse herhangi bir sağlık problemi olmaksızın koruyucu sağlık ve tetkik hizmetlerinin verilmesi süreçlerinde, ihtiyaç sahiplerine kendi ortamlarında sağlık bakımı hizmetlerinin verilmesidir.

Günlük Yaşam Aktiviteleri: Günlük yaşam aktivitelerinin arasında hareket, boşaltım, yıkanma, giyinme, tuvalet ihtiyacı ve beslenme aktiviteleri yer almaktadır. Yaşlı bireylerin bu aktiviteleri gerçekleştirme becerileri bağımsız, kısmen bağımlı ve bağımlı olarak nitelendirilir.

Nüfus Yaşlanması: Bir nüfusun yaş yapısının değişerek, o nüfustaki çocukların ve gençlerin payının azalması ve yaşlı insanların (60 veya 65 yaş üstü) payının göreceli olarak artmasıdır.

Ortanca Yaş: Yeni doğan bebekten en yaşlıya kadar nüfusu oluşturan kişilerin yaşları küçükten büyüğe doğru sıralandığında ortada kalan kişinin yaşıdır.

Uzun Süreli Bakım: Yardıma ve bakıma ihtiyacı olan ileri yaştaki bireylerin zamana yayılarak devam eden evde ya da profesyonel bir mekânda gerçekleşecek bakımınıdır.

Yaşçılık/Yaşa Dayalı Ayrımcılık (Ageism): Her ne kadar genç insanlara yönelik ayrımcılığı kapsasa da, yaşçılık daha çok ‘yaşlı’lara yaşlı oldukları için yöneltlen ayrımcılığı nitelemek için kullanılır (Çayır, 2012).

Yerinde Yaşlanma: Kurum bakımı yerine, yaşlı bireyin “kendi evinde ve toplumda güvenli, bağımsız ve rahat biçimde yaşamını sürdürebilme yeteneğini artırması”na yerinde yaşlanma denmektedir (Kalınkara & Arpacı, 2016; Kalınkara & Kapıkıran, 2017).

Kaynakça

Diğer Uluslararası Belgeler

AB Temel Haklar Ajansı. (2019). Kesişimler: LGBTİ II Araştırması-Yaşlı Analizi. Erişim Tarihi: 16.10.2024. <https://www.ilga-europe.org/report/intersections-older-people-diving-into-the-fra-lgbti-ii-survey-data/>

AB Temel Haklar Ajansı. (2023). Yaşlı Bireylerin Temel Hakları: Dijital Toplumlarda Kamu Hizmetlerine Erişimi Sağlamak. Erişim Tarihi: 16.10.2024. <https://fra.europa.eu/en/publication/2023/older-people-digital-rights>

AK. (2020). LGBTIQ Eşitliği Stratejisi (2020-2025). Avrupa Birliği Resmi Yayınlar Ofisi. https://commission.europa.eu/publications/implementation-lgbtiq-equality-strategy-2020-2025_en

AK İnsan Hakları Komiserliği. (2018, 18 Ocak). Yaşlıların Bakımda Onur Ve Özerklik Hakkı. <https://www.coe.int/en/web/commissioner/-/the-right-of-older-persons-to-dignity-and-autonomy-in-care>

BM. (2018). İklim Değişikliği Bağlamında Afet Riskinin Azaltılmasının Toplumsal Cinsiyetle İlgili Boyutlarına İlişkin CEDAW 37 Sayılı Genel Tavsiye Kararı. <https://digitallibrary.un.org/record/1626306?v=pdf#files>

BM. (2020). COVID-19’un Yaşlı İnsanlar Üzerindeki Etkisi Politika Özeti. <https://unsdg.un.org/sites/default/files/2020-05/Policy-Brief-The-Impact-of-COVID-19-on-Older-Persons.pdf>

BM. (2024). Kadınların Karar Alma Sistemlerinde Eşit ve Kapsayıcı Temsiline İlişkin CEDAW 40 Sayılı Genel Tavsiye Kararı. https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CEDAW%2FC%2FGC%2F40&Lang=en

BM. (2022). Yerli Kadınların ve Kızların Haklarına İlişkin CEDAW 39 Sayılı Genel Tavsiye Kararı. Erişim Tarihi: 20.10.2024. <https://www.ohchr.org/en/documents/general-comments-and-recommendations/general-recommendation-no39-2022-rights-indigeneous>

BM. (2024). Yaşlanmaya İlişkin Açık Uçlu Çalışma Grubu On Dördüncü Oturum Raporu. <https://documents.un.org/doc/undoc/ltd/n24/137/05/pdf/n2413705.pdf>

BM-AEK. (2019). Gayri Resmi Bakıcıların Zorlu Roller Politika Özeti no 22.

https://unece.org/DAM/pau/age/Policy_briefs/ECE_WG1_31.pdf

BM-AEK (2020). Sürdürülebilir ve Akıllı Şehirlerde Yaşlanma Politika Özeti_no 24.

https://unece.org/fileadmin/DAM/pau/age/Policy_briefs/ECE_WG-1_35.pdf

BM-AEK (2021). Yaşlanmanın Anaakımlaştırılması Rehberi.

https://unece.org/sites/default/files/2021-03/ECE-WG.1-37_Guidelines_for-Mainstreaming_Ageing_1.pdf

BM-AEK (2022). Yaşlanmayı Ana Akımlaştırma Politika Özeti no 27.

<https://unece.org/sites/default/files/2024-07/PB27-EN.pdf>

BM-AEK. (2023). Savunmasız Durumdaki Yaşlılar Politika Özeti no 28.

<https://unece.org/sites/default/files/2024-01/ECE-WG.1-42-PB28.pdf>

BM-AEK (2024). Yaşlı İnsanların Ruh Sağlığı Politika Özeti no 29.

https://unece.org/sites/default/files/2024-06/ECE_PB29_EN.pdf

BM-ESİB (2023a). Yaşlanan Bir Dünyada Kimseyi Geride Bırakma: Dünya Sosyal Raporu 2023. Erişim tarihi: 24.11.2024.

<https://social.desa.un.org/sites/default/files/publications/2023-02/WorldSocialReport2023.pdf>

BM-ESİB (2023b). Yaşlanan Dünya Nüfusu 2023: En Az Gelişmiş Ülkelerde Nüfusun Yaşlanmasıyla İlgili Zorluklar ve Fırsatlar. Erişim tarihi: 24.11.2024.

https://www.un.org/development/desa/pd/sites/www.un.org.development.desa.pd/files/undesd_pd_2024_wpa2023-report.pdf

BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği. (2024, 8 Temmuz). Katkı Çağrısı: İnsan Hakları Perspektifinden Bakım ve Desteğin Merkeziliğine İlişkin İnsan Hakları Konseyi'nin 54/6 kararı. <https://www.ohchr.org/en/calls-for-input/2024/call-input-human-rights-council-resolution-546-centrality-care-and-support>

BM Kadın Birimi (2020). Toplumsal Cinsiyet, Yaş ve Engellilik: Kesişimi Ele Almak.

BM Kadın Engelli Kadınlar ve Kız Çocukları Üzerine Özetler Dizisi. Erişim tarihi: 4.11.2024. <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2022/06/brief-gender-age-and-disability>

BM Kadın Birimi. (2021). Geride Bırakılan Kadınlar ve Kız Çocukları: Pandemiye Yönelik Aksiyonlardaki Göze Batan Boşluklar. Erişim Tarihi: 8.11.2024. <https://data.unwomen.org/sites/default/files/documents/Publications/glaring-gaps-response-RGA.pdf>

BM Kadın Birimi. (2022). Savunu Özeti - Yaşlı Kadınlar: Yaş ve Cinsiyet Kesişimindeki Eşitsizlik. Erişim Tarihi: 8.11.2024. <https://data.unwomen.org/publications/older-women-inequality-intersection-age-and-gender>

BM Kadın Birimi. (2023). Türkiye’deki Depremlerin Etkisi: Kadın ve Kız Çocuklarının Hakları İçin Çalışan Sivil Toplum Kuruluşlarının Deneyim ve Bakış Açıları. https://eca.unwomen.org/sites/default/files/2023-07/her_aftermath_turkce-1.pdf

BM Kadın Birimi. (2023, 27 Ekim). Bakım Verenlere Bakmak: Yaşlı Kadınların Haklarını ve Katkılarını Tanıma. BM Kadın Birimi Veri Merkezi. Erişim tarihi: 27.11.2024. <https://data.unwomen.org/features/caring-carers-recognizing-rights-and-contributions-older-women>

DSÖ. (2022). Sağlık için Yapay Zekada Yaşlılık Politika Özeti. <https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/351503/9789240040793-eng.pdf?sequence=1>

DSÖ. (2023). Sağlıklı Yaşlanmanın On Yılı İlerleme Raporu (2021-2023). Erişim Tarihi: 20.10.2024. <https://www.who.int/publications/i/item/9789240079694>

DSÖ. (2024). Yaşlıları Görünür Kılmak: Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları İzleme Çerçevesi ve Göstergelerinde Yaşlıların Görünür Kılınması. <https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/376154/9789240090248-eng.pdf?sequence=1>

DSÖ. (2024). 60 Yaş ve Üstü Kadınlara Yönelik Şiddet: Veri Erişilebilirliği, Metodolojik Hususlar ve İyi Uygulamalar için Öneriler. <https://who.int/publications/i/item/9789240090996>

EIGE. (2023). Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Endeksi 2023: Ulaşım ve Enerjide Yeşil Dönüşüme Doğru. Avrupa Birliği Yayın Ofisi. https://eige.europa.eu/publications-resources/publications/gender-equality-index-2023-towards-green-transition-transport-and-energy?language_content_entity=en

EL*C. (2023). Görünmeyi Görünür Hale Getirmek: Yaşlı Lezbiyenlerin Yaşadıkları Deneyimlerin Bir Analizi. Erişim Tarihi: 13.11.2024.

https://europeanlesbianconference.org/wp-content/uploads/2023/03/Making-the-Invisible-Visible-an-analysis-of-older-lesbians-lived-experiences_ELC-research.pdf

HelpAge International. (2011). Yaşlı Bireylerin Haklarına Dair Yeni bir BM Sözleşmesi Oluşturulması Konusunda Diyaloğun Teşviki için bir Kaynak. Erişim tarihi: 18.11.2024. <https://rightsofolderpeople.org/wp-content/uploads/2013/12/Strengthening-Rights-English-Low-Res.pdf>

HelpAge International. (2020). Adil Bir Dünyada Yaşlanmak: Helpage International 2030 Stratejisi. Erişim tarihi: 9.11.2024. <https://www.helpage.org/silo/files/helpage-2030-strategy.pdf>

HelpAge International. (2021b). Yaşlı Bireyler ve İklim Hareketi. Erişim Tarihi: 29.11.2024 https://unfccc.int/sites/default/files/resource/OlderPeople_inClimateAction_briefing_18032021.pdf

HelpAge International. (2023). Yaşlanan Bir Dünyada İklim Adaleti. <https://www.helpage.org/wp-content/uploads/2023/11/Climate-justice-in-an-ageing-world.pdf>

Uluslararası Af Örgütü. (2024). Yaşlı Kişilerin Haklarına Dair bir BM Sözleşmesine Neden İhtiyacımız Var. Erişim tarihi: 4.11. 2024. <https://www.amnesty.org/en/wp-content/uploads/2024/07/ACT3081892024ENGLISH.pdf>

Uluslararası Çalışma Örgütü. (2024). İnsana Yakışır İş ve Bakım Ekonomisine İlişkin Karar. Erişim tarihi: 23.11.2024. https://www.ilo.org/sites/default/files/2024-07/ILC112-Resolution%20V-%7BRELMEETINGS-240620-001%7D-Web-EN_0.pdf

Yaşlıların Hakları İçin Küresel İttifak. (2022). GAROP 2021-2022 Yıllık Özeti. https://rightsofolderpeople.org/wp-content/uploads/2022/09/GAROP-annual-summary-2021_280822.pdf

Eylem Planları, Stratejik Planlar ve Diğer Planlar

T.C. Adalet Bakanlığı (2021). İnsan Hakları Eylem Planı (2021-2023).
<https://insanhaklariylemplani.adalet.gov.tr/resimler/insanhaklariylemplaniTR.pdf>

T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (AÇSHB). (2022). AÇSHB Stratejik Planı (2022-2026). <https://www.aile.gov.tr/media/101050/2022-2026-stratejik-plani.pdf>

T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2023). Yaşlı Hakları Ulusal Eylem Planı (2023-2025).
https://aile.gov.tr/media/133624/yasli_haklari_ulusal_eylem_plani.pdf

T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2023). Engelli Hakları Ulusal Eylem Planı (2023-2025).
https://www.aile.tr/media/133056/engelli_haklari_ulusal_eylem_plani_23-25.pdf

T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2024). AÇSHB Stratejik Planı (2024-2028).
<https://www.aile.gov.tr/media/157370/stratejik-plan-2024.pdf>

T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (ÇSGB). (2024). ÇSGB Stratejik Planı (2024-2028). <https://www.csgeb.gov.tr/media/93472/csgeb-stratejik-plani-2024-2028.pdf>

T.C. Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2024). MEB Stratejik Planı (2024-2028).
<https://sgb.meb.gov.tr/yayinlarimiz/yayin/112>

T.C. Sağlık Bakanlığı, (2019). Sağlık Bakanlığı Stratejik Planı (2024-2028).
<https://dosyamerkez.saglik.gov.tr/Eklenti/47452/0/saglik-bakanligi-stratejik-plan-2024-2028pdf.pdf? tag1=7B2A9834832BF7DCF36F2C7E5607D8543752A372>

T.C. Sağlık Bakanlığı, (2021). Türkiye Sağlıklı Yaşlanma Eylem Planı ve Uygulama Programı (2021-2026).
https://ekutuphane.saglik.gov.tr/Ekutuphane/kitaplar/T%C3%BCrkiye%20Sa%C4%9Fl%C4%B1kl%C4%B1%20Ya%C5%9F_Ek_d112bd2e-edd7-4b74-aff8-9639da5ab725.pdf

Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu, (2019). TİHEK Stratejik Planı (2024-2028).
<https://www.tihek.gov.tr/public/editor/uploads/rEZpT1el.pdf>

Kalkınma Planları

T.C. Cumhurbaşkanlığı, Strateji ve Bütçe Başkanlığı, (2023). 12. Kalkınma Planı (2024-2028). Erişim tarihi: 18.10.2024. https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2023/11/On-ikinci-Kalkinma-Plani_2024-2028_17112023.pdf

Diğer Kaynaklar

17 Mayıs Derneği. (2022). Yaşlanıyoruz Lubunya: Anket/Görüşmeler ve Çalışma Raporu. <https://www.17mayis.org/images/publish/pdf/yaslaniyoruz-lubunya-anket-gorusmeler-ve-calisma-raporu-16-05-2022.pdf>

Arun, Ö. (2023). Sağlık Hakkı ve Türkiye’de Yaşlıların Sağlık Hizmetlerine Erişimi. <https://api.senex.org.tr/Upload/Publication/d0b3263787b14f7f809e11e9af44d194.pdf>

Arun, Ö. & Arun, B. (2023). Sosyal İçerme: Türkiye’de Yaşlıların Toplumsal Yaşama Katılımı. <https://api.senex.org.tr/Upload/Publication/b32147a44deb4f229a6b676d51047587.pdf>

BM Kadın Birimi ve ENKAD. (2024). Türkiye’de Engelli Kadınların Durumu, İhtiyaçları ve Öncelikleri: Hak Temelli Bir Araştırma. https://eca.unwomen.org/sites/default/files/2024-09/unwomen_turkiye_engellikadinkimdir_reportsummary_turkish_digital_final.pdf

Çayır, K. (2012). Yaşçılık/yaşa dayalı ayrımcılık. *Ayrımcılık: Çok Boyutlu Yaklaşımlar*, 163-174.

Derin Yoksulluk Ağı. (2023). Afet Risklerinin Azaltılmasında Yaşlı Bireyleri Kapsayıcı Araç Seti. <https://derinyoksullukagi.org/category/kaynakca/afet-risklerinin-azaltilmasinda-yasli-bireyleri-kapsayici-arac-seti>

Erman, T., & Yazar, D. (2023). Shifting responsibility in governing aging: municipal active aging discourses in Turkey. *Critical Policy Studies*, 17(4), 544-562. <https://doi.org/10.1080/19460171.2022.2160365>

Hatiboğlu-Kısat, B., & Odabaş, A. A. (2020). Çankaya’nın Sitemli Yurttaşları: Kentsel Hareketlilik ve Kentsel Hizmetlere Erişim Ekseninde Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin İzleri: Ankara, Çankaya
Örneği. <https://dspace.ceid.org.tr/server/api/core/bitstreams/72adfc79-ca7f-442c-930e-fcc1b9374b02/content>

Kadın İşçi Dayanışma Derneği. (2024). 50 Yaş Üstü Kadınların Ücretli Emek Alanında Karşılaştıkları Cinsiyet Temelli Ayrımcılıklar ve Çözüm Önerileri. <https://www.kadinisci.org/wp-content/uploads/2024/09/50-Yas-Ustu-Kadinlari-Ucretli-Emek-Alaninda-Karsilastiklari-Cinsiyet-Temelli-Ayrimciliklar-ve-Cozum-Onerileri-Rapor-Eylul-2024-1.pdf>

Kadının İnsan Hakları Derneği (KİH). (2024). Eşitlik için Belediyelerin Yapabileceği Çok Şey Var! <https://kadinininsanhaklari.org/wp-content/uploads/2024/03/yerel-secimler-1.docx.pdf>

Kalınkara, V. & Arpacı, F. (2013). Yerde yaşlanma. VII. Ulusal Yaşlılık Kongresi, 23-25 Mayıs. Karabük. (s.54-60).

Kalınkara, V., & Kapıkıran, Ş. (2017). Yerde yaşlanma ölçeğinin geliştirilmesi ve psikometrik özellikleri. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 10(2), 54-66. <https://dergipark.org.tr/en/pub/yasad/issue/30342/330894>

Liman, B. (2023). Türkiye’de Bakım Politikalarının Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden Değerlendirmesi. <https://api.senex.org.tr/Upload/Publication/602fcd863769438891983a74e5a49924.pdf>

Senex İzleme. (2023). İklim Değişikliği Kaynaklı Afetler ve Türkiye’de Yaşlı Hakları. <https://api.senex.org.tr/Upload/Publication/7946ffd7308b4a398758cbcd9dc5499.pdf>

Senex İzleme. (2024). Yaşlılara Yönelik Şiddet ve İhlallerin İzlenmesi: 2024 Yılı II. Dönem Raporu. <https://api.senex.org.tr/Upload/Publication/853f8f66f1124f8ea4ce2853dc9b833b.pdf>

Taşçı, F. & Gökçe, O. Z. (2023). İstatistiklerle Deprem Bölgesindeki Yaşlılar. SETA Analiz, Sayı 389. <https://www.setav.org/egitim-ve-sosyal-politikalar/analiz-istatistiklerle-deprem-bolgesindeki-yasli-lar>

Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu. (TİHEK) (2022). Türkiye Yaşlı Hakları Raporu. <https://www.tihek.gov.tr/public/editor/uploads/1661929782.pdf>

T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2022). 2030 Engelsiz Vizyon Belgesi.
https://www.aile.gov.tr/media/94718/2030_engelsiz_vizyon_belgesi.pdf

T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2022). Yaşlanma Vizyon Belgesi.
https://www.aile.gov.tr/media/133623/yaslanma_vizyon_belgesi.pdf

T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Engelli ve Yaşlı Hakları Genel Müdürlüğü (EYGHM). (2023). Yaşlanmanın Anaakımlaştırılması Rehberi.
https://aile.gov.tr/media/135825/yaslanmanin_anaakimlastirilmasi_rehberi.pdf

T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2024). Ailenin Korunması ve Güçlendirilmesi Vizyon Belgesi ve Eylem Planı (2024-2028).
<https://www.aile.gov.tr/media/165130/ailenin-korunmasi-ve-gu-c-lendirilmesi-vizyon-belgesi-ve-eylem-planı.pdf>

T.C. Sağlık Bakanlığı. (2024). Sağlık İstatistikleri Yıllığı 2022.
<https://dosyasb.saglik.gov.tr/Eklenti/48054/0/siy202205042024pdf.pdf>

Toplumsal Haklar ve Araştırmalar Derneği (TOHAD). (2022) Engelli Hakları İzleme Raporu 2021. https://www.tohad.org/tohad/wp-content/uploads/2023/03/engelli_haklari_izleme_raporu_2021.pdf

TÜİK (2024a). İstatistiklerle Yaşlılar 2023.
<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Yaslilar-2023-53710>

TÜİK (2024b). Hayat Tabloları 2021-2023.
<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hayat-Tablolari-2021-2023-53678>

Üstün, H., Erbay, H., Ülker, G., Alıcıoğlu Cömert, D., Tümen, B., & Demirdirek, A. (2024). Yaşını Gösteren Kadınlar: Yaşlanmanın Feminist Deneyimi. Dipnot Yayınları. ISBN: 9786052318843.

Wilkinson, S. (2023, 15 Haziran). LGBT+ Topluluğu Yaşlandıkça Kendi Başının Çaresine Bakmak Zorunda Bırakılmamalıdır. Centre for Ageing Better. Erişim tarihi: 14.10.2024. <https://ageing-better.org.uk/blogs/lgbt-community-should-not-be-left-fend-itself-it-grows-older>

Ekler

EK 1. Yaşlılık ve Toplumsal Cinsiyete İlişkin Uluslararası Belgeler

Belgenin Adı	Tarihi	Kaynak
1. CEDAW 37 Sayılı Tavsiye Kararı	2018	BM
2. CEDAW 39 Sayılı Tavsiye Kararı	2022	BM
3. CEDAW 40 Sayılı Tavsiye Kararı	2024	BM
4. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Stratejisi (2020-2025)	2020	AK
5. LGBTIQ Eşitliği Stratejisi (2020-2025)	2020	AK
6. Sağlık için Yapay Zekada Yaşlılık Politika Özeti	2022	DSÖ
7. Sağlıklı Yaşlanmanın On Yılı İlerleme Raporu (2021-2023)	2023	DSÖ
8. COVID-19’un Yaşlı İnsanlar Üzerindeki Etkisi Politika Özeti	2020	BM
9. Gayri Resmi Bakıcıların Zorlu Roller Politika Özeti no 22	2019	BM-AEK
10. Sürdürülebilir ve Akıllı Şehirlerde Yaşlanma Politika Özeti no 24	2020	BM-AEK
11. Yaşlanmanın Anaakımlaştırılması Rehberi	2021	BM-AEK
12. Yaşlanmanın Anaakımlaştırılması Politika Özeti no 27	2022	BM-AEK
13. Savunmasız Durumdaki Yaşlılar Politika Özeti no 28	2022	BM-AEK
14. Yaşlı İnsanların Ruh Sağlığı Politika Özeti no 29	2024	BM-AEK
15. Yaşlıları Görünür Kılmak: Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri İzleme Çerçevesi ve Göstergeler	2024	DSÖ

EK 2. Yaşlılık Alanında Çalışan Toplumsal Cinsiyet Temelli STK’lar

STK adı	Web Sitesi
17 Mayıs Derneği	https://www.17mayis.org/
Engelli Kadın Derneği (ENKAD)	https://www.enkad.org/
Kalkınmada Kadının Sağlık Hakkı Derneği (KADINSA)	https://kadinsa.org/ https://x.com/kadsaghakki
Kadının İnsan Hakları Derneği (KİH)	https://kadinininsanhaklari.org/
Kadın İşçi Derneği	https://www.kadinisci.org/

EK 3. Yaşlılık Alanında Çalışan Hak Temelli STK'lar

STK adı	Web Sitesi
65+ Yaşlı Hakları Derneği	https://yaslihaklaridernegi.org/
Senex Yaşlanma Çalışmaları Derneği	http://www.senex.org.tr/
Toplumsal Haklar ve Araştırma Derneği (TOHAD)	https://www.tohad.org/tohad/
Patiska Platformu	https://x.com/PatiskaPlus

EK 4. Türkiye'de Verisi Toplanan Mevcut Gösterge Değerleri

Konu	Mevcut Gösterge	2021 ya da en güncel veri			2023 ya da en güncel veri		
		Kadın	Erkek	Fark	Kadın	Erkek	Fark
Eğitim hakkı	Cinsiyete göre Yaşlı Nüfusun Okuma Yazma Bilmeyenlerin Oranları	32,6	8,2		21,2	3,7	
	Cinsiyete göre Yaşlı Nüfusun Bitirilen Eğitim Düzeyi Oranları						
	Okuma Yazma Bilenler	22,8	13,8		18,5	7,1	
	İlkokul Mezunu	34,7	53,7		43,3	50,7	
	Ortaokul veya Dengi Mezunu	3,3	7,7		5,9	13,1	
	Lise veya Dengi Mezunu	3,9	7,7		6,4	12,5	
	Yükseköğretim Mezunu	2,7	8,9		4,7	12,9	
	45+ Yaş Grubunda Okuma-yazma Kursunu Bitirenlerin Cinsiyete Göre Sayısı	40.006	7.508	19			
Sağlık hakkı	Cinsiyete Göre Doğumda Beklenen Yaşam Süresi (Yıl)	81,3	75,9		80	74,7	
	Cinsiyete Göre 65 Yaşında	19,6	16,3		19	15,7	

Konu	Mevcut Gösterge	2021 ya da en güncel veri			2023 ya da en güncel veri		
		Kadın	Erkek	Fark	Kadın	Erkek	Fark
	Beklenen Yaşam Süresi (Yıl)						
	Cinsiyete Göre Doğumda Beklenen Sağlıklı Yaşam Süresi (Yıl)	55,4	59,1		56,3	59	
	Cinsiyete Göre 65 Yaşında Beklenen Sağlıklı Yaşam Süresi (Yıl)	5,3	6,9		5,6	6,9	
	Herhangi Bir Yardım Almadan ya da Yardımcı Bir Araç Kullanmadan Yürüyemeyen Bireylerin Cinsiyet ve Yaş Grubuna Göre (65-74, 75+) Dağılımı	65-74: 23,9 75+: 53,1	65-74: 9,3 75+: 32		65-74: 20,5 75+: 45	65-74: 9,6 75+: 25,8	
	Herhangi Bir Yardım Almadan ya da Yardımcı Bir Araç Kullanmadan Merdiven İnip Çıkamayan Bireylerin Cinsiyet ve Yaş Grubuna (65-74, 75+) Göre Dağılımı	65-74: 34,3 75+: 58,7	65-74: 13,6 75+: 39		65-74: 25,6 75+: 51,6	65-74: 11,3 75+: 30,9	
	Yaş Grubu (65-74, 75+) ve Cinsiyete Göre Kişisel Bakım Faaliyetlerini Gerçekleştirirken						

Konu	Mevcut Gösterge	2021 ya da en güncel veri			2023 ya da en güncel veri		
		Kadın	Erkek	Fark	Kadın	Erkek	Fark
	Zorluk Çeken Yaşlıların Oranı						
	Kendi Kendine Beslenme	65-74: 11,2 75+: 24	65-74: 5 75+: 18,8		65-74: 8,9 75+: 27,2	65-74: 5,5 75+: 19,4	
	Yatağa Girme/Kalkma ve Sandalyeye Oturma/Kalkma	65-74: 18,1 75+: 37,6	65-74: 8,3 75+: 25,1		65-74: 13,9 75+: 37,6	65-74: 7 75+: 22,3	
	Giyinme ve Elbiselerini Çıkarma	65-74: 16,5 75+: 36	65-74: 8,3 75+: 24,2		65-74: 12,9 75+: 37,5	65-74: 6,7 75+: 22,1	
	Tuvalet Kullanımı	65-74: 15 75+: 35,6	65-74: 8 75+: 22,5		65-74: 12,6 75+: 35,9	65-74: 5,9 75+: 22	
	Banyo Yapma/Duş Alma	65-74: 16,8 75+: 44,9	65-74: 9 75+: 25,4		65-74: 13,7 75+: 41,7	65-74: 6,3 75+: 24,5	
	Cinsiyete Göre Yaşlı Nüfusun GYA Yapabilme Oranı						
	Kendi Başına Banyo Yapabilenler				82,9	90,9	
	Kendi Başına Giyinebilenler				87,3	92,4	
	Kendi Başına Tuvaletini Yapabilenler				90,2	94,5	
	Kendi Başına Yataktan Kanepeye Geçebilenler				90,2	94,5	
	Tuvaletini Tutabilenler				80,1	87	

Konu	Mevcut Gösterge	2021 ya da en güncel veri			2023 ya da en güncel veri		
		Kadın	Erkek	Fark	Kadın	Erkek	Fark
	Kendi Başına Yemek Yiyebilenler				94,5	96,2	
	Yaş Grubu ve Cinsiyete Göre Yaşlı Nüfusun Engellilik Oranı						
	Görme Sorunu Olan Bireylerin Cinsiyet ve Yaş Grubuna (65-74, 75+) göre Dağılımı	65-74: 17,4 75+: 26,3	65-74: 11,3 75+: 20,8		65-74: 13 75+: 28,4	65-74: 8,3 75+: 20,1	
	İşitme Sorunu Olan Bireylerin Cinsiyet ve Yaş Grubuna (65-74, 75+) göre Dağılımı	65-74: 11,5 75+: 32	65-74: 12,4 75+: 30,8		65-74: 11,4 75+: 27,7	65-74: 8,5 75+: 27,8	
	Yaşıtlarına Göre Öğrenmede ve Hatırlamada Zorluk Çeken Bireylerin Cinsiyet ve Yaş Grubuna Göre Dağılımı	65-74: 19,9 75+: 37,4	65-74: 9 75+: 31		65-74: 13,9 75+: 34,9	65-74: 6,7 75+: 22,2	
	Son 12 Ay İçinde Konutun İçinde ya da Dışında Düşen Yaşlıların Oranı				28	19,1	
	Veri Tabanında Kayıtlı ve Hayatta Olan Engellilerin Cinsiyet ve Yaş Grubuna (65-74, 75+) Göre Sayısı	65-74: 118.767 75+: 194.336	65-74: 127.422 75+: 106.983		65-74: 125.115 75+: 199.286	65-74: 137.014 75+: 110.874	
	Yaşlı Nüfusun Cinsiyete Göre Obezite Oranı	36,2	19,9		36,4	18,3	
	Yaşlı Nüfusun Cinsiyete Göre						

Konu	Mevcut Gösterge	2021 ya da en güncel veri			2023 ya da en güncel veri		
		Kadın	Erkek	Fark	Kadın	Erkek	Fark
	Fiziksel Aktivite Yapma Oranı						
	Her Gün veya Hemen Hemen Her Gün Fiziksel Aktivite, Egzersiz veya Spor Yapanlar				12,5	25,5	
	Hiçbir Zaman Fiziksel Aktivite, Egzersiz veya Spor Yapamayanlar				57,8	43,3	
	Yaş Grubuna (65-74, 75+) ve Cinsiyete Göre Yaşlı Ölüm Sayısı	65-74: 33.218 75+: 118.702	65-74: 53.846 75+: 97.172		65-74: 41.913 75+: 135.594	65-74: 69.108 75+: 109.005	
	Ölen Yaşlıların Ölüm Nedenlerine ve Cinsiyete Göre Oranı						
	Dolaşım Sistemi Hastalıkları	45,2	37,9		42,6	35,7	
	İyi Huylu ve Kötü Huylu Tümörler	10,7	20		9	16,3	
	Solunum Sistemi Hastalıkları	13,9	16,7		14,3	16,7	
	Endokrin, Beslenme ve Metabolizmayla İlgili Hastalıklar	5,8	3,8		5,9	4,1	
	Sinir Sistemi ve Duyu Organları Hastalıkları	6,4	4,2		4,8	3,1	
	Dışsal Yaralanma Nedenleri ve Zehirlenmeler	1,4	1,8		1,2	1,6	
	Cinsiyete, Yaş Grubuna ve İntihar Nedenine Göre İntihar Eden Yaşlı Sayısı						

Konu	Mevcut Gösterge	2021 ya da en güncel veri			2023 ya da en güncel veri		
		Kadın	Erkek	Fark	Kadın	Erkek	Fark
	Hastalık	65-74: 23 75: 15	65-74: 44 75: 37		65-74: 21 75+: 22	65-74: 55 75+: 40	
	Aile Geçimsizliği	65-74: 1 75: 0	65-74: 0 75: 2		65-74: 0 75+: 0	65-74: 2 75+: 2	
	Geçim Zorluğu	65-74: 0 75: 0	65-74: 8 75: 3		65-74: 1 75+: 0	65-74: 9 75+: 1	
	Alzheimer Hastalığından Ölen Yaşlıların Cinsiyete Göre Oranı	5,4	3,2		4,1	2,3	
Ekonomik Durum	Yaşlı Nüfusun Cinsiyete Göre Yoksulluk Oranı	15,9	12,1		22,4	20,7	
	Yaşlı Nüfusun Cinsiyete Göre Yoksulluk veya Sosyal Dışlanma Riski Altında Olma Oranı	32,6 EuroStat	28,7 EuroStat		24,3 TÜİK	21,5 TÜİK	
	Yaş Grubuna (65-74, 75+), Cinsiyete ve En Sık Çalışma Aktivitesi Durumuna Göre Maddi ve Sosyal Yoksunluk Oranı						
	Emekliler	65-74: 12,9 75: 14,1	65-74: 18,9 75: 17,7		65-74: 9,9 +75: 12,5	65-74: 19,3 +75: 17,3	
	Çalışanlar	65-74: 20,8 75: 28,4	65-74: 15,9 75: 15,2		65-74: 26,3 +75: 29,7	65-74: 16 +75: 11,3	
	Cinsiyete Göre Yaşlı Nüfusun	5,6	20,1		6,1	20	

Konu	Mevcut Gösterge	2021 ya da en güncel veri			2023 ya da en güncel veri		
		Kadın	Erkek	Fark	Kadın	Erkek	Fark
	İşgücüne Katılma Oranı						
	Cinsiyete Göre Yaşlı Nüfusun İstihdam Oranı	5,5	19,4		6	19,3	
	Yaşa Göre Ücret Farkı (yüzde)			29,9 (60+)			8,5 (65+)
	Cinsiyete Dayalı Emeklilik Maaşı Açığı (yüzde)			16,5			16,9
	Yaş Grubuna Göre Emeklilikte Cinsiyet Kapsama Oranı (65-74)			32,9			36,3
	Cinsiyete Göre İşe Yerleştirilen Yaşlıların Sayıları	182	945		551	1.851	
	Cinsiyete Göre Kayıtlı İşsiz Yaşlıların Sayıları	1.759	3.796		2.299	3.764	
	Cinsiyete Göre İşsizlik Ödeneğini Hak Eden Yaşlıların Sayısı	289	529		380	340	
	Cinsiyete Göre Yaşlılara Yönelik Aktif İşgücü Programları Sayısı	126	38		7	3	
	Cinsiyete ve Yaş Grubuna (65-74, 75+) Göre Aktif Sigortalı Kişi Sayısı*						
	4/a Kapsamındaki Zorunlu Sigortalılar	65-74: 4.748 75: 175	65-74: 10.748 75+: 491		65-74: 7.063 75+: 242	65-74: 12.238 75+: 480	
	4-1/b Kapsamındaki Aktif Sigortalılar	65-74: 15.890	65-74: 17.650		65-74: 16.130	65-74: 15.853	

Konu	Mevcut Gösterge	2021 ya da en güncel veri			2023 ya da en güncel veri		
		Kadın	Erkek	Fark	Kadın	Erkek	Fark
		75: 4.856	75: 7.232		75+: 6.609	75+: 7.078	
	4-1/c Kapsamındaki Aktif Sigortalılar	65+: 456	654: 2.244		65+: 596	65+: 2.683	
	Cinsiyete Göre Sosyal Koruma Kapsamında Yardım ve Maaş Alan 65+ Kişi Sayısı						
	Toplam Emekli/Yaşlı Maaşı Alan Kişi Sayısı	2.536	7.313		3.137	9.277	
Katılım	Cinsiyete Göre 65+ Nüfusun Siyasi Parti Üyelik Oranı	5	12				
	Son Seçimlerde Oy Kullanan Yaşlıların Oranı				88,9	94,3	
	Cinsiyete Göre 65+ Nüfusun STK Üyelik Oranı	2	7				
	Cinsiyete Göre 65+ Yaştaki Kişilerin Torun Bakımı Verme Oranları				10,3	8,8	
	Cinsiyete Göre 65+ Ücretsiz Ulaşım Hakkından Faydalanma Oranları				34,4	42,9	
	Son Üç Ay İçerisinde Yaşlıların Cinsiyete Göre İnternet Kullanım Oranı	20,4	34,9		32,7	49,8	

Konu	Mevcut Gösterge	2021 ya da en güncel veri			2023 ya da en güncel veri		
		Kadın	Erkek	Fark	Kadın	Erkek	Fark
	Cinsiyete Göre Evde Yalnızken Kendini Güvende Hisseden Yaşlıların Oranı				82,9	91,3	
	Cinsiyete Göre Acil Durumda Yardım İsteyebileceği Biri Olan Yaşlıların Oranı				85,9	87,7	
	Cinsiyete Göre Son 12 Ay İçinde Evde Bakım Desteği Almış 65+ Yaştaki Kişilerin Oranı				3,1	1,8	
	Cinsiyete Göre 65+ Yaştaki Kişilerin İleri Yaş Dönemindeki Yaşam Tercih Oranları						
	Evde Bakım/Gündüzlü Bakım Hizmeti Almayı Tercih Edenler				48,8	55,7	
	Oğlunun/Kızının Yanında Kalmayı Tercih Edenler				34,8	23,2	
	Huzurevine Gitmeyi Tercih Edenler				4,1	6,4	

e-kütüphane

Raporda yer alan
kaynaklara ve
bu alandaki diğer
raporlara
erişmek için

Raporda yer alan
gösterge ve
endeks verilerine
erişmek için

veri portalı

eğitim portalı

Rapora ait eğitim
videosuna ve
diğer CEİD eğitim
videolarına
erişmek için

Raporun yazarı
olan uzmanlara
ve diğer
uzmanlarımıza
erişmek için

uzman havuzu